

Szerkesztőbizottsági javaslat

Tisztelt Olvasó!

A Polgári Jogi Kodifikáció előző számában megkezdjük közölni az új Polgári Törvénykönyv szakmai vitára bocsátandó normaszövegét és annak indokolását: a Személyhez fűződő jogok védelmére vonatkozó Részt publikáltuk. Ebben a számban *ajogi személyekre vonatkozó általános szabályoknak* a Szerkesztőbizottság által elfogadott változatát és a normaszöveg indokolását tesszük közzé. Ez a javaslat a Kormány 1003/2003. (I. 25.) Korm. határozatával elfogadott Koncepció elvárásának kíván eleget tenni. A Koncepció szerint „a jogi személyekre vonatkozó szabályozás tekintetében alapvető változás indokolt: bővíteni, tartalmasabbá kell tenni a valamennyi jogi személyre vonatkozó általános rendelkezéseket”. Egyidejűleg közöljük ugyanakkor Sárközy Tamás professzornak, a Szerkesztőbizottság tagjának különvéleményét is, ezáltal is vitára serkentve a Lap minden olvasóját, és az új Ptk. megalkotása iránt érdeklődő és felelősséget érző valamennyi kollégát.

a Szerkesztőbizottság

I. Könyv: A személyek

II. Rész

A jogi személyek általános szabályai

Az ember mellett a jogi személyek képezik a polgári jogi jogalanyok második nagy csoportját. A jogi személy olyan szervezet, amelynek polgári jogi jogai, illetve kötelezettségei lehetnek. Legfontosabb fogalmi ismérvei: a jogi személyt létesítő személyektől, illetve a jogi személy tagjaitól elkülönült, e személyek változásától független, önálló létezés és az alapítóktól, illetve a tagoktól független vagyon. Létezésének előfeltétele az állami elismerés, következménye pedig az önálló, a jogi személy saját vagyonára alapozott vagyoni felelősség.

A jogi személy a valóságos áruforgalom viszonyait megvalósító piacgazdaságban nyer igazi jelentőséget. A Polgári Törvénykönyvnek a jogi személyekre vonatkozó rendelkezései általánosítható, tartalmi meghatározást nem adtak, s a jogi személy jogképességére vonatkozó rendelkezést is csak a törvény 1977. évi módosításakor iktatták be a kódexbe. Megállapítható, hogy a jogi személyek mai társadalmi-gazdasági jelentőségét kifejező szabályozás Polgári Törvénykönyvünkben hiányzik, holott a jogi személy tana a század első felének magyar jogtudományában is jelentős szerepet játszott, s - minőségét tekintve - európai színvonalú tudományos eredményeket produkált, felismerve azt, hogy „a jogi személy a jogalany elméletének próbaköve” (SZÁSZY-SCHWARZ GUSZTÁV).

A jogi személynek szüksége van cselekvő, gondolkodó, akaratát kifejezni tudó, tehát cselekvőképességgel rendelkező emberre. A jognak nem minden ágában van ez így, hiszen a közigazgatási jog vagy a nemzetközi közjog is jól elboldogul az ember mint jogképességgel bíró személy nélkül. A polgári jog azonban e nélkül nem képzelhető el. A javaslat ezért - anélkül, hogy a törvényszövegben közvetlenül tudományos elméleteket kívánna megjeleníteni - MOÓR GYULA elvi alapvetéséből indul ki, amely szerint a lényeg: a jogi személy és a teljesen cselekvőképtelen természetes személy között tökéletes a hasonlóság (MOÓR GYULA: *A jogi személyek elmélete*. Budapest, 1931, MTA Jogtudományi Bizottsága). MOÓR GYULA érvelése szerint elválik egymástól az alanyi jog és a cselekvőképesség fogalma, a tételes jog szerint ugyanis alanyi joggal cselekvőképtelen személy is bírhat. Ebből vezethető le a jogi személy lényege: egy mesterséges jogi konstrukció szerint a tételes jog alanyi kötelezettségeket és jogosultságokat, vagyis tulajdonképpen cselekvéseket tulajdonít nem embereknek. Ezt az általánosan érzett, hogy cselekvőképesség embereknek (a jogi személy képviselőinek) cselekvését nem ezeknek, hanem a mesterséges alakulatnak, a jogi személynek számítja be. Ehhez képest alakul az alanyi jog fogalma, amely lényege szerint mindig emberi cselekvés, de ezt a cselekvést a tételes jog alapján nem

mindig annak számítják be, aki végrehajtja a valóságban (MOÓR GYULA: *Jogfilozófia*. Budapest, 1994, Püski Kiadó, 194. oldal).

Nem fogadható el tehát a jogi személy lényegére vonatkozó azon jogtudományi álláspont, amely szerint a jogi személy objektív jelenségek absztrakciója, ami nélkülözhetővé teszi az embert a jogi személyiségben, s az ember legfeljebb a jogi személy lényegét tevő akaratnak, célnak, vagyonnak stb. képviselője, eljáró közege. A szervezetszociológia nézetei ugyanis azokat az irányzatokat erősítették fel, amelyek szerint a jogi személy egy hatalmi struktúra részeseleme, ahol az intézmény a domináns, mert a szervezet több és más, mint az esetleges tagok összessége (RAISEN, OTT).

Lényeges célja a kodifikációnak, hogy rendszerbe foglalja, általánosítsa a jogi személyek egyes fajaira vonatkozó - és a gyakorlatban bevált - hatályos rendelkezéseket, megalkotva így a Polgári Törvénykönyvben a jogi személyre vonatkozó általános részt. Jelenleg a Ptk. a jogi személyek jogképességéről, létrejöttéről és megszűnéséről mindössze hat szakaszban rendelkezik. Külön törvények tartalmazzák részletesen az állami vállalatokra, gazdasági társaságokra, a szövetkezetekre, az egyesületekre stb. vonatkozó - kifejtő - szabályokat. A költségvetési szerv fogalmát, típusait és - részben - felsorolását is az államháztartásról szóló törvény tartalmazza. A gazdasági társaságokról és a szövetkezetekről külön-külön törvény rendelkezik. A nem gazdálkodó (non-profit) jogi személyekre vonatkozó szabályozás hasonlóképpen megoszlik a Ptk. és a külön törvények között, kivéve az alapítványokra vonatkozó rendelkezéseket, amelyek teljes körűen a Ptk.-ban találhatóak. Számos törvény tartalmaz a különféle jogi személy fajtákról szabályozást, anélkül, hogy a Ptk.-hoz bármiféle kifejezett kapcsolódásuk lenne (például a tőzsdéről, az egyetemekről, az egyházakról, egyházi jogi személyekről, az akadémiai kutatóintézet önálló jogi személyiségéről). Következésképpen tehát a jogalkotói gyakorlat abban, hogy egy konkrét jogi személy típusra vonatkozó alapvető szabályozás megjelenik-e a Ptk.-ban. A Ptk.-nak a jogi személyekre vonatkozó rendelkezései annyira szűkszavúak és általánosak, hogy attól a külön törvények szabadon eltérhetnek, ugyanakkor a külön jogszabályokban az azonos kérdésekre vonatkozó rendelkezések indokolatlanul különböznek. Megállapítható, hogy a jogi személyekre vonatkozó alapvető rendező elvek a magyar jogrendszerben - a tárgyi jogban - nincsenek.

A jogi személyekre vonatkozó - mai megoldás szerinti - párhuzamos szabályozást indokolt megszüntetni. A javaslat szerint a kódex „A személyek” című könyve tartalmazza a jogi szemé-

lyekre vonatkozó általános szabályokat, valamint az egyesület és az alapítvány teljes polgári jogi szabályozási anyagát. A jogi személyekre vonatkozó általános rész így hiányt pótolna, jelenleg ugyanis indokolatlan eltérések mutatkoznak egyes jogi személyek között akár a nyilvántartásba vételre és a megalakulásra, akár a jogi személy megszűnésére vonatkozó szabályozás tekintetében. Ez különösen akkor szembetűnő, amikor két különböző jogi személy azonos jellegű tevékenységet folytat. Számos olyan rendelkezés található a külön törvényekben, amelyek megfelelő általánosításával minden jogi személyre vonatkozó szabályozást lehet kialakítani, természetesen megengedve az indokolt eltéréseket a jogi személyek egyes fajtáinál. Ez a szabályozási mód egyben lehetővé teszi az egyes jogi személy típusokra vonatkozó szabályozás csökkentését is. A jogi személyek általános szabályai alkalmazásra kerülnek mind a Ptk.-ban, mind pedig azon kívül szabályozott jogi személy típusok esetében.

Sok esetben az általános szabályok nem kivétel nélkül érvényesülő szabályokat fogalmaznak meg, hanem olyan általános normákat, amelyek a legtöbb jogi személy típus esetén alkalmazhatóak, de bizonyos típusoknál lehetőséget kell adni az eltérő szabályozásra. Mivel a Javaslat szerint jogi személy típust kizárólag törvény hozhat létre, a Ptk.-val azonos jogforrási erővel bíró jogszabályok minden további nélkül eltérhetnének a Ptk. szabályaitól, mégis a Javaslat több esetben, ahol előre kalkulálható az eltérés igénye, jelzi, hogy az általános szabályhoz képest a törvény - akár a Ptk. egyes jogi személy típusra vonatkozó rendelkezései, akár más törvény - eltérően rendelkezhet. Ezeknek a szabályoknak a valódi értelme tehát nem az eltérés engedélyezése, hanem egyrészt a figyelem felhívása, s ezzel a Ptk. értelmezésének és alkalmazásának biztonságossá tétele, megkönnyítése, másrészt a formális logikai ellentmondások kiküszöbölése. Ha ugyanis maga a Ptk. utal az eltérés lehetőségére, akkor még elvi, logikai síkon sem vehető fel az, hogy egy másik törvény ellentétben álljon látszana a Ptk.-val.

A Javaslat több ponton utal arra, hogy nemcsak más törvények, hanem a jogi személyt létesítő személyek is eltérhetnek a törvényi szabályozástól. Ezekben a pontokban a Javaslat olyan modell-szabályként funkcionál, amely akkor kerül alkalmazásra, ha a felek eltérően nem állapodnak meg. Az ilyen típusú szabályoknak az az értelmük, hogy képesek lehetnek hatékonyan kiegészíteni az alapítóknek a jogi személy létesítésével kapcsolatosan kifejtett akaratát, s ezzel mentesíthetik a feleket olyan kérdésekben való megegyezés kényszere alól, amit amúgy is a törvénynek megfelelő módon szabályoznának, ugyanakkor nyitva hagyja a lehetőségét annak, hogy az alapítók a jogi személyt leginkább az igényeiknek megfelelő módon hozzák létre.

Hasonló funkciót töltenek be a Javaslatban megfogalmazott általános szabályok abban a körben is, ahol olyan intézményeket szabályoznak, amelyek nem feltétlenül jelennek meg minden egyes jogi személynél. Bizonyos jogintézmények alkalmazását egyes jogi személy típusoknál a jogi személy típust szabályozó törvény vagy - ha ezt számukra a szabályozás lehetővé teszi - akár a jogi személy létesítéséről döntő jogalanyok is előírhatják. Ebből következően a kérdéses jogintézmény nem feltétlenül minden jogi személynél kerül bevezetésre. Ha azonban akár a törvény erejénél, akár a létesítő személyek akaratánál fogva megjelenik a szóban forgó intézmény, akkor indokolt, hogy - adott esetben eltérést engedő módon - legyen valamilyen egységes, modellszerű szabályozás a Ptk.-ban. Ebben az értelemben tehát az önmagában, hogy a Javaslat a jogi személyek általános szabályai között rendelkezik például a felügyelő bizottság intézményéről, nem jelenti azt, hogy minden egyes jogi személynél kötelező lenne felügyelő bizottságot létesíteni. Csak arról van szó, hogy ha egy jogi személy típusra vonatkozó speciális törvényi szabályozás kötelezővé teszi az adott jogi személy típusban felügyelő bizottság létrehozását, vagy a jogi személyt létesítő jogalanyok döntenek úgy, hogy az általuk létrehozott jogi személynél felügyelő bizottságot működtetnek, akkor legyenek olyan

szabályok, amelyek alapján ez a szerv működhet, s ne esetenként, egyedileg kelljen megalkotni ezeket a normákat.

Az ilyen fajta szabályozás azért tűnik hatékonynak, mert anélkül biztosít az egyedi igényeknek is legtöbbször megfelelő, általános szabályozást, hogy ezzel az adott intézmény bevezetését általánosan kötelezővé tenné. Ráadásul ez a szabályozási módszer a kódex-szerű szabályozástól egyáltalán nem idegen. A szerződések általános szabályai között egy sor olyan intézmény szabályozását találhatjuk, amely nem minden szerződés esetén kerül alkalmazásra, ha viszont a felek mégis igénybe kívánják venni az adott jogintézményt, akkor rendelkezésükre állnak az általános szabályok. Így például az, hogy a szerződések általános szabályai között rendelkezik a Ptk. a foglaló intézményéről, nem jelenti azt, hogy minden egyes szerződésnél feltétlenül kötelező lenne foglalót kikötni, de még csak azt sem jelenti, hogy a szerződések többségében szokásos lenne foglaló alkalmazása. Ha viszont a felek mégis foglalóban állapodnak meg, akkor nem kell teljes körű szabályozást alkotniuk az egyedi szerződésekben, hanem támaszkodhatnak a Ptk. általános szabályaira.

Ettől eltérő kérdés az, hogy ha a felek kikötnék valamely nem kötelező jogintézmény alkalmazását, de számukra nem kielégítő a jogszabály szerinti modell-szabályozás, akkor megengedi-e a törvény, s ha igen, milyen keretek között, milyen mértékben a törvényi rendelkezésektől való eltérést.

A Javaslat beépíti a szabályozásba a Tanács 68/151/EGK irányelvének [az egész Közösségre kiterjedő egységes biztosítékok kialakítása érdekében a tagállamok által a társasági tagok és harmadik személyek érdekei védelmében a Szerződés 58. cikkének (2) bekezdése szerinti társaságoknak előírt biztosítékok összehangolásáról, a továbbiakban EK 1. sz. társasági jogi irányelv] egyes rendelkezéseit, s figyelemmel van a többi hatályos társasági jogi irányelvre is. Bár a társasági irányelv nem az összes jogi személyre vonatkozóan fogalmaznak meg követelményeket, a Javaslat abból indul ki, hogy néhányukat érdemes valamennyi jogi személyre kiterjeszteni.

I. Cím

Alapvető szabályok

A jogi személyek jogképessége

1:36. § [A jogi személy jogképessége]

(1) A jogi személy jogképes: jogai és kötelezettségei lehetnek.

(2) A jogi személy jogképessége kiterjed mindazokra a jogokra és kötelezettségekre, amelyek jellegüknél fogva nem csupán az emberhez fűződhetnek.

1. A Javaslatnak az a rendelkezése, amely kimondja, hogy a jogi személy jogképes, a jogi személy szabályozásának központi elemét képezi, hiszen ebből következik, hogy a jogi személy az alapítóinak vagy tagjainak jogalanyiságától függetlenül, saját neve alatt szerezhet jogokat és vállalhat kötelezettségeket. Ehhez az is szükséges, hogy a jogi személy saját névvel rendelkezzen, s e megkülönböztető névvel jelölt jogi alakulat lépjen polgári jogi jogviszonyokba. Ezért fogalmaz meg a Javaslat az „Alapvető szabályok” cím rendelkezései között a jogi személy nevére vonatkozó anyagi jogi szabályokat.

A jogi személy jogképességét illetően a Javaslat fenntartja a jogi személy abszolút jogképességét. A Ptk. 1977. évi módosítása óta ez az élő szabály a magyar polgári jogban, annak ellenére, hogy az 1959. évi Ptk. eredetileg - az akkor uralkodó szocialista elméleti felfogásnak megfelelően - a jogi személyek relatív jogképességét fogadta el: a jogi személyek jogképességét az állam csak céljuknak, rendeltetésüknek megfelelő körben ismerte el, a bírói gyakorlat az ultra vires szabályának érvényesülését már az 1970-es évektől kezdődően szűkítette, majd 1977-ben a törvény is megerősítette a jogi személyek abszolút jogképességét.

2. A javaslat az abszolút jogképeség megfogalmazásának módján nem változtat: a jogi személy jogképesége kiterjed mindazokra a jogokra és köteleességekre, amelyek jellegüknél fogva nem csupán az emberhez fűződhetnek.

Ez a szabályozás megfelel az EK. 1. számú társasági jogi irányelv 9. cikkének, amely szerint harmadik személyekkel szembeni kötelezettségvállalás akkor is köti a társaságot, ha az meghaladja a törvény által rájuk ruházott, illetve engedélyezett hatáskört.

Az abszolút jogképeség a gyakorlatban azt jelenti, hogy a jogi személy tevékenységi körének túllépésével kötött szerződés - csupán ebből az okból - nem érvénytelen.

1:37. § [A jogi személy típusok zártkörűsége]

(1) A jogi személyek típusait törvény határozhatja meg.

(2) A törvényben meghatározott típusú jogi személyek létesítéséről a jogalanyok a jogi személyt létesítő okiratban szabadon rendelkezhetnek. A létesítő okiratban meg kell határozniuk a jogi személy nevét, továbbá rendelkezniük kell a jogi személy vagyonáról, valamint a jogi személynek a tagoktól, illetve az alapítóktól elkülönült szervezetről.

(3) Törvény a jogi személy létesítését hatósági engedélyhez kötheti, illetve előírhatja, hogy egyes tevékenységeket csak meghatározott típusú jogi személyek végezhetnek.

(4) Jogi személy létrehozását törvény is elrendelheti. Ilyen esetben a létesítő okiratot törvény vagy külön okirat tartalmazza.

1. A javaslat a forgalom biztonsága, a piaci szereplők egyértelmű azonosíthatósága érdekében nem kívánja lehetővé tenni azt, hogy jogalanyok szabad belátásuk szerint dönthessenek egyedi igények szerint kialakított és egyedi fogalmi jegyekkel rendelkező jogi személyek létesítéséről. De még azt sem tartja megengedhetőnek, hogy a jogi személy fogalmi ismérveit normatív formába öntve, e normatív keretek között alakíthassák szabadon a jogalanyok a létrehozandó jogi személyek sajátosságait. E helyett típuskénszerzt kíván érvényesíteni a jogi személyek szabályozása során, vagyis kizárólag a Ptk. vagy más törvény által kidolgozott jogi személy fajtákba tartozó jogi személyek létrehozását teszi lehetővé. Ezért tehát a javaslat nem is tartalmazza a jogi személy fogalmának absztrakt ismérvekkel történő meghatározását, hiszen a formakénszer mellett egy ilyen definíciónak normatív hatása nem lenne.

A formakénszer alkalmazásának jelentős előnye, hogy kiküszöböli azokat a bizonytalanságokat, amelyekkel a piaci szereplőknek számolniuk kellene, ha a piacon egyedileg kialakított feltételek mellett működő jogi személyek is megjelenhetnének. E nagyobb fokú biztonság a piac működését hatékonyabbá teszi, s az ebből származó előnyök vélhetően meghaladják azokat a hátrányokat, amelyek abból adódnak, hogy a jogi személyt létesítő jogalanyok nem az egyedi igényeiknek mindenben megfelelő szabályozás mellett működő jogi személyeket hozhatnak csak létre. Egyébként ezek a hátrányok jelentős mértékben csökkenthetők is a jogi személy fajták kínálatának gondos megtervezésével, s ekként a jogi személyek formakészletének alkalmassá tételével arra, hogy minden valós igényt optimális szinten kielégíthessen.

Az egyes jogi személy típusok teljes körű szabályozását a javaslat nem tartalmazza, s a biztosítandó választék sokszínűsége tekintettel nem is kívánt ilyen célt megfogalmazni. E helyett elismeri azt a lehetőséget, hogy más törvény is lehetővé tegye meghatározott jogi személy típusok bevezetését. Alacsonyabb szintű jogszabály jogi személy típust azért nem vezethet be, mert ez veszélyeztetné a jogi személyekkel szembeni követelmények, garanciák érvényesülését.

2. A szabályozás egységessége érdekében a jogi személy típus szabályozó külön törvényről elvárható az, hogy rendelkezzen azokról a minimális tartalmi elemekről, amelyek alapján egy jogi személy típus meghatározható, elkülöníthető más jogi személy típusoktól, s amelyek megvalósulása esetén a szabályozás alapján létrejövő szervezet valóban rendelkezni fog a jogi személy jellegzetességeivel. Így szükséges a jogi személy tagjaitól, illetve alapítójától elkülönült szervezetre és a tagok vagyonától elkülönült vagyonra irányuló szabályozás. Az elkülönült szervezet alatt nem elsősorban a jogi személy formális döntéshozó, képviselő szerveinek nevesítését kell érteni, hanem sokkal inkább olyan szabályozást, amelyik garantálja, hogy a jogi személy akkor is változatlan jogalanyisággal működik tovább, ha az alapítójának vagy tagjainak személyében változás következik be.

A törvényben meghatározott jogi személy típusba tartozó jogi személyek létrehozataláról a polgári jogi jogalanyok akarat-elhatározásukkal szabadon rendelkezhetnek. A jogi személyek létrehozatala tehát nem az állam által kötelezően előírt vagy irányított aktus; az állam csak az alapítás törvényességét hivatott ellenőrizni a jogi személyek nyilvántartásba vétele során. A javaslat kiemeli, hogy a jogalanyok csak akkor hozhatnak létre jogi személyt, ha a létesítő okirat meghatározza a jogi személy fogalmi elemeit kitevő önálló szervezetet, önálló vagyont, és rendelkezik a jogi személy saját nevről is, amely név alatt a jogi személy a jogait megszerzi és kötelezettségeit vállalja. Természetesen a jogi személy típust szabályozó törvény ezeket a kérdéseket bizonyos mértékig rendezni fogja, de a konkrét szabályozás ilyen esetben is mindenképpen a létesítő okiratra marad.

3. Az alapítás szabadságának elve alapján tehát az alapítók a jogrendszer által normatívan meghatározott feltételek teljesítése esetén igényt tarthatnak arra, hogy a létrehozni kívánt jogi személyt az állam jogi személyként elismerje, s ezt az elismerést a jogi személy nyilvántartásba vételével fejezze ki. Az állam az elismerést csak a normatív feltételek teljesítéséhez kötheti. Kivételes esetben azonban az állam fenntarthatja magának a jogot arra, hogy közérdekből (például a bankok esetén a pénzpiac biztonsága érdekében) a jogi személy létesítését egyedi mérlegelés alá vonja, vagyis a jogi személy létesítésének általános feltételein túl egyéb szempontokat is megvizsgáljon, s szükség esetén akkor is megakadályozza a jogi személy létrejöttét, ha az alapítók az általános normatív feltételeknek eleget tettek. Természetesen a jogbiztonság követelményeinek az felel meg, ha az alapítási engedély megadásának feltételei is lehetőség szerint normatív módon meg vannak határozva, ám ez már mindenképpen túlmutat a jogi személyek általános szabályozásán, sőt a polgári jog szabályozási körén is.

Azt, hogy egyes tevékenységeket milyen jogi személy formában lehet végezni, fő vonalakban meghatározzák az egyes jogi személyekre vonatkozó szabályok. Így például egyértelmű, hogy egyesület elsősorban üzletszerű gazdasági tevékenység végzésére nem jöhet létre, míg a gazdasági társaságoknak éppen az ilyen tevékenység végzése a fő jellemzője. E megkötéseken belül azonban marad mozgástér, hiszen többféle jogi személy is alkalmas lehet egy adott tevékenység végzésére, s e lehetőségek közül az alapítók főszabály szerint szabadon választhatnak. Bizonyos esetekben azonban a közérdek védelme megkívánhatja, hogy meghatározott tevékenységet csak olyan jogi személy formában végezzenek, amely formának a szabályai garantálni tudják a tevékenység biztonságos végzését. Az ilyen kivételesnek számító előírásokat törvénybe kell foglalni.

4. Bár a javaslat nem tartja tipikusnak, mégsem látja kizárhatónak azt, hogy más törvény olyan jogi személy létesítéséről rendelkezzen, amelyet nem sorol egyedén jogi személy típusba sem. Ez akkor lehet indokolt, ha olyan különleges sajátosságokkal rendelkező jogi személyről van szó, amely lényegét tekintve eltér

minden létező jogi személy típus jellegadó sajátosságaitól, de a szervezet egységisége miatt nincs szükség jogi személy típus kialakítására sem. Az ilyen, egyedi jogi személyek esetén is követelmény az, hogy a létesítendő jogi személy megfeleljen a jogi személyek kritériumainak. Csak akkor fogadható el tehát *sui generis* jogi személy létesítése, ha a szóban forgó alakulat rendelkezik a tagjaitól elkülönült szervezettel és vagyonnal, funkcióinak ellátásához pedig szükséges az, hogy vagyoni jogviszonyokban vegyen részt. Az egyedi jogi személy létesítéséről szóló törvényi rendelkezés még nem jelenti a jogi személy létrejöttét, hanem szükség van arra, hogy az alapítás általános szabályai szerint megtörténjen a jogi személy létesítése: létesítő okirat alapján a jogi személyek nyilvántartásába való bejegyzéssel. A létesítő okirat maga akár külön okirat is lehet, de elfogadható az is, ha a létesítő okirat tartalmát a jogi személyről rendelkező törvény foglalja magában.

1:38. § [Az állam jogképessége]
Az állam jogi személy.

A hatályos szabályozáshoz hasonlóan a javaslat is abból a tételtől indul el, hogy az állam mint egész (nem csupán az egyes állami szervek) is lehet polgári jogi jogviszonyok alanya, s az ehhez szükséges magánjogi jogképességgel jogi személyként rendelkezik. A gazdasági forgalomban a jogi személyeknek azonos jogkocikái és kötelezettségekkel kell rendelkezniük, ezért a javaslat az állam jogalanyiságát nem korlátozza a vagyoni viszonyokra.

Abból a tényből következően, hogy az államot a polgári jogi jogviszonyokban jogi személynek tekintjük, alkalmazni kell rá a jogi személyekre vonatkozó általános polgári jogi szabályokat. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy az állam sajátos jogalany, s ezért az említett szabályok teljes körűen és kivétel nélkül mégsem nyerhetnek alkalmazást. Az állam sajátos státusza miatt nem alkalmazható szabályok alkalmazását külön rendelkezés nélkül is mellőzni kell. Az egyik legfontosabb területe az eltéréseknek a jogi személyek állam általi elismeréssel való létrejöttének alapelve. Az állam mint jogi személy esetén ilyen elismerés nem követhető meg, az államot tehát értelemszerűen nem kell a jogi személyek nyilvántartásába bejegyezni ahhoz, hogy jogi személyiségét elismerjük.

1:39. § [A jogi személy nyilvántartásba vétele]

(1) A jogi személy a jogi személyek nyilvántartásába (a továbbiakban: nyilvántartás) való bejegyzéssel, a jövőre nézve jön létre.

(2) A jogi személynek a jogi személyek nyilvántartásába való bejegyzését a nyilvántartó bíróság megtagadja, ha a létesítés jogszabályt sértene.

1. A jogi személy létesítése - akár eredeti alapításról, akár átalakulással történő létesítésről van szó - két lényegi mozzanattól áll: a létesítő okirat elkészítéséből és annak alapján a jogi személynek a nyilvántartásba való bejegyzéséből. Már ebből a szabályból egyértelmű az, hogy a jogi személy létesítése írásbeli nyilatkozattal történhet. Az írásbeliség követelményét erősíti a létesítés második mozzanata is, hiszen a jogi személy bejegyzésére - a nyilvántartásra vonatkozó szabályok szerint - csak okirat alapján kerülhet sor.

Az alapítás e két mozzanata a javaslatban írt logikai sorrendben valósulhat meg: a nyilvántartásba vételnek előfeltétele az érvényes létesítő okirat megléte. A javaslat is ebben a szerkezetben és ilyen sorrendben tárgyalja a létesítés mozzanatait.

Bár a javaslat szerint minden jogi személy létrejöttéhez nyilvántartásba vétel szükséges, ez nem jelenti azt, hogy a nyilvántartás feltétlenül egyetlen, egységes részletszabályok szerint mű-

ködő nyilvántartás lenne. A jogi személyek rendszerének átláthatóságát, s ezen keresztül a forgalom biztonságát ugyan egy egységes nyilvántartás szolgálná legjobban, az anyagi jogi szabályok szempontjából azonban annak van elsődleges jelentősége, hogy a jogi személyek csak valamilyen nyilvántartásba vételen keresztül megnyilvánuló állami elismerés mellett jelenhessenek meg jogalanyként.

A javaslat a jogi személy létrejöttének időpontját is rögzíti, ennek ugyanis alapvető jelentősége van abból a szempontból, hogy mely időponttól válhat a jogi személy polgári jogi jogviszonyok alanyává. Összhangban azzal a szabállyal, hogy a jogi személy létrejöttéhez a nyilvántartásba vétel is szükséges, a szabály azt mondja ki, hogy a jogi személy a bejegyzéssel, a jövőre nézve jön létre, tehát csak a bejegyzés pillanatától beszélhetünk jogi személyről. Mivel az alapítás elhatározása, s az alapítás érdekében szükséges lépések megtétele után hosszabb idő is eltelhet addig, amíg a fentiek szerint jogi értelemben megalakulnak tekinthető a jogi személy, az átmeneti időt a javaslat a bejegyzés alatt álló jogi személy intézményének szabályozásával kívánja megoldani - elkerülve ezzel a bejegyzés visszamenőleges időbeli hatályából (mint másik, elvileg lehetséges megoldási módból) eredő jogalkalmazási nehézségeket.

A javaslat egyértelmű választ ad arra a gyakorlatban felmerült kérdésre is, hogy a jogi személy létrejötté a bejegyzést elrendelő határozat jogerőre emelkedéséhez vagy a bejegyzéshez magához kötődik-e. A nyilvántartás funkciójából következik, hogy egy olyan aktusnak, amely nem jelenik meg a külvilág, a nyilvánosság előtt, nem lehet jogkeletkeztető hatása, tehát a jogi személy létrejötté a nyilvántartásba való bejegyzéshez, s nem annak elrendeléséhez kapcsolódik.

2. A javaslat tisztázni kívánja azt is, hogy milyen funkciót tudjon látni a jogi személyek állami nyilvántartásba vételének. Az államnak a jogi személyekhez fűződő viszonya a történelem során alapvetően megváltozott. Míg kezdetben az állam - megfelelő szervei útján eljárva - diszkrecionális jogkörben döntötte el, hogy engedélyezi-e egyes jogi személyek létrejöttét, sőt működési szabályait is nem ritkán egyedileg határozta meg, addig a modern jogállamiság követelményeinek az a megoldás felel meg, amikor az állam csupán normatív feltételeket szab a jogi személyek létesítésével kapcsolatban, s az egyes jogi személyek nyilvántartásba vételekor már csak azt vizsgálja meg, hogy az alapítás során betartották-e a normatív szabályokat. Az állam tehát a normatív módon előre meghatározott szabályoknak megfelelő módon létrejött jogi személyek nyilvántartásba vételét nem tagadhatja meg, nincs módja arra, hogy esetenként mérlegelje, szükség van-e az adott jogi személyre vagy sem. Ha a társadalom érdekeinek védelme megköveteli azt, hogy a jogi személyek bizonyos követelményeknek megfeleljenek, ezeket a követelményeket normatív módon előre kell meghatározni, aminek következtében kiszámíthatóvá válik a jogi személyek alapításának folyamata, s a jogi személy létesítésének lehetősége olyan alanyi jogként fogható fel, aminek csak törvényes korlátai vannak.

A jogi személy alapításának szabadsága, amit a nyilvántartásba vétel megtagadásának korlátok közé szorítása fejez ki, többirányú: jelenti annak szabad eldöntését, hogy az alapító kíván-e jogi személyt létrehozni, de azt is, hogy a típuskényszer adta keretek között szabadon választhatja meg a létesítendő jogi személy típusát, s a létesítéssel kapcsolatos konkrét rendelkezéseket is szabadon alakíthatja a jogszabályok keretei között.

A jogi személy neve

A névre vonatkozó kizárólagosság, valódiság és szabatoság követelményét jelenleg átfogóan és teljes körűen csak a cégek esetében szabályozza jogszabály [a cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló 1997. évi CXLV. tör-

vény (a továbbiakban: Ctv.) 15. §-a), a többi jogi személy esetében viszont a bírói gyakorlat követeli meg ezen elvek alkalmazását. Indokolt ezért a rendelkezéseket általánossá tenni.

Azzal, hogy a jogi személy nevére vonatkozó szabályok az „Alapvető szabályok” között kerültek elhelyezésre, a Javaslat kifejezésre juttatja, hogy olyan rendelkezésekről van szó, amelyeket nemcsak a jogi személy létesítése során, hanem folyamatosan, a jogi személy fennállásának teljes ideje alatt érvényesíteni kell. Ez különösen a névvalódiság követelményére igaz, hiszen ha a jogi személy körülményeiben olyan változás áll be, ami miatt a név már megtévesztővé, a valósággal ellentétes látszatot keltővé válik, a jogi személy nevét a valósághoz kell igazítani. Amennyiben e követelménynek a jogi személy önként nem tenne eleget, a törvényességi felügyeletet ellátó bíróság intézkedhet a jogi személy nevére vonatkozó szabályok betartatása érdekében.

A kódex átmeneti szabályai között kell rendelkezni arról, hogy ezek a rendelkezések a már működő jogi személyek nevét nem érintik.

1:40. § [Névkizárolagosság]

(1) A jogi személy nevének legalább oly mértékben kell különböznie az ország területén korábban nyilvántartásba vett más jogi személy elnevezésétől, hogy azzal ne legyen összetéveszthető.

(2) Ha több jogi személy nyilvántartásba vételét kéri azonos vagy összetéveszthető név alatt, a név viselésének joga azt illeti meg, aki kérelmét elsőként nyújtotta be.

1. A névkizárolagosság követelménye azt jelenti, hogy a jogi személy elnevezésének a korábban bejegyzett azonos fajtájú jogi személyek elnevezésétől egyértelműen különböznie kell. A különbözőség mértékét a Javaslat a jogi személy nevének funkciójából kiindulva határozza meg. Mivel a névnek az a funkciója, hogy egyértelműen elkülönítse a jogi személyt mint jogok és kötelezettségek hordozóját más jogalanyoktól, ezért a névnek olyan mértékben kell különböznie lenni más jogi személy nevétől, hogy a név megkülönböztetésre alkalmas legyen, s kizárja a jogi személyek összetévesztésének lehetőségét. A megkülönböztető funkció indokolja, hogy földrajzi értelemben a jogszabály hatóköre által lehetővé tett legszélesebb viszonyítási alapon, azaz országosan vizsgáljuk a névkizárolagosság érvényesülését.

Azt, hogy a jogi személy nevének mely elemei kell, hogy különbözzenek egymástól a névkizárolagosság megvalósulásához, a Javaslat - eltérően a hatályos Ptk. 77. § (3) bekezdésétől, amely csak az azonos működési körben tevékenykedő jogi személyeknél, illetve a Ctv. 15. § (8) bekezdésétől, amely a cégnévben azonos tevékenységet feltüntető cégeknél vizsgálja a különbözőséget - nem kívánja meghatározni. Csak a konkrét esetek körülményeinek mérlegelésével dönthető el, hogy adott esetben például a jogi személy típusának vagy a névben feltüntetett tevékenységi körnek a különbözősége elegendő alapot ad-e az egyéb elemeiben teljesen azonos nevek, s a mögöttük álló jogi személyek megkülönböztetésére. Ezért ezekben a kérdésekben való állásfoglalás és egyéges gyakorlat kialakítása a bíróságok feladata lesz.

2. Párhuzamos bejegyzési eljárások esetén a névkizárolagosság a nyilvántartásba történő bejegyzési kérelem elsőbbségéhez kapcsolódik. Kizárja a nyilvántartásba vétel lehetőségét az is, ha a bejegyzést kérő jogi személy neve egy már bejegyzett vagy bejegyzési kérelmét korábban benyújtó jogi személy nevével összetéveszthető.

1:41. § [Névvalódiság]

(1) A jogi személy neve nem kelthet a valósággal ellentétes látszatot.

(2) A jogi személy típusára vonatkozó elnevezést a jogi személy nevében a valóságnak megfelelően fel kell tüntetni.

1. A jogi személy elnevezésében nem szerepelhet olyan kifejezés, amely a jogi személy jelentőségét vagy működését illetően megtévesztésre alkalmas. Így az elnevezés nem keltheti azt a látszatot, hogy a jogi személy tevékenységét más jogi személy tevékenységéhez kapcsolódóan fejt ki, és nem utalhat olyan tevékenységre, amelyet a jogi személy nem végez.

2. A Javaslat általános jelleggel kívánja előírni, hogy a jogi személyek tüntessék fel nevükben a jogi személy típusát.

1:42. § [Névszabatosság]

(1) A jogi személy nevében - ha törvény másként nem rendelkezik - a jogi személy típusát, ha pedig a név a jogi személy tevékenységét is tartalmazza, akkor a tevékenységet is magyar nyelven kell feltüntetni, és a névnek e tekintetben meg kell felelnie a magyar helyesírás követelményeinek.

(2) A történelem kiemelkedő személyiségeinek nevét a Magyar Tudományos Akadémia engedélyével lehet a jogi személy nevébe felvenni.

1. A névszabatosság követelménye azt jelenti, hogy a név megfelel a névalkotás nyelvi és társadalmi követelményeinek, kifejezhető, megjegyezhető, azonosítható. Fontos annak kimondása, hogy nem használhatók a jogi személy tevékenységének megjelölésére hazánkban meg nem honosodott idegen szavak.

2. A Javaslat fenntartja azt a szabályt, hogy a történelem kiemelkedő személyiségeinek nevét a Magyar Tudományos Akadémia engedélyével lehet a jogi személy nevébe felvenni.

A jogi személy vagyona

1:43. § [A jogi személy létesítéséhez szükséges vagyon]

(1) Ha törvény másként nem rendelkezik, a jogi személy alapítója vagy tagja köteles a jogi személy részére vagyoni hozzájárulást teljesíteni.

(2) Ha törvény kizárja a vagyoni hozzájárulás szolgáltatásának kötelezettségét, a jogi személy tartozásaiért a jogi személy tagja, tagság nélküli jogi személy esetén pedig az alapítói jogok gyakorlója korlátlanul köteles helytállni. Ha a helytállási kötelezettség több személyt terhel, kötelezettségük egyetemleges.

(3) Az alapító által a jogi személy rendelkezésére bocsátott vagyon pénzből és nem pénzbeli hozzájárulásból állhat.

(4) Törvény a jogi személyek egyes típusainál a vagyon legkisebb kötelező mértékét, illetve a pénzbeli és nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás arányát meghatározhatja.

1. A jogi személyekre vonatkozó általános rendelkezések tekintetében különösen nehéz a vagyoni kérdésekkel kapcsolatos általános szabályozás kialakítása. A jogi személyek egyik nagy csoportja ugyanis kifejezetten vagyoni kapcsolatokra épül, ilyenek a gazdasági társaságok és részben az alapítvány. Ezek egyes formáinál is eltérőek a vagyonra vonatkozó rendelkezések. A jogi személyek másik jelentős csoportjánál ugyanakkor a vagyoni kapcsolatoknak sokkal kisebb a jelentősége, ezeknél ugyanis (mint például az egyesületeknél) a jogi személy célja bizonyos tevékenységek szervezeti kereteinek megteremtése.

Mégis megteremthető a szabályozás olyan minimuma, amely az összes jogi személynél érvényesülhet. Abból kell kiindulni ugyanis, hogy a polgári jogi szabályozás szempontjából minden jogi személy egységesen kezelhető, függetlenül attól, hogy mi az elsődleges rendeltetése, hiszen polgári jogi jogviszonyok alanyaként vagyoni jellegű kötelezettségei lehetnek. A Javaslat a jogi személy vagyont abból a szempontból igyekszik szabályozni,

hogy ezzel minimális garanciát biztosítson arra, hogy a jogi személy képes lesz helytállni a vagyoni forgalomban keletkezett kötelezettségeiért. Ha például egy szerződéses viszonyban vagy kártérítési jogviszonyban pénzkövetelés keletkezik egy jogi személlyel szemben, a hitelező számára közömbös az, hogy a kérdéses jogi személy politikai pártként elsődlegesen politikai tevékenységet folytat vagy éppenséggel állami, közhatalmi tevékenységet végző költségvetési szervről van szó. A polgári jogi szabályozás szempontjából a lényeg az, hogy a vagyona alkalmas legyen a kötelezettségek teljesítésére. Ebből kiindulva a Javaslat mindenekelőtt általánosan kötelezővé teszi, hogy az alapító biztosítson a jogi személy részére vagyont.

2. Bizonyos jogi személy fajták működése kivételesen elképzelhető saját vagyon nélkül is (ilyenkor a működéshez szükséges vagyont folyamatosan a tagok biztosítják, s a tartozásokért való helytállás is a tagokat terheli), ezért a Javaslat jelzi, hogy a vagyonszolgáltatás kötelezettsége alól más törvények felmentést adhatnak. Ilyen esetekben azonban a Javaslat a jogi személy tagját vagy alapítóját teszi korlátlanul felelőssé a jogi személy tartozásaiért.

3. A Javaslat a gazdasági társaságokról szóló szabályozást általánosítva rendelkezik arról, hogy az alapítók vagy a tagok vagyoni hozzájárulása pénzből és nem pénzbeli hozzájárulásból állhat. Bár a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás (annak mibenléte, értékelése) több bizonytalanságot hordoz magában, mint a pénzbeli hozzájárulás, mégsem lenne gazdasági szempontból hatékony megakadályozni azt, hogy a jogi személyek részére olyan nem pénzbeli vagyontárgyakat juttassanak, amelyeket a jogi személy akár közvetlenül fel tud használni tevékenysége során, akár e vagyontárgy hasznosításával, netán értékesítésével jut olyan vagyonhoz, amit céljaira felhasználhat. A Javaslat nem kívánja általánosságban rögzíteni azt, hogy mi lehet nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás. Ilyen definíció nélkül is nyilvánvaló követelmény (s ezért szükségtelen lenne a törvényben külön kimondani), hogy a nem pénzbeli vagyontárgynak vagyoni értékűnek kell lenni, hiszen a jogi személy vagyonához való hozzájárulás csak ilyen módon képzelhető el. Ezen felül a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásnak forgalomképesnek kell lennie, hiszen az alapító vagy a tag úgy tud eleget tenni a jogi személy vagyonához való hozzájárulás kötelezettségének, ha hozzájárulását átruházza a jogi személyre. Forgalomképtelen dolgok vagy jogok esetében ez kizárt lenne. Ha valamely jogi személy típus esetén a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásokkal szemben indokolt lenne további megszorításokat alkalmazni, ezekről az adott jogi személy típust szabályozó törvénynek kell rendelkeznie.

4. A jogi személy részére szolgáltatandó vagyon mértékéről a Javaslat nem szól, hiszen nem lehet általánosságban olyan mértéket meghatározni, amelyet a bejegyzést végző bíróság felelősségteljesen ellenőrizni is tudna. Nyilvánvalónak látszik azonban, hogy az alapítás jogával való visszaélés tilalmából az a követelmény adódik, hogy a jogi személyt az alapítók olyan vagyonnal kötelesek ellátni, ami a jogi személy tevékenységének legalább a megkezdéséhez elegendő. Ha ennél kevesebb vagyont biztosítanak a jogi személy számára, akkor a jogi személlyel kapcsolatba kerülő piaci szereplőket teszik ki annak a kockázatnak, hogy azok nem fogják tudni követeléseiket behajtani a jogi személyen. Ezt a kockázatátárhítást az alapítók felelősségének a kimondásával vonhatja majd le a bírói gyakorlat.

Egyes jogi személy fajták esetében törvény az általános követelményen túl, konkrét forint összegben is meghatározza a kötelezően biztosítandó vagyon minimumát (korlátolt felelősségű társaság, részvénytársaság esetében). Más jogi személyeknél ilyen előírás nincs, viszont az alapítók felelőssége a jogi személy kötelezettségeiért súlyosabb lehet (például az egyesülésnél).

Az egyesület és a párt tekintetében ma jogszabály nem ír elő a megalakuláshoz vagyoni feltételt, a jogszabály ezeknek a szer-

vezeteknek az esetében jórészt közömbös a szervezet vagyoni viszonyai iránt. A bírói gyakorlat is csupán azt kívánja meg, hogy az alapszabályban legyen rendelkezés a vagyon forrásairól (tagdíjfizetés előírása stb.), ezt indokolt erőteljesebb rendelkezéssel felváltani; a biztosítandó vagyon mértékét majd a különös szabályozásban kell meghatározni.

1:44. § [Felelőség a nem pénzbeli hozzájárulásértért]

A jogi személy nem pénzbeli hozzájárulást szolgáltató alapítója vagy tagja a hozzájárulás átruházásától számított öt éven át helytállni tartozik a jogi személlyel szemben azért, hogy a létesítő okiratban megjelölt érték nem haladja meg a nem pénzbeli hozzájárulásának az átruházás idején fennálló értékét.

A Javaslat a nem pénzbeli hozzájárulással kapcsolatos problémák közül egyet kíván az általános szabályok között rendezni, mégpedig a felülértékelés tilalmát. Ez ugyanis a jogi személy vagyonának és ezen keresztül a jogi személy vagyoni felelősségének realitását érintő kérdés, amely minden, a vagyoni forgalomban megjelenő jogi személy esetén egyformán kezelendő. A jogi személy hitelezőinek érdekeit sérti, ha a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulást a valós értéknél magasabb értéken veszik figyelembe, mivel ilyenkor követeléseik valóságos fedezete kisebb, mint ami a létesítő okiratból látszik. Ennek ellentéte, tehát az alulértékelés a hitelezők szempontjából nem hátrányos, az alapítók, illetve a tagok egymás közötti viszonyában idézhet elő indokolatlan eltolódásokat. Ezeket azonban a Javaslat nem kívánja kezelni, mert az alapítás jogügyleti jellegére tekintettel a vagyont szolgáltató alapítók képesek önmaguk örködni saját érdekeik felett, nem szükséges a jog eszközével beavatkozni. Ahol hiányzik az alulértékelésből eredő vagyontelodás megelőzésére a tulajdonosi pozícióból származó természetes ösztönzés - mert például a vagyont szolgáltató alapító közpénzből gazdálkodik -, ott sem a jogi személy alapítására vonatkozó szabályozással, hanem a vagyongazdálkodás Ptk.-n kívüli szabályainak megfelelő kialakításával kell a hátrányos következmények ellen fellépni.

A felülértékelés tilalmára vonatkozó szabály alkalmazásakor a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásnak a létesítő okiratban rögzített értékét és a kérdéses vagyoni hozzájárulásnak a szolgáltatáskori tényleges, piaci értékét kell összevetni egymással. Többek között ezért mondja ld a Javaslat a létesítő okirat tartalmi követelményei között azt, hogy a vagyoni hozzájárulások értékét meg kell határozni a létesítő okiratban. A tényleges értéket a vagyoni hozzájárulás jellegének megfelelő módszerrel (pl. szakértői vizsgálattal) kell megállapítani annak a bíróságnak, amelyik előtt a felelősségi szabályra alapított igényt érvényesítik.

A Javaslat a felülértékelés tilalmának szabályozásakor abból indul ki, hogy a vagyoni hozzájárulás szolgáltatásával a vagyontárgy az alapító vagy a tag vagyonából a jogi személy vagyonába kerül át, ezt követően tehát a vagyontárgy értékváltozása a jogi személy kockázati körébe tartozik. Ezekért a változásokért tehát nem lehet felelőssé tenni a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulást szolgáltató tagot.

II. Cím

A jogi személy létesítése

I. Fejezet

A létesítő okirat

1:45. § [Létesítő okirat]

A létesítő okirat - az egyes jogi személy típusokra vonatkozó szabályok szerint - a szerződés, az alapító okirat és az alapszabály.

A Javaslat itt sorolja föl, *hogy* milyen dokumentumokat ért létesítő okiraton. A többféle elnevezésre azért van szükség, mert a létesítő ügylet különböző a szerint, hogy hány (egy vagy több) alapító vesz részt az alapításban, illetve, hogy a jogi személy létesítése az alapítók közötti konszenzuson vagy esetleg szótöbbséges szavazáson alapul.

1:46. § [A létesítő okirat tartalma]

(1) A jogi személyt létesítő okiratban fel kell tüntetni

- a) a jogi személy nevét;
- b) a jogi személy székhelyét;
- c) a jogi személy célját vagy fő tevékenységét;
- d) mindazt, amit törvény előír.

(2) Ha törvény másként nem rendelkezik, a létesítő okiratban fel kell tüntetni

- a) a jogi személyt létesítő személyt vagy személyeket, valamint azok székhelyét, illetve lakhelyét;
- b) a jogi személy vagyonát, annak értékét, továbbá a vagyon rendelkezésre bocsátásának módját és idejét;
- c) a jogi személy első vezető tisztségviselőit vagy ügyvezető szervének első tagjait.

(3) A jogi személyt létesítő személyek a létesítő okiratban egyéb kérdésekről is rendelkezhetnek, s a létesítő okirat tartalmát a törvények keretei között szabadon határozhatják meg.

1-2. A jogi személyek közös kritériumaiból eredően a jogi személy létesítésére irányuló okiratoknak is vannak olyan közös tartalmi elemei, amelyek valamennyi jogi személyre egységesen meghatározhatók, vagy általános normában rögzíthetők - mentesítve ezzel az egyes jogi személyekről szóló jogszabályokat e tartalmi elemek ismételt felsorolásától.

A Javaslat a létesítő okirat kötelező tartalmi elemeit két csoportra osztva szabályozza. Az (1) bekezdés a feltétlenül kötelező tartalmi elemeket határozza meg, míg a (2) bekezdésben olyan kötelező tartalmi elemek jelennek meg, amelyek kötelező jellegét más törvény feloldhatja, ám eltérő törvényi előírás hiányában ugyanúgy kezelendők, mint az (1) bekezdésben írtak. A kötelező tartalmi elemek lényegében azt határozzák meg, hogy melyek azok a minimális kellékek, amelyek nélkül egy okirat sem tekintethető jogi személyt létesítő okiratnak. Amennyiben a létesítő okirat szerződés, az általános szerződési szabályokból is az következik, hogy addig nem jön létre az ügylet, amíg a felek meg nem állapodnak a szerződés lényeges elemeiben. A jelen § ezeket a lényeges elemeket határozza meg. Tartalmilag ezek az elemek azok, amelyek képesek körvonalazni egy jogi személyt, hiszen ezeken az elemeken keresztül valósulnak meg a jogi személyeket jellemző kritériumok, mint például a saját név alatt történő jogszerezés lehetősége, az állam által elismert cél, a saját vagyon és az erre épülő önálló felelősség, valamint a tagoktól független, önálló cselekvési lehetőség a jogi személy képviselőin keresztül.

Az, hogy a Javaslat az eltérő törvényi rendelkezést engedő (2) bekezdésbe sorolta a jogi személy első vezető tisztségviselőinek megjelölését, nem jelenti azt, hogy jogi személy létezhetne olyan személy nélkül, aki képes lenne a jogi személy képviselőre, a jogi személy nevében történő nyilatkozattételre. A jogi személy maga mint szervezet akaratnyilvánításra nem képes, tehát mindenképpen szüksége van képviselő szervre. Legkésőbb tehát a jogi személy bejegyzésekor meg kell tudni határozni azt, hogy ki a jogi személy képviselője. Ha tehát a létesítő okiratból ez ki is maradhat speciális törvényi szabályok alapján, a jogi személy nyilvántartásba vételekor már közölni kell ezt az adatot is, tehát addig valamilyen más módon, a létesítő okiraton kívül kell rendelkezni erről a kérdéstről. Ezt fejezi ki az a szabály, amely szerint a jogi személy nyilvántartásba vételekor be kell jegyezni a képviselő nevét és lakóhelyét is. A létesítő okirat elkészítése és a képviselő személyének kijelölése olyankor válhat el egymástól, amikor a létesítő okirat valamely társasági szervre (s nem az alapítókra)

kívánja bízni az első vezető tisztségviselők kijelölését. Ahhoz ugyanis, hogy ez a szerv megkezdhesse a munkáját, legalább a létesítő okiratot el kell fogadni.

Ha valamelyik kötelező tartalmi elem hiánya miatt nem jön létre a létesítő okirat, akkor természetesen a jogi személy nyilvántartásba vételére sem kerülhet sor, s ekként meghíúsul a jogi személy alapítása.

Az egyes kötelező tartalmi elemekre vonatkozó részletesebb szabályok teljes körű kifejtését a Javaslat nem a létesítő okirat tartalmát felsoroló rendelkezéshez fűzi, hanem ott található meg, ahol a szabályozás logikája szerint a legerősebb a kapcsolódás, így például a jogi személy nevére vonatkozó részletes anyagi jogi szabályokat az I. Cím alatt találhatjuk, mert azok szorosan kötődnek a jogi személy lényegéhez, az ügyvezetőre vagy a képviselőre vonatkozó szabályok pedig a jogi személy szervezetéről szóló fejezetekben kaptak helyet.

A Javaslat később rendelkezik a jogi személyek nyilvántartásának általános szabályairól, s ezek között arról a kérdéstről, hogy a nyilvántartásnak mi a tartalma. A létesítő okirat tartalmi elemei és a nyilvántartandó adatok jelentős mértékben megegyeznek, de az azonosság mégsem teljes. Nem csak azok az adatok képezik a nyilvántartás tartalmát, amik a létesítő okiratban feltétlenül megjelennek. Így például a Javaslat szerint a nyilvántartásban rögzíteni kellene a jogi személyek célját vagy tevékenységi körét, de a létesítő okiratban elegendő a jogi személy céljának vagy fő tevékenységének meghatározása, hiszen az abszolút jogképességre tekintettel amúgy sincs magánjogi következménye annak, ha a jogi személy a célját vagy tevékenységi körét meghaladóan cselekszik.

3. A felsorolt kötelező elemek azonban csak a létesítő okirat minimális tartalmát határozzák meg, ezen kívül az alapítók minden olyan kérdéstről rendelkezhetnek a létesítő okiratban, ami nem ellentétes az adott jogi személy fajtára vonatkozó kógens szabályokkal - ideértve természetesen a minden jogi személyre vonatkozó általános szabályokat is.

II. Fejezet

A jogi személy nyilvántartása

1:47. § [Nyilvántartásba vétel]

(1) A létesítendő jogi személynek a jogi személyek nyilvántartásába való bejegyzését és a bejegyzés közzétételét a jogi személy képviselőjére kijelölt személy a törvényben megjelölt határidőn belül írásban kéri a nyilvántartó bíróságtól. A kérelem benyújtásának elmulasztásából vagy késedelméből, illetve a hiányos vagy hibás bejelentésből eredő károkért a képviselő az alapítókkal szemben korlátlanul felel. Ha a kérelem benyújtására a jogi személy több képviselője jogosult, a képviselők felelőssége egyetemleges.

(2) A jogi személyek nyilvántartásába a jogi személyre vonatkozó, külön jogszabályban meghatározott jogot, adatot és tényt kell bejegyezni.

(3) A nyilvántartásba különösen az alábbiakat kell bejegyezni:

- a) a jogi személy nevét és székhelyét;
- b) képviselőjének nevét és lakóhelyét, a képviselő módját;
- c) a jogi személy célját vagy tevékenységi körét;
- d) ha törvény másként nem rendelkezik, a jogi személynek az alapítók, illetve a tagok által rendelkezésre bocsátani vállalt vagyonát (jegyzett tőkét).

1. A Javaslat szerint a jogi személy létesítéséhez az szükséges, hogy a jogi személyt a megfelelő létesítő okirat alapján a jogi személyek nyilvántartásába bejegyezzék. A bejegyzés - mivel ez

zel jön létre a jogi személy - konstitutív hatályú. Tekintettel arra, hogy a bejegyzésnek anyagi jogi joghatásai vannak, a Javaslat meghatározza a nyilvántartásnak azokat a legfontosabb szabályait, amelyek anyagi jogi tartalmúak.

A nyilvántartás a hatályos szabályozás szerint is konstitutív hatályú, a nyilvántartásba vétel eredményezi a jogi személyiséget. E vonatkozásban korábban kettősség mutatkozott. A gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény szerint a gazdasági társaság a társasági szerződés megkötésének (alapszabály, alapító okirat elfogadásának) időpontjára visszamenő hatállyal, visszamenőleg jött létre. Ez a rendelkezés a gyakorlatban is problémát okozott, ezért az 1997-es Gt. 16. § (2) bekezdése szerint a gazdasági társaság a cégjegyzékbe való bejegyzéssel, a bejegyzés napjával jön létre. A legtöbb jogi személyre vonatkozó szabályozás ma már megegyezik a Gt.-nek ezen rendelkezésével. Az egységes elveken nyugvó szabályozás feltételezi a minden jogi személyre kiterjedő nyilvántartás életre hívását is. Ezt a célt szolgálja a költségvetési szervek közhiteles nyilvántartásának felállítása.

Nyilvánvaló, hogy a jogi személyek nyilvántartásába való bejegyzése nem automatikusan, hivatalból történik, hanem a nyilvántartó bírósághoz intézett kérelem alapján. Az egyértelműség kedvéért a Javaslat rögzíti, hogy a bejegyzést magának a létrehozni kívánt jogi személynek kell kérnie, mégpedig a jogi személy képviselőjére jogosult személy útján. Egészen addig, míg e kérelmet be nem nyújtják, a formálódó jogi személyt nem létezőnek kell tekinteni, a jogi személy nem válhat jogviszonyok alanyává, és tevékenységet sem folytathat. Ha ez az állapot a bejegyzési kérelem elmulasztása, késedelmes előterjesztése miatt elhúzódik, ez kárt okozhat az alapítóknak, ezt a kárt pedig a kötelezettségét elmulasztó vezető tisztségviselőnek kell viselnie. A bejegyzési kérelem benyújtása abban az értelemben nem tekinthető feltétlen kötelezettségnek, hogy az kikényszeríthető lenne, vagyis bármilyen módon kényszeríteni lehetne a képviselőt arra, hogy a kérelmet előterjessze. Ha ilyen kérelem nem érkezik, a nyilvántartó hatóság akkor sem léphet föl kényszerítő erővel, ha tudomására jut, hogy elhatárolták a jogi személy létesítését. A kérelem benyújtásának elmaradása a jogi személy létrejöttének elmaradását vonja maga után, s ennek legfeljebb az ebből eredő kártérítési igény lehet a következménye.

2-3. A Javaslat meghatározza azokat az adatokat, amelyek minden jogi személynél egységesen nyilvántarthatóak és a teljes körű nyilvántartás közös alapját képezhetik. Azokban az esetekben, amikor törvény rendelkezése szerint nem kötelező vagyont a jogi személy rendelkezésére bocsátani, természetesen a nyilvántartásnak sem kell tartalmaznia erre vonatkozó adatot.

1:48. § [Bejegyzés a nyilvántartásba]

A nyilvántartásba jogot, tényt vagy adatot (a továbbiakban együtt: nyilvántartott adat) bejegyezni csak jogszabályban meghatározott okirat vagy hatósági határozat alapján lehet.

A modern jogrendszerekben a nyilvántartásba vételre vonatkozó eljárásnak bizonyos garanciális elveknek meg kell felelnie. Ilyen követelmény az okirati elv [1:48. §], a közhitelesség elve [1:49. §] és a nyilvánosság elve [1:51. §].

A Ptk. hatályos szabályozásával összhangban a Javaslat fenntartja az okirati elvet, azaz a nyilvántartásba jogot, tényt vagy adatot bejegyezni csak jogszabályban meghatározott okirat vagy hatósági határozat alapján lehet.

1:49. § [Közhitelesség]

(1) A nyilvántartás a nyilvántartott adatok fennállását hitelesen tanúsítja. A nyilvántartott adatokról vélelmezni kell, hogy azok fennállnak.

(2) Senki sem hivatkozhat arra, hogy közzétett nyilvántartott adatról nem tudott. A jogi személy jóhiszemű személyekkel szemben nem hivatkozhat arra, hogy valamely általa bejelentett nyilvántartott adat nem felel meg a valóságnak.

(3) Az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell annak jóhiszeműségét, aki a nyilvántartásban bízva ellenérték fejében szerez jogot.

(4) A nyilvántartott adattal szemben a bizonyítás azt terheli, aki annak helyességét vitatja.

1. A Javaslat 1:49. §-a - törvény eltérő rendelkezése hiányában - a nyilvántartási adatok közhitelességéről rendelkezik, amelynek alapján a nyilvántartott adatokat a valóságban fennállónak kell tekinteni. Ez természetesen nem zárja ki az ellenkező tény bizonyítását, mindösszesen arról van szó, hogy amíg nem bizonyosodik be, hogy a nyilvántartott adat nem felel a valóságnak, addig azt valósnak kell tekinteni.

2. A nyilvántartás közhitelességéből és nyilvánosságából következik, hogy senki nem hivatkozhat arra, hogy nem tudott olyan nyilvántartásban szereplő adatokról, amelyet már közzétettek. A közzététel mint előfeltétel előírása azért fontos, mert ennek útján szerez tudomást a nyilvántartásba bekerülő adatról a szélesebb nyilvánosság, ami megszünteti a nyilvántartásban szereplő adat ismeretének a hiányára történő hivatkozás lehetőségét.

3-4. A (3)-(4) bekezdés a közhitelesség legfőbb joghatásait állapítja meg. A (3) bekezdés kimondja, hogy a jóhiszemű, ellenérték fejében szerző személyek jogvédelme a nyilvántartásban szereplő és közzétett jogok, adatok, tények tekintetében biztosított. A (4) bekezdés a bizonyítási terhet telepíti, amikor kimondja, hogy a nyilvántartási adattal szemben a bizonyítás azt terheli, aki azok helyességét vitatja.

1:50. § [Harmadik személyekkel szembeni hatályosság]

A nyilvántartott adat, illetve változásának bejegyzése jóhiszemű harmadik személyekkel szemben csak akkor hatályos, ha a nyilvántartott adatot, illetve változását törvényben előírt módon közzétették.

A nyilvántartás egyik legfőbb funkciója a forgalom biztonságának növelése. Alti nem tudta, és a kellő gondosság mellett sem kellett volna tudnia, hogy a közzétett jog, adat vagy tény eltér a tényleges helyzettől, azzal szemben a nyilvántartásba bejegyzett és közzétett jog, adat vagy tény hatályos. A bejegyzés hatálya harmadik személyekkel szemben a hivatalos formában történő közzétételhez kapcsolódik. Ebből az következik, hogy harmadik személlyel szemben a közzé nem tett adata, tényre, jogra nem lehet hivatkozni. Ez a rendelkezés természetesen csak azokat védi, akik nem tudtak valamely - egyébként nyilvántartandó - adat, tény vagy jog fennálltáról, illetve változásáról, ezért a szabályra csak jóhiszemű harmadik személy hivatkozhat, vagyis olyan személy, aki a bejegyzés közzététele előtt a közzétett adatról, tényről, jogról valóban nem tudott. E szabály párhajként viszont a Javaslat azt is előírja [1:49. § (2) bekezdés], hogy senki nem hivatkozhat arra, hogy közzétett adatról, jogról vagy tényről nem tudott.

1:51. § [Nyilvánosság]

A nyilvántartásba bárki betekinhet, a nyilvántartott adatról feljegyzést készíthet, valamint hiteles másolatot, illetve kivonatot kérhet.

A javaslat kimondja a nyilvánosság elvét, tehát hogy a nyilvántartást bárki megtekintheti, a bejegyzett tényekről másolatot (kivonatot, hatósági bizonyítványt) kérhet.

1:52. § [A nyilvántartási adatok változásának nyilvántartásba vétele]

E fejezet rendelkezései a nyilvántartott adatok változása esetén is megfelelően alkalmazandóak.

A javaslat 1:52. §-a alapján a jogi személy nyilvántartására vonatkozó rendelkezéseket abban az esetben is alkalmazni kell - természetesen a szükséges, értelemszerű eltérésekkel -, amennyiben a nyilvántartási adatokban bekövetkezett változások átvezetéséről van szó.

1:53. § [A nyilvántartás részletes szabályainak megalkotása]

A jogi személyek nyilvántartásának és a nyilvántartott adatok közzétételének részletes szabályait külön törvény határozza meg.

A javaslat a nyilvántartásnak csak az anyagi jogi alapelveit és joghatásait határozhatja meg, de a nyilvántartásba vétel részletes eljárási, igazgatási, szervezeti kérdései nem tartoznak a szabályozási körébe; ezekről a kérdésekről külön törvény rendelkezik.

III. Fejezet

A bejegyzés alatt álló jogi személyek*

1:54. § [A bejegyzés alatt álló jogi személy]

(1) A létesítő okirat eltérő rendelkezése hiányában a létesítendő jogi személy - a bejegyzési kérelem benyújtásától a jogi személynek a jogi személyek nyilvántartásába való bejegyzéséig - bejegyzés alatt álló jogi személyként jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat.

(2) A jogi személy képviselőjeként kijelölt személy a bejegyzés alatt álló jogi személy képviseletében eljárhat.

(3) A bejegyzés alatt álló jogi személy a jogi személy nevét „bejegyzés alatt” toldattal vagy e toldat „b. a.” rövidítésével kiegészítve használhatja.

1. A jogi személy létesítésének elhatározása (például az erre irányuló szerződés megkötése) és a jogi személy létrejötte (a jogi személy nyilvántartásba vétele) között szükségszerűen eltelik bizonyos idő. Ha ez az időtartam nem elhanyagolhatóan rövid, akkor méltányolható igény merülhet fel arra, hogy a jogi személy működésének kezdete ne függjön feltétlenül az alapítók által nem befolyásolható bejegyzési eljárás hosszától. Különösen a gazdálkodási célú jogi személyeknél lehet indokolt, hogy a létrehozni kívánt szervezet minél hamarabb, minél rugalmasabban legyen képes reagálni a gyorsan változó piaci helyzetre, minél hamarabb képes legyen megkezdeni annak a gazdasági tevékeny-

ségnek a végzését, amelynek érdekében létre kívánják hozni. Más jogi személyek esetében is nehezen kezelhető hátrány lehet az, ha a jogszabályoknak mindenben megfelelő alapítást követően hosszabb ideig kell várakozni arra, hogy a jogi személy elnyerje jogképességét, s ezáltal polgári jogi viszonyokba léphessen.

Jogi személyiség nélkül azonban az alakulófélben lévő szervezet a polgári jogi forgalomban nem vehetne részt, márpedig a javaslat garanciális, jogbiztonsági szempontok alapján ragaszkodik ahhoz, hogy a jogi személyek bejegyzéssel nyerjék el jogalanyiságukat. A gyakorlati igények és a jogbiztonság követelménye között feszülő ellentétet a javaslat az előtársaság mintájára, a bejegyzés alatt álló jogi személy intézményének bevezetésével tervezi oldani.

A javaslat tipikusnak tekinti az igényt a bejegyzés alatt álló jogi személyként való működésre, de elismeri az alapítóknak azt a döntését is, hogy nem kívánják lehetővé tenni a még be nem jegyzett jogi személynek a működés megkezdését, s ezért kizárják jogoknak vagy kötelezettségeknek bejegyzés alatt álló jogi személyként való megszerzését. Ha tehát az alapítók nem rendelkeznek a bejegyzés alatt álló jogi személy kérdésében, akkor a létesítendő jogi személy bejegyzés alatt álló jogi személyként működhet, ha viszont kizárják ezt a lehetőséget, akkor a jogi személy csak a bejegyzéstől kezdve tevékenykedhet, korábban nem szerezhet jogokat és kötelezettségeket. Ilyen rendelkezéssel az alapítók elérhetik, hogy a jogi személy valóban csak akkortól vállal kötelezettségeket, amikortól a tagoktól elkülönült, jogilag is elismert, önálló létét megkezdi, s ez által kizárható, hogy a bejegyzés miatt alany nélkül maradó kötelezettségek az alapítókat terheljék.

A bejegyzés alatt álló jogi személy konstrukciójával a javaslat nem kíván egy önálló jogi személy típust létrehozni, hanem a jogi személy létezésének egy időben meghatározott szakaszáról (a bejegyzési kérelem benyújtásától a jogi személyek nyilvántartásába való bejegyzésig tartó időszakról) van szó, amely a jogi személy bejegyzése esetén minden külön jogcselekmény nélkül hozzákapcsolódik a jogi személy létehez. A bejegyzés alatti létszakaszban a jogi személy nevében vállalt kötelezettségek, illetve megszerzett jogok külön döntés vagy más akaratnyilatkozat nélkül a jogi személy kötelezettségeinek, illetve jogainak tekintendők. Abban az esetben viszont, amikor a jogi személy a bejegyzés elmaradása miatt nem jön létre, a törvénynek külön szabályokkal kell rendezni azoknak a kötelezettségeknek és jogoknak a sorsát, amelyeket a létre nem jött jogi személy nevében vállaltak, illetve javára kívántak volna megszerezni. Ezeket a rendelkezéseket az 1:56. § tartalmazza.

Bár a bejegyzés alatt álló jogi személy szabályozásának mintája az előtársaság volt, lényeges eltérés az, hogy míg az előtársaság már a létesítő okirat ellenjegyzésétől, illetve közokiratba foglalásától megkezdheti működését, a bejegyzés alatt álló jogi személy első létszaka csak a bejegyzési kérelem benyújtásától kezdődik. Ez az eltérés a jogbiztonsági igényeket kívánja szolgálni anélkül, hogy az intézmény hatékonyságát lényegesen rontaná. Az, hogy a bejegyzendő jogi személy - a jogszabályi keretek között - mikor kéri a cégjegyzékbe való bejegyzését, elsősorban a jogi személy képviselőjén múlik. Ebben a fázisban tehát a jogi személynek lehetősége van a folyamat gyorsítására, a késlekedés saját hibájára vezethető vissza. Ilyen megfontolás mellett mindenképpen elfogadhatónak látszik az a követelmény, hogy a jogi személy csak akkortól működhessen bejegyzés alatt álló jogi személyként, amikortól már legalább a bejegyzési kérelmével megjelent a nyilvánosság, azaz a nyilvántartást végző bíróság előtt.

2. A javasolt rendelkezések szerint a bejegyzés alatt álló jogi személy a jogi személy bejegyzési kérelme benyújtásától kezdve részt vehetne a polgári jogi forgalomban. Ez azonban csak úgy valósulhat meg, ha egy cselekvésre képes természetes személy eljár a létesítendő jogi személy nevében. Mivel a jogi személy képviselője is csak a jogi személy bejegyzésével nyerné el képviseleti

* Az e fejezetben szereplő szabályozás kihagyandó a javaslatból akkor, ha legalább a gazdálkodási célú jogi személyek nyilvántartásának fejlődése eredményeként a bejegyzési eljárás időtartama annyira lecsökken, hogy a bejegyzési eljárás nem akadályozza a jogi személyeket, illetve ezek alapítóit a gazdasági körülmények változásához történő rugalmas alkalmazkodásban.

jogát, a Javaslat külön rendelkezik arról, hogy a leendő jogi személy képviselője már a bejegyzés alatt álló jogi személy létszakaszában is eljárhat a jogi személy képviseletében.

3. A forgalom biztonsága azonban megkívánja, hogy a potenciális szerződő partnerek tudatában legyenek annak, hogy be nem jegyzett jogi személlyel kívánunk jogviszonyra lépni. A (3) bekezdés előírja ezért, hogy a bejegyzés alatt álló jogi személy nevét „bejegyzés alatt” toldattal vagy e toldat „b. a.” rövidítésével kiegészítve használhatja.

1:55. § [A bejegyzés alatt álló jogi személy jogai és kötelezettségei]

A bejegyzés alatt álló jogi személy jogai és kötelezettségei megegyeznek a létesítendő jogi személyével, azzal az eltéréssel, hogy

- a) a létesítő okirat nem módosítható, kivéve, ha ezzel a nyilvántartó bíróság hiánypótlásra történő felhívását teljesítik;
- b) a jogi személy megszűnése nem határozható el;
- c) hatósági engedélyhez kötött tevékenység nem végezhető.

A bejegyzés alatt álló jogi személy akkor képes betölteni funkcióját, ha e létszakaszban olyan jogai és kötelezettségei lehetnek, amilyenek a létesítendő jogi személynek. A bejegyzés alatt álló jogi személy átmeneti, bizonytalan jogi helyzetet jelent, hiszen nincs még döntés arról, hogy jogi személyként létrejöhet-e a bejegyzés előtt olyan alapvető változások történhessenek, amelyek miatt a bejegyzésre kerülő jogi személy már nem lenne azonos a bejegyzési kérelemben szereplővel. Ezért tiltja a Javaslat a létesítő okirat módosítását és zárja ki a jogi személy megszüntetésének lehetőségét is.

Ha azonban a jogi személy nyilvántartásba vételének az az akadálya, hogy a létesítő okirat érvénytelen rendelkezést tartalmaz, akkor az érvénytelenség kiküszöbölése érdekében megengedett a módosítás, amennyiben erre éppen a nyilvántartást végző bíróság hívja föl a bejegyzést kérőt.

További korlátozás a létesítendő jogi személy jogképességének terjedelméhez képest, hogy a bejegyzés alatt álló jogi személy nem végezhet hatósági engedélyhez kötött tevékenységet.

1:56. § [A nyilvántartásba vétel meghíúsulása]

(1) Ha a jogi személy bejegyzési kérelmét a nyilvántartó bíróság elutasítja, a bejegyzés alatt álló jogi személy további jogokat nem szerezhet, kötelezettségeket nem vállalhat.

(2) A bejegyzés alatt álló jogi személy által vállalt kötelezettségeket a jogi személy megszűnésére vonatkozó szabályok alkalmazásával a bejegyzés alatt álló jogi személy rendelkezésére bocsátott vagyomból kell teljesíteni. A ki nem egyenlített követelésekért az alapító korlátlanul köteles helytállni. Több alapító esetén az alapítók helytállási kötelezettsége egyetemleges.

(3) Ha a létesítő okirat kizárta a bejegyzés alatt álló jogi személyként való működés lehetőségét, a jogi személy nevében a jogi személyek nyilvántartásába való bejegyzés előtt vállalt kötelezettségeikért a kötelezettségvállalás körében eljáró képviselő köteles helytállni. A képviselő helytállási kötelezettségének teljesítéséért az alapító kezesként felel.

(4) A követelések kiegyenlítése után fennmaradó vagyron az azt szolgáltató alapítókat vagy tagokat illeti a vagyron rendelkezésre bocsátásának arányában.

1. A bejegyzés alatt álló jogi személy létszakasz kétféleképpen szűnhet meg. Vagy úgy, hogy bejegyzik a jogi személyt a jogi személyek nyilvántartásába, vagy úgy, hogy a bejegyzési kérelmet jogerősen elutasítják. Az első eset nem igényel további jogi szabályozást, ilyenkor ugyanis a létrejött jogi személy megszűnés nélkül folytatja a bejegyzés alatt álló jogi személy formájában megkezdett tevékenységet, a korábban vállalt kötelezettségek és szerzett jogok pedig a létrejött jogi személyt terhelik, illetve jogosítják.

2-3. Más a helyzet azonban akkor, ha a bejegyzési kérelmet elutasítják. Bár ilyen esetben még nem jött létre a jogi személy, mégis előfordulhat, hogy van olyan vagyron, amelyet a jogi személy céljaira szántak, és amelyet a jogi személy részére szereztek volna még a bejegyzés előtt. A jogi személy nevében vállalt kötelezettségeket elsősorban ebből a vagyronból kell teljesíteni – úgy, mint ha a jogi személy létrejött volna, s a bejegyzés megtapasztalásával megszűnt volna.

Ha azonban a jogi személy céljára összeadott vagyron nem elegendő a vállalt kötelezettségek teljesítésére, akkor a jognak sajátos szabályozással kell elrendezni a kialakult helyzetet. Ilyenkor azt az ellentmondást kell kezelni, hogy a jog megengedte a bejegyzés alatt álló jogi személyként való működést egy még nem létező jogi személy részére annak reményében, hogy a jogi személy később létrejön, s ezzel végérvényesen alanya lesz a korábban vállalt kötelezettségeknek, illetve szerzett jogoknak. Ha azonban ez a várakozás meghiúsul, akkor meg kell határozni, hogy kik legyenek azok a létező jogalanyok, akik a létrehozni kívánt jogi személy helyett a jogviszonyok alanyainak tekintendők. Ebben a kérdésben a Javaslat aszerint differenciál, hogy az alapítók kizárták-e a bejegyzés alatt álló jogi személyként való működést vagy sem.

Ha az alapítók a biztonságuk érdekében kifejezetten megtiltották a bejegyzés alatt álló jogi személy létszakaszban való kötelezettségvállalásokat, de a létesítendő jogi személy képviselői mégis eljárnak a jogi személy nevében a bejegyzés előtt, akkor a vállalt kötelezettségeikért magának az eljáró képviselőnek kell helytállnia, hiszen az ő jogellenes magatartása vezetett oda, hogy „alany nélküli jogviszony” alakult ki. Tekintettel arra, hogy harmadik személyek irányában a képviselő a bejegyzés alatt álló jogi személy képviseletében vállal kötelezettségeket, indokolatlan lenne az alapítók harmadik személyekkel szembeni helytállási kötelezettségének teljes kizárása. A bejegyzés alatt álló jogi személytel jogviszonyba kerülő harmadik személyek nem kell, hogy tudjanak a bejegyzés alatt álló jogi személyként való működés lehetőségének kizárásáról. Ezért a Javaslat az alapító mögöttes, kezesi felelősségét írja elő a képviselő által a létesítő okirat rendelkezése ellenére a létesítendő jogi személy nevében vállalt kötelezettségek vonatkozásában.

Ezzel szemben, ha az alapítók maguk nem zárták ki a bejegyzés alatt álló jogi személy működésének lehetőségét, akkor viselniük kell annak következményét, hogy a jogi személy már a bejegyzés előtti szakaszban is az ő érdekében, az általuk kijelölt vagy választott vezető tisztségviselővel működik, s erre tekintettel a jogi személy létrejöttének meghiúsulása esetén a jogi személy nevében vállalt kötelezettségeket nekik kell viselniük.

4. Ha a kötelezettségek teljesítése után még marad a vagyronból, gondoskodni kell arról, hogy ennek a vagyronnak alanya legyen, hiszen az a jogi személy, amelyik ezt a funkciót töltötte volna be, nem jött létre. Ilyen esetben a vagyronra azok az alapítók tarthatnak igényt, akik a jogi személy céljára szánt vagyont szolgáltatták, s olyan arányban, amilyen arányban hozzájárultak a jogi személy vagyronához.

IV. Fejezet

A jogi személy létesítésének érvénytelensége

1:57. § [A jogi személy létesítésének érvénytelensége]

(1) A jogi személy létesítő okiratának érvénytelenségére a jogi személynek a nyilvántartásba való bejegyzéséig a törvény eltérő rendelkezése hiányában a szerződések érvénytelenségének szabályait kell megfelelően alkalmazni.

(2) A jogi személy nyilvántartásba való bejegyzését követően a jogi személy létesítő okiratának érvénytelenségére nem lehet hivatkozni.

1. Bár a létesítő okiratokat különböző elnevezéssel illeti a javaslat, közös jellemzője mindegyik fajtának, hogy létesítő ügyletet, a jogi személy létesítésére irányuló akaratnyilatkozatot tartalmaz. A javaslat nem tervezi általános jogügyleti szabályok bevezetését, így nincsenek olyan szabályok, amelyek általában a jogügyletek érvénytelenségének kérdésével foglalkoznának. Ugyanakkor szükségesnek látszik, hogy a jogügyletek súlyos hibái esetén az érvénytelenség intézményét alkalmazni lehessen. Csakhogy a jogi személyek alapításának folyamatában a jogi személyek nyilvántartásba való bejegyzés minőségi változást jelent, hiszen ez azt fejezi ki, hogy az állam megfelelő szerve a jogi személyt létezőnek ismeri el, ráadásul ezt egy közhiteles nyilvántartásba való bejegyzéssel is megerősíti. A közhitelesség pedig éppen azt jelenti, hogy a nyilvántartás adatait valóságnak kell elfogadnia mindenkinek. Ezt az elvet ásná alá az, ha a bejegyzés alapján szolgáló okirat érvénytelenségére a bejegyzést követően is ugyanolyan terjedelemben lehetne hivatkozni, mint a bejegyzést megelőzően. Erre tekintettel a javaslat az érvénytelenség kérdését eltérően kezeli a bejegyzés előtti és azt követő időszakban.

A bejegyzés előtt a szerződések érvénytelenségének szabályait kell alkalmazni valamennyi létesítő okira - függetlenül attól, hogy valóban szerződéses jellegű akaratnyilatkozatról van-e szó. E szabályok alkalmazása azonban bizonyos korrekcióra szorulhat. Például a többségi szavazással elfogadott részvénytársasági alapszabályra nyilvánvalóan nem lehet az akaratilábakon alapuló érvénytelenségi okokat ugyanúgy alkalmazni, mint a konszenzuson alapuló létesítő okiratoknál. (Például egyeden részvényjegyző tévedése az alapszabály elfogadásáról szóló szavazásnál nem döntheti meg a szavazás eredményét, ha az ő szavazata nélkül is megvan az alapszabály elfogadásához szükséges többség.) A szerződések érvénytelenségi szabályainak szükségese korrekcióját az egyes jogi személyekre vonatkozó szabályoknak kell elvégezniük az adott létesítő okirat sajátosságaihoz igazodóan.

2. A jogi személyek nyilvántartásba vételével az állam erre hivatott szerve azt deklarálja, hogy a jogi személy létesítését a jogszabályokkal összhangban lévőnek találta, s ezért létezőnek ismeri el. A piac biztonságát ásná alá, ha ezek után a külvilág számára nem feltétlenül felismerhető okok alapján utólag a bejegyzett jogi személy létesítő okiratát, s ezzel együtt a létesítést magát érvénytelennek lehetne nyilvánítani. Ennek az ellentmondásnak a kiküszöbölésére a javaslat kizárja a létesítő okirat érvénytelenségére való hivatkozás lehetőségét a nyilvántartásba vételt követően. Ez azt jelenti, hogy a bejegyzés lényegében orvosolja az esetleges érvénytelenségi okokat. Ám a bejegyzés sem ad felmentést a törvényes működés követelménye alól. Ha tehát a létesítő okiratnak olyan hibája van, ami a későbbi működés törvényességét is megkérdőjelezné, akkor a jogi személyek működésének törvényességét biztosító eszközök - elsősorban a törvényességi felügyelet intézménye - felhasználhatók. Szükséges esetben a törvényességi felügyeleti eljárás eredményeként a jogi személynek a nyilvántartásból való törlése is megtörténhet, de ilyen esetben is arra az időre, amíg a nyilvántartásban szerepelt a jogi személy, azt létezőnek kell tekintenünk.

1:58. § [A jogi személy létesítésének érvénytelenségére vonatkozó rendelkezések alkalmazása a jogi személy létesítő okiratának módosítására]

E fejezet rendelkezéseit a létesítő okirat módosítására is megfelelően alkalmazni kell.

A javaslat 1:58. §-a az előző §-ban foglalt rendelkezéseket rendeli alkalmazni a létesítő okirat módosítása esetében is.

III. Cím

A jogi személy szervezete, képvisellete és felelőssége

I. Fejezet

A jogi személy szervezeti egységeinek jogalanyisága

1:59. § [A jogi személy szervezeti egységeinek jogalanyisága]

(1) A jogi személy szerve vagy szervezeti egysége nem rendelkezik önálló jogalanyisággal.

(2) Törvény felhatalmazása alapján a létesítő okirat a jogi személy szervezeti egységét jogi személynek nyilváníthatja, ha a szervezeti egység az alapítóktól, illetve a jogi személytől elkülönült szervezettel és önálló vagyonnal rendelkezik.

(3) A jogi személy szervezeti egységének jogi személylyé nyilvánítása esetén a jogi személy létesítésének és működésének szabályait megfelelően alkalmazni kell azzal, hogy a szervezeti egység létesítő okiratában meg kell határozni a szervezeti egység ügyvezető szervét és képviselőjét.

(4) A jogi személy önálló jogi személyiséggel rendelkező szervezeti egységének a szervezeti egység vagyonából ki nem elégíthető tartozásaiért a jogi személy kezesként korlátlan felelősséggel tartozik.

1. A javaslat abból indul ki, hogy a jogi személy olyan egység, amely mint egész rendelkezhet polgári jogi jogviszonyokban jogokkal és kötelezettségekkel. A jogi személy egyes részei - szervei, szervezeti egységei, részlegei - nem jogalanyok, és főszabály szerint nem is rendelkeznek azokkal a sajátosságokkal, amelyekkel a jogi személyeknek rendelkezniük kell. Más kérdés, hogy az önálló jogalanyisággal nem rendelkező szervezeti egység vezetője a törvény rendelkezése alapján az egész jogi személy képviselőjeként járhat el [lásd az 1:83. § (2) bekezdését], ezzel ugyanis még nem válik a szervezeti egység jogalannyá, csupán az egész jogi személy képviselőjére vonatkozó speciális szabályról van szó.

2. A gyakorlatban igény lehet arra, hogy a jogi személy saját szervezetén belül elkülönítsen, s polgári jogi jogalanyisággal ruházzon fel bizonyos szervezeti egységeket, anélkül, hogy ezekből teljesen önálló jogalanyt képezne. Ilyen igények kielégítése érdekében törvény felhatalmazása alapján a jogi személy létesítő okirata a jogi személy szervezeti egységét is jogi személlyé nyilváníthatja, feltéve, hogy a szervezeti egység megfelel a jogi személyekkel szemben támasztott minimális feltételeknek. Általánosságban a jogi személynek önálló szervezettel és önálló vagyonnal kell rendelkeznie - ez vonatkozik tehát a jogi személlyé minősített szervezeti egységre is.

3. Mivel a szervezeti egység mint jogi személy nem tipizálható, és ezért a törvény nem szabályozza a szervezeti felépítését sem (hiszen minden esetben más lehet a jogi személlyé nyilvánított szervezeti egység), a létesítés során kell meghatározni az ügyvezető szervét és képviselőjét is. Erre a tipikus jogi személyek esetén azért nincs szükség, mert ezeknél a jogi személy típus

szabályozó törvény rögzíti a jogi személy szerveit és ezek egymáshoz való viszonyát. A szervezeti egység legfőbb szervének meghatározására azért nincs szükség, mert ezt a funkciót annak a jogi személynek kell ellátnia, amelyiknek a szervezeti egységéről van szó.

A jogi személy szervezeti egységének jogi személlyé nyilvánítása ugyanolyan szabályok szerint kell, hogy történjen, mint bármilyen más jogi személy létesítése, mert ez biztosít kellő garanciát arra, hogy az önálló jogi személy nem teremt túlzott piaci kockázatot más szereplők részére. Ebből az utaló szabályból mindenek előtt az következik, hogy a szervezeti egység jogi személyként való létrehozatalához létesítő okiratot kell kibocsátani, s annak alapján a szervezeti egységet a jogi személyek nyilvántartásába be kell jegyeztetni.

4. Bár a jogi személyiséggel rendelkező szervezeti egységnek is rendelkezni kell önálló vagyonnal, a hitelezők szempontjából mégsem különböz az, hogy ez a jogi személy egy nagyobb jogi személy részeként, annak alárendelve működik, ezért indokolt az, hogy a felelőssége a hozzá rendelt vagyonon túl is érvényesüljön, vagyis az egész jogi személy helytálljon a szervezeti egység kötelezettségeiért. Ezt a Javaslat a jogi személy kezesi felelősségének előírásával oldja meg, hangsúlyozva ezzel azt, hogy elsődlegesen a szervezeti egység önálló jogalanyiségének kell érvényesülnie, és csak akkor lehet a jogi személy ellen fordulni, ha ennek alapján a hitelezői igények kielégíthetetlenek maradnának.

II. Fejezet

A jogi személy legfőbb szerve

1:60. § [A jogi személy legfőbb szerve]

(1) Tagsággal rendelkező jogi személy esetén a jogi személy legfőbb szervének a tagok összességéből vagy a tagok által választott küldöttekből álló testületet kell tekinteni.

(2) Tagsággal nem rendelkező jogi személy esetén - ha törvény másként nem rendelkezik - a jogi személy alapítóját vagy alapítóinak összességét, illetve az alapítókból álló testületet kell legfőbb szervnek tekinteni. Alapítóknak az alapítói jogok mindenkorai gyakorlóját kell tekinteni.

1. A különböző jogi személy fajtáknál a döntési jogkörök eltérően oszthatók meg különböző szervek, illetve a jogi személy szervezetébe tartozó vagy azon kívül álló személyek között. A tagsággal rendelkező jogi személyek esetén a Javaslat a jogi személy tagságát kívánja felruházni a legfontosabb döntések meghozatalának jogával, és e jog gyakorlására megfelelő szerv létrehozását írja elő, amely szerv a döntési jogkörök hierarchiáját tekintve a jogi személy legfőbb szervének minősül. Ilyen esetben minden tagnak joga van a legfőbb szerv tevékenységében részt venni, s ilyen módon a jogi személy döntéseit befolyásolni. A részvétel általában közvetlenül valósul meg, kivételesen azonban (például legfőbb szervként egyesületi küldöttgyűlés esetében) a tag közvetett módon - az általa választott küldött útján - vesz részt annak munkájában.

2. A tagsággal nem rendelkező jogi személyek esetén a Javaslat főszabályként az alapítót, illetve az alapítókat - egyesével vagy testületi formában - jelöli meg legfőbb szervként, hiszen ilyen esetekben a jogi személyt érintő legfontosabb kérdésekben általában az alapítóknak kell döntési lehetőséget biztosítani. Kivételesen azonban elképzelhető az is, hogy a tagság nélküli jogi személy alapítóját, illetve az alapítói jogok mindenkorai gyakorlóját valamilyen okból az adott jogi személy típust szabályozó törvény nem kívánja megjeleníteni a jogi személy szerveként. Ilyen esetben az adott törvénynek kell rendelkezni arról, hogy az

általános szabályok szerint a legfőbb szerv hatáskörébe tartozó ügyekben ki és milyen szabályok szerint hozhat döntéseket. Ez a helyzet például az alapítvány esetében, ahol a Javaslat az alapítót mint az alapítvány szervezetén kívül álló személyt kezeli, s ezért nem is tekinti az alapítvány legfőbb szervének. Ugyanakkor külön rendelkezik arról, hogy kit illetnek az alapítvánnyal kapcsolatos, nem ügyvezetési jellegű döntések meghozatalára irányuló döntési jogkörök.

1:61. § [A legfőbb szerv kizárólagos hatásköre]

(1) A jogi személy legfőbb szervének kizárólagos hatáskörébe tartozik

- a) a jogi személy megszűnésének, átalakulásának, egyesülésének, szétválásának elhatározása;
- b) a jogi személy ellenőrző szerve (felügyelő bizottság) tagjainak kinevezése, illetve megválasztása;
- c) a választott könyvvizsgáló megválasztása;
- d) a döntés minden olyan kérdésben, amelyet törvény vagy a létesítő okirat a legfőbb szerv hatáskörébe utal.

(2) A jogi személy legfőbb szervének hatáskörébe tartozik:

- a) a létesítő okirat módosítása;
- b) a jogi személy szervezetének és irányítási rendjének kialakítása;
- c) a jogi személy ügyvezetését ellátó személyek kinevezése, illetve megválasztása és visszahívása;
- d) a jogi személy csőd- vagy felszámolási eljárásának kezdeményezéséről való döntés.

(3) Törvény a (2) bekezdésben foglalt hatáskörök átruházását megengedheti.

1. A jogi személyek, mivel önálló akaratképzésre és az akaratuknak megfelelő önálló cselekvésre nem képes jogalanyok, csak úgy tudnak a vagyoni forgalomban részt venni, ha kialakítják a belső döntéshozatal megfelelő szervezetrendszerét. Ennek általános szabályait fogalmazza meg a Javaslat, amely a döntési jogköröket két nagy csoportba osztja. Vannak olyan döntések, amelyek a jogi személy státuszát érintik vagy más szempontból stratégiai jelentőségűek. Ezeket a döntéseket az ügyvezetett legfőbb szerv részére tartja fenn, míg az összes többi, operatív, ügyintézési jellegű döntést, illetve intézkedést az ügyvezetés fogalomkörébe, és a vezető tisztségviselők kezébe helyezi.

A legfőbb szerv kizárólagos hatáskörébe csak a jogi személy megszűnésének vagy átalakulásának elhatározása, továbbá a felügyelő bizottság személyi összetételének meghatározása tartozik. Ez utóbbi kérdést azért kell szükségszerűen a legfőbb szerv hatáskörében tartani, mert a felügyelő bizottság feladata az ügyvezetés ellenőrzése, a felügyelő bizottság tagjait tehát nem jelölheti ki az ügyvezetés, más szervtípus pedig már nem áll rendelkezésre. Ezzel szemben a vezető tisztségviselők esetében elképzelhető, hogy megválasztásukat a felügyelő bizottságra bízák, ezért ez a hatáskör abba a csoportba tartozik, amelyek főszabályként ugyan a legfőbb szerv hatáskörét képezik, de ezt a hatáskört a legfőbb szerv átruházhatja más társasági szervekre. Az egyes jogi személy fajtákra vonatkozó jogszabályok további kizárólagos és átruházható hatásköröket állapíthatnak meg a legfőbb szerv számára, sőt a hatásköri listát a létesítő okirat is kiegészítheti át nem ruházható és átruházható hatáskörökkel.

A legfőbb szerv hatáskörének meghatározása nemcsak azért lényeges, mert ez pozitív módon meghatározza azokat a legfontosabb kérdéseket, amelyek eldöntését az alapítók vagy a tagok fenntartják a maguk számára, hanem azért is, mert ez egyben negatív módon az ügyvezetés döntési jogkörét is meghatározza, hiszen minden, ami nem a legfőbb szerv számára fenntartott hatáskör, az az ügyvezetés hatáskörébe tartozik. E maradékelven alapuló szabályozással lehet a jogi személynél felmerülő valamennyi kérdést kivétel nélkül lefedni.

2. A (2) bekezdés - figyelemmel arra a célkitűzésre, hogy a jogi személy típusokra vonatkozó szabályokat rugalmassá tegye az új kódex - azokat a hatásköröket tartalmazza, amelyekről tipikusan a legfőbb szerv dönt.

3. A (3) bekezdés lehetővé teszi törvény felhatalmazása esetén, hogy a jogi személy legfőbb szerve a (2) bekezdésben foglalt hatásköröket átruházza. A Javaslat ezzel biztosítani kívánja az általános szabályozás kellő rugalmasságát, hogy az egyes jogi személy típusokat az adott típus igényeinek megfelelően lehessen kialakítani. Ugyanakkor az általános szabály a legtöbb jogi személy esetén képes hatékonyan rendezni a hatáskör-elosztás problémáját.

1:62. § [A legfőbb szerv ülése]

(1) Ha a legfőbb szerv több tagból álló testület, jogkörét - ha törvény felhatalmazása alapján a létesítő okirat eltérően nem rendelkezik - a legfőbb szerv ülésén gyakorolja.

(2) A legfőbb szerv ülését a vezető tisztségviselő vagy törvényben meghatározott más személy hívhatja össze.

(3) Az ülés összehívásáról szóló meghívónak vagy hirdetménynek tartalmaznia kell

- a) a jogi személy nevét és székhelyét;**
- b) az ülés idejének és helyének megjelölését;**
- c) az ülés napirendjét;**
- d) a törvényben vagy a létesítő okiratban előírt egyéb tájékoztatást.**

(4) A legfőbb szerv ülését a jogi személy székhelyére kell összehívni. Ettől törvény felhatalmazása alapján a létesítő okirat eltérhet.

1. Más ismérvek szerint csoportosítva a legfőbb szerveket, a szabályozás szempontjából meg kell különböztetnünk azokat, amelyeknél a legfőbb szerv egyetlen személyt jelent, azoktól, amelyek több tagból álló testületeként működnek. Ez utóbbi esetben a Javaslat megfogalmazza azokat a legfontosabb általános szabályokat, amelyek az ilyen testületek működését hatékonyan rendezhetik.

Főszabály szerint a testületi jellegű legfőbb szerv üléseken gyakorolja a jogkörét, vagyis a döntések meghozatalához a legfőbb szerv tagjainak össze kell jönniük egy helyen és azonos időben, és az egyes kérdéseket egymással megvitatva, szavazással kell eldönteniük. A Javaslat lehetővé teszi, hogy törvény felhatalmazása alapján a létesítő okirat eltérjen ettől a döntéshozatali mechanizmustól. Az eltérések kétirányúak lehetnek. Egyrészt a ma hatályos társasági jogi szabályozásban is van olyan rendelkezés, amely lehetővé teszi, hogy korlátolt felelősségű társaság taggyűlés tartása nélkül hozzon döntést a taggyűlés hatáskörébe tartozó ügyek túlnyomó többségében (lásd a Gt. 154. §-át), s mivel itt a gyakorlatban bevált intézményről van szó, nem lenne szabad megszüntetni ezt a lehetőséget, sőt érdemes lenne a jogalkotónak végiggondolni, hogy más jogi személy fajtáknál lehet-e ezt a módszert követni.

Másrészt az eltérés lehetőségét arra tekintettel adja meg a Javaslat, hogy a technikai fejlődés lehetővé teszi a legfőbb szerv tagjai közötti, azonos időben zajló kommunikációt anélkül, hogy ehhez a tagoknak egy helyre össze kellene gyűlniük. A Javaslat szerint ma még nem érett a helyzet arra, hogy általánosságban, minden jogi személyre alkalmazható módon szabályozzuk az ilyen eszközök igénybevételével történő döntéshozatalt. Ha azonban az egyes jogi személyekre vonatkozó különös szabályok kellő garanciális szabályokkal tudják körülvenni ezt a lehetőséget, elképzelhető az, hogy magtak szabályozzák az ilyen technikai közvetítéssel való döntéshozatali mechanizmust, vagy hogy feljogosítsák erre a jogi személyt.

2. A jogi személy legfőbb szervének ülését főszabályként a vezető tisztségviselő hívja össze. Törvény ezt a feladatot más személyre is telepítheti.

3. A Javaslat 1:62. §-a a továbbiakban a legfőbb szerv ülésének összehívására vonatkozó általános szabályokat tartalmazza. Ezek a szabályok jórészt azt a célt szolgálják, hogy a legfőbb szerv tagjainak reális lehetőséget biztosítsanak az ülésen való megjelenésre és a döntéshozatalra való felkészülésre. Ez utóbbi szempontból különösen jelentős az a rendelkezés, amely előírja, hogy a legfőbb szerv ülésére szóló meghívónak tartalmaznia kell az ülés napirendjét is. Csak ennek ismeretében tud ugyanis a legfőbb szerv tagja érdemben felkészülni az ülésre, összegyűjteni és értékelni a döntés meghozatalához szükséges információkat, s előzetesen megfontolni a kínálkozó döntési alternatívákat. Ha ezekre nincs módja, nincs esély a kellően megalapozott döntéshozatalra, s ezért a Javaslat egy későbbi rendelkezése szerint ilyenkor nem is lehet döntésre kényszeríteni a legfőbb szerv tagját.

A Javaslat a fenti szempontok miatt fontosnak tartja azt is, hogy a legfőbb szerv ülésére szóló meghívó olyan időben érkezzen meg a legfőbb szerv tagjaihoz, hogy az ülésig hátralévő idő elegendő legyen a döntésre való felkészülésre. Ezt az időtartamot azonban nem lehet egységesen, minden jogi személyre alkalmazható módon meghatározni, ezért a különös szabályokra kellett bízni e kérdés rendezését ugyanúgy, ahogy a meghívó közlésének módját is minden egyes jogi személy fajtánál annak sajátosságaihoz kell igazítani.

4. A legfőbb szerv ülésének helyszínére vonatkozóan azért tartalmaz rendelkezést a Javaslat, hogy az ügyvezetés ne tudja a helyszín ötletszerű meghatározásával, a tagság egy része számára nehezen megközelíthető, extrém helyszín kiválasztásával befolyásolni vagy éppen ellehetetleníteni a legfőbb szerv működését.

A legfőbb szerv ülésének összehívására vonatkozó szabályok megsértése - legyen szó akár törvényi, akár a létesítő okiratban előírt szabályról - azzal a következménnyel jár, hogy a legfőbb szerv ülését nem lehet megtartani, következésképpen azon érvényes döntést sem lehet hozni. Ha ennek ellenére az ülést megtartanak, s azon határozatokat hoznának, e határozatok bíróság előtt megtámadhatóak lennének - éppen az ülés összehívásának szabálytalansága miatt.

1:63. § [Nem szabályszerűen összehívott ülés]

(1) Ha a legfőbb szerv ülését nem szabályszerűen hívták össze, az ülést csak akkor lehet megtartani, ha a legfőbb szerv ülésén valamennyi részvételre jogosult jelen van, és a szabálytalanság ismeretében egyhangúlag hozzájárul az ülés megtartásához.

(2) A legfőbb szerv ülésén csak a legfőbb szerv tagjaival szabályszerűen közölt napirenden szereplő kérdésben hozható határozat. A napirenden nem szereplő kérdésekben a legfőbb szerv csak akkor dönthet, ha valamennyi tagja jelen van, és egyhangúlag hozzájárul a napirendi kérdés megtárgyalásához.

1. Bár a Javaslat a legfőbb szerv ülésének összehívására vonatkozó szabályoknak garanciális jelentőséget tulajdonít, nem téveszti szem elől, hogy azok egyértelműen a legfőbb szerv tagjainak érdekeit hivatottak védeni. Ha pedig maguk az érdekeltek nem ragaszkodnak az érdekeik védelmére szolgáló szabályok konkrét esetben való érvényesüléséhez, akkor nincs olyan más, magasabb rendű érdek, aminek szolgálatában mégis ki kellene kényszeríteni a szóban forgó szabályokat. Ezért, ha a legfőbb szerv szabálytalanul összehívott ülésén minden erre jogosult megjelenik, s annak tudatában, hogy az összehívással kapcsolatos jogaik sérültek, mégis hozzájárulnak ahhoz, hogy az ülést megtartsák és határozatot hozzanak, akkor nincs akadály a ülés megtartásának.

2. A legfőbb szerv működésének rugalmasságát biztosítja az a szabály is, amelyik ugyancsak a tagok belátására bízta, hogy hajlandóak-e előzetesen napirendre nem tűzött kérdést megtár-

gyalni és abban döntést hozni. Amint korábban kifejtettük, a napirend meghatározására vonatkozó szabályok garanciális jellegűek, de ha a jogosultak úgy ítélik meg, hogy különösebb felkészülés nélkül is képesek egy kérdésben az érdekeiknek megfelelően állást foglalni, akkor nincs olyan ok, ami miatt ezt a törvénynek meg kellene akadályozni. Természetesen itt is csak valamennyi tag hozzájárulásával lehet félretenni a garanciális szabályt.

1:64. § [A legfőbb szerv ülésének határozatképessége]

(1) A legfőbb szerv akkor tarthat ülést és hozhat határozatot, ha megfelel a határozatképességi követelményeknek.

(2) A létesítő okirat eltérő rendelkezése hiányában a legfőbb szerv ülése akkor határozatképes, ha azon a leadható szavazatok több mint felét képviselő szavazásra jogosult tag részt vesz. A határozatképességet minden egyes határozathozatalnál külön kell vizsgálni.

(3) Ha a legfőbb szerv tagja valamely ügyben - törvény vagy a létesítő okirat rendelkezése szerint - nem szavazhat, az adott határozat meghozatalánál a határozatképesség megállapítása során számításon kívül kell hagyni.

(4) Ha a legfőbb szerv ülése határozatlanképtelen, a meghívóban vagy hirdetményben közölt, az eredeti időponthoz képest legalább három nappal későbbi, újabb időpontban megismételt ülés az eredeti napirenden szereplő ügyekben a megjelentek által képviselt szavazatszámától függetlenül határozatképes.

1. A testületként működő legfőbb szerv működőképességéhez általában nem lehet megkövetelni azt, hogy valamennyi jogosult jelen *tegyen*, az is nyilvánvaló azonban, hogy a legfőbb szerv döntésének valamilyen módon reprezentálnia kell a legfőbb szerv tagjainak akaratát. Ezt általában úgy lehet elérni, hogy meg kell határozni azt a teljes tagságot reprezentáló, minimális szavazati arányt, aminek a döntéshozatalban való részvétele mellett a legfőbb szerv döntése már a jogi személy akaratképzéseként fogható föl. Ezt az arányt jelzi a határozatképesség fogalma. Külön törvény természetesen más módon is biztosíthatja a legfőbb szerv döntéshozatalának reprezentatív módját (például úgy, hogy a legfőbb szerv ülésén jelen lévők számától függetlenül az összes lehetséges szavazatszámhoz viszonyított szavazati arányt követel meg a határozathozatalhoz, amivel speciális határozatképességi szabályok nélkül is elérheti a szabályozási célt).

2. Főszabályként a Javaslat a szavazatok több mint felének a jelenlétét követelné meg a határozatképességhez, de lehetnek olyan, a tagok szoros, személyes együttműködésén alapuló jogi személy fajták, amelyek esetében a rájuk vonatkozó törvényi szabályozásnak kell magasabb arányt meghatározni, s minden jogi személy fajtánál előfordulhat, hogy az alapítók vagy a tagok garanciális okból magasabb mércét kívánnak állítani a határozatképességhez. Természeteszerűleg az eltérés csak a szigorúbb követelmények felé irányulhat, elérve akár a teljes jelenlét megkövetelését, a szavazati jogok felénél kevesebbet képviselő tag jelenléte azonban nem lehet elég a legitim döntéshozatalhoz.

Valamely jogi személy fajta vagy egy konkrét jogi személy sajátosságai megkívánhatják, hogy a határozatképességnek ne csak a jelenlévő szavazatok száma legyen az előfeltétele, hanem e mellett esetleg más szempontokat is lehessen érvényesíteni. Így elképzelhető, hogy például valamely meghatározott tag jelenlétét - függetlenül annak szavazati arányától - elengedhetetlennek tartják ahhoz, hogy társasági döntés szülessen, s ezért az ő jelenlétét is a határozatképesség feltételévé teszik.

3. A (3) bekezdés olyan eseteket határoz meg, amikor a legfőbb szerv egyébként szavazati joggal rendelkező tagja valamilyen okból ki van zárva a szavazásból. Ezzel a szabállyal a törvény azt a célt kívánná elérni, hogy a tag ne tudja befolyásolni a

társasági döntéshozatalt. Ha azonban az ilyen tagot a határozatképesség szempontjából figyelembe kellene venni, akkor közvetve mégis csak hatással lehetne a döntéshozatalra, mert például távolmaradásával meggátolhatná a határozat megszületését. Ezért írja elő a Javaslat azt, hogy a szavazásból kizárt tagot a határozatképesség szempontjából is figyelmen kívül kell hagyni. Ilyen esetben az összes szavazat számát a kizárt tag szavazatainak figyelmen kívül hagyásával kell megállapítani, s ehhez kell mérni a jelen lévő, szavazásra jogosult tagok szavazatainak számát.

4. Miközben a határozatképességi szabályok a jogi személy döntéshozatalának legitimitását hivatottak biztosítani, bénítólag is hathatnak akkor, ha a legfőbb szerv a határozatképesség hiánya miatt nem tud döntéseket hozni. A Javaslat az ilyen döntésképtelen helyzetben úgy próbálja átsegíteni a legfőbb szervet, hogy lehetővé teszi a határozatképtelen ülés megismétlését azzal, hogy a megismételt ülésen már nem érvényesülnek a határozatképességgel kapcsolatos követelmények. Ez azért nem tűnik megengedhetetlen jogkorlátozásnak, mert a legfőbb szerv azon tagjai, akik - a feltételek előzetes ismeretében - két alkalommal sem tartották fontosnak részvételüket a legfőbb szerv ülésén, s ezzel akadályozzák annak munkáját, nem érdemelnek jogvédelmet. Ennek persze az a feltétele, hogy a jogosultak tudomást szerezzenek a megismételt ülés időpontjáról - ezt szolgálja az, ha az eredeti meghívóban már közlik a megismételt ülés időpontját -, továbbá, hogy reális lehetőségük legyen a megismételt ülésen való részvételre. A Javaslat elejét kívánja venni a jelenleg hatályban lévő, hasonló célú szabályok alapján kialakult azon gyakorlatnak, amely szerint a megismételt ülést az eredeti időpontot követő olyan rövid idővel tűzik ki (például fél órával későbbre), hogy aki az első időpontban valamilyen objektív akadály miatt nem tudott megjelenni, az biztosan nem tud a megismételt ülés időpontjában sem. Ráadásul ilyenkor még az elvi lehetősége sincs meg annak, hogy az első ülés elmulasztó tag esetleg megfontolja a második ülés elmulasztásának következményeit, s ennek alapján döntsön részvételéről. A jogintézmény garanciális elemei így teljesen formálissá válnak, kiüresednek, s visszaélésekre adhatnak alkalmat. Ezért a Javaslat legalább háromnapos várakozási idő beiktatását írja elő.

1:65. § [Határozathozatal]

(1) A legfőbb szerv ülésén a határozathozatal szavazással történik.

(2) A határozat meghozatalakor nem szavazhat a legfőbb szervnek az a tagja,

a) akit a határozat kötelezettség vagy felelősség alól mentesít illetve a jogi személy terhére másfajta előnyben részesít;

b) akivel a határozat szerint szerződést kell kötni;

c) aki ellen a határozat alapján pert kell indítani;

d) aki egyébként személyében közvetlenül érdekelt az adott kérdésben;

e) akinek a hozzátartozója vagy akivel összefonódásban lévő gazdálkodó szervezet érdekelt a határozathozatalban.

(3) A jogi személy legfőbb szerve - ha törvény felhatalmazása alapján a létesítő okirat magasabb arányt nem határoz meg - határozatát a legfőbb szerv ülésén jelenlévő tagjainak szótöbbségével hozza meg. A határozati javaslatot akkor kell elfogadottnak tekinteni, ha a határozatképesség megállapításánál figyelembe vett szavazatok több mint fele, illetve törvény vagy a létesítő okirat által meghatározott hányada támogatta azt.

1. A Javaslat általánosságban rögzíti azt, hogy a testületi jellegű legfőbb szerv ülésén a döntéshozatal szavazással történik. Ez az adekvát módja ugyanis a többségi elv érvényesítésének a döntéshozatal során, s ez képes biztosítani a legfőbb szerv tagjait a döntéshozatalban megillető részvételi jog érvényesülését.

A legfőbb szerv döntéshozatala során a döntéssel érintett érdekek sajátos vegyülete alakul ki. A legfőbb szerv tagjai nyilván a saját érdekeik szempontjából legkedvezőbb döntést igyekeznek meghozni, ám a döntés végső soron a jogi személy döntése lesz, tehát a jogi személynek a tagoktól, az alapítóktól elkülönült érdekét kellene szolgálnia. Ez a két érdek többnyire összhangba hozható, hiszen a döntéshozók hosszú távon általában abban érdekeltek, hogy a jogi személy sikeres legyen.

2. Előfordulhat, hogy valamely döntéshozónál olyan körülmények merülnek fel, amelyek következtében ez az érdekösszhang nyilvánvalóan megbomlik, mert a kollektív döntés következtében a döntéshozó saját személyében jut előnyhöz vagy kerül kedvezőtlen helyzetbe. Ilyenkor nem várható az, hogy ő a jogi személyével harmonizáló, pusztán tagi vagy alapítói érdekei mentén vegyen részt a döntésben, ezért nagy a valószínűsége annak, hogy részvétele a kollektív döntéshozatalban torzítaná a jogi személy érdekeinek megfelelő akaratképzést. Erre tekintettel az ilyen szituációkban a javaslat kizárja a legfőbb szerv tagjának szavazati jogát. A szavazati jogból való kizárás mindig csak adott konkrét ügyre vonatkozhat. A szóba jöhető esetek kimerítő felsorolása nem lehetséges, ezért a törvény ezek körét csak általánosságban határozza meg.

3. A jogi személy legfőbb szervének ülésén határozatait általában egyszerű szótöbbséggel hozza. Törvény vagy annak felhatalmazása alapján a létesítő okirat azonban minősített többséget, sőt, akár egyhangúságot is előírhat. A javaslat a gyakorlatban felmerült problémák kiküszöbölése érdekében igyekszik technikai szinten is pontosan megfogalmazni a szavazás eredményének megállapítására vonatkozó szabályt. Ennek lényege, hogy egy határozati javaslatot csak akkor lehet elfogadottnak tekinteni, ha az adott ülésen jelenlévő, a szavazásból ki nem zárt tagok által képviselt szavazatok többsége támogatja azt. Nyilvánvalóan nem lehet támogató szavazatnak tekinteni a le nem adott szavazatot, a leadott, de a döntéstől való tartózkodást kifejező szavazatot, a leadott, de a szavazás szabályai szerint érvénytelennek minősülő szavazatot és a nemleges szavazatot sem. Ezeket azonban a törvényszövegben szükségtelen külön megemlíteni, mert a döntés pozitívan megfogalmazott feltétele egyértelműen rendezzi a kérdést.

1:66. § [Jegyzőkönyv]

A legfőbb szerv üléséről jegyzőkönyvet kell készíteni, amelyben rögzíteni kell a résztvevők személyét, a legfőbb szerv ülésén történt eseményeket, a hozzászólások lényegét és a legfőbb szerv ülésén hozott határozatokat.

A legfőbb szerv ülésein hozott határozatok hosszú távra meghatározhatják a jogi személy működését, ezért indokolt annak kötelezővé tétele, hogy a döntéshozatal folyamatát és a határozatokat írásban rögzítsék. Ennek formájaként a javaslat jegyzőkönyv készítését írja elő.

A jegyzőkönyvre vonatkozó részletes szabályokat - ha ilyenek szükségesek - az egyes jogi személy típusokat szabályozó törvények vagy a jogi személyt létesítő okiratok tartalmazhatnak.

III. Fejezet

A jogi személy ügyvezetése

1:67. § [A jogi személy ügyvezetése]

(1) A jogi személy irányításával kapcsolatos olyan döntések meghozatalára, amelyek nem tartoznak a jogi személy legfőbb szervének hatáskörébe, a vezető tisztségviselő vagy a vezető tisztségviselőkből álló ügyvezető szerv jogosult. Az ügyvezető szerv testületként jár el.

(2) A vezető tisztségviselőt első alkalommal a jogi személy létesítő okiratában fel kell tüntetni, a jogi személy létrejöttét követően pedig a jogi személy legfőbb szerve választja meg (nevezi ki) és hívja vissza. A vezető tisztségviselői megbízás a kijelölt vagy megválasztott (kinevezett) személy által történő elfogadással jön létre.

(3) Törvény felhatalmazása alapján a létesítő okirat rendelkezhet úgy is, hogy az ügyvezetés feladatait a jogi személy legfőbb szervének tagjai látják el. Ilyen esetben a vezető tisztségviselőket nem kell név szerint kijelölni, illetve megválasztani.

1. A jogi személyek napi döntéseket igénylő kérdéseiben a legfőbb döntést hozó szerv összehívásának garanciális okokból betartandó rendje nem teszi lehetővé az állandó vagy túl gyakori ülésezést. Ezért a jogi személy működésével, irányításával kapcsolatos operatív döntések napi meghozatalát vezető tisztségviselők látják el egyénileg vagy testületi formában. Ha ettől az általános feltevéstől eltérően egy jogi személy fajta vagy egy adott jogi személy belső viszonyai olyanok, hogy a legfőbb szerv el tudja látni az ügyvezetési feladatokat, mód van arra, hogy az ügyvezetést a legfőbb szerv mindenkor tagjaira bízják.

A jogi személy ügyintéző és képviselő szerve a jogi személyek különféle csoportjai tekintetében eltérő lehet. Többnyire az ügyintéző és képviselő szerv nem két, különálló szervezetet jelent, sőt bizonyos jogi személyek esetében az ügyintézés (ügyvezetés) és a képviselet nem is válhat el. Így a gazdasági társaság esetében a vezető tisztségviselő látja el az ügyvezetést, valamint a jogi személy képviseletét. Vezető tisztségviselők: a közkereseti és a betéti társaságnál az üzletvezetésre jogosult tag (tagok), korlátozott felelősségű társaságnál az ügyvezető (ügyvezetők). A részvénytársaság ügyvezetését - a zártkörűen működő részvénytársaság alapító okiratának eltérő rendelkezése hiányában - az igazgatóság látja el, és az igazgatóság tagjai minősülnek vezető tisztségviselőnek.

2. A vezető tisztségviselői megbízás keletkezése kétoldalú ügylet: a jogi személy részéről a létesítő okiratban való kijelölés, az alapítást követően pedig a legfőbb szerv (vagy átruházott hatáskörben más szerv, például a felügyelő bizottság) általi megválasztás vagy kinevezés, a vezető tisztségviselő részéről pedig a kijelölés, választás, kinevezés elfogadása szükséges hozzá. Ez a vezető tisztségviselői jogviszony szerződéses jellegét alapozza meg, bár sok tekintetben sajátos szabályok vonatkoznak rá.

3. A (3) bekezdés megteremti annak lehetőségét, hogy törvény felhatalmazása alapján a létesítő okirat az ügyvezetést a legfőbb szerv tagjainak feladatává teheti.

1:68. § [Vezető tisztségviselővel szembeni kizáró okok]

(1) Vezető tisztségviselő cselekvőképes személy lehet. Törvény rendelkezése alapján vezető tisztségviselő nem természetes személy is lehet.

(2) Nem lehet vezető tisztségviselő az, akit bűncselekmény elkövetése miatt jogerősen szabadságvesztés-büntetésre ítélték, amíg a büntetett előléthez fűződő hátrányos következmények alól nem mentesült.

(3) Nem lehet vezető tisztségviselő az, akit e foglalkozástól jogerős bírói ítélettel eltiltottak. Akit valamely foglalkozástól jogerős bírói ítélettel eltiltottak, az eltiltás idejére az ítéletben megjelölt tevékenységet folytató jogi személy vezető tisztségviselője nem lehet.

(4) Az eltiltást kimondó határozatban megszabott időtartamig nem lehet vezető tisztségviselő az, akit az erre irányuló, külön jogszabályban szabályozott speciális eljárás keretében eltiltottak a vezető tisztségviselői tevékenységtől.

1. Mivel a jogi személy mint szervezet önálló cselekvésre, intézkedésre nem képes, szüksége van olyan szervre, amelyek ezeket a funkciókat ellátja. Erre a funkcióra azonban csak a természetes személy lehet alkalmas, hiszen egy jogi személynek vezető tisztségviselővé tételével csak továbbgörgetnének a problémát, mert akkor a vezető tisztségviselőként eljáró szervezetnél kellene gondoskodni intézkedésre képes természetes személyről. Ezért a Javaslat szerint vezető tisztségviselő főszabályként természetes személy lehet. Egyes jogi személy fajták esetén azonban lehetővé kell tenni jogi személyek vezető tisztségviselőként való működését. Ahol például a jogi személy struktúrájának lényegéhez tartozik az, hogy minden tag egyben vezető tisztségviselő is, nem lehet megfosztani ettől a lehetőségtől a nem természetes személy tagokat. Ilyenkor el kell ismerni őket vezető tisztségviselőként, s lehetővé kell tenni számukra, hogy ők maguk intézkedjenek a nevükben eljáró természetes személy kijelöléséről.

Mivel a vezető tisztségviselők feladata, hogy a jogi személy nevében cselekedjenek, indokolt kimondani azt, hogy csak az tölthet be ilyen tisztséget, akit maga cselekvőképese. A Javaslat azonban nem fogalmaz meg szakmai, képzettségi követelményeket a vezető tisztségviselőkhöz szemben. Általánosságban ilyen követelmények aligha lennének kidolgozhatóak. A jogi személynek a vezető tisztségviselők kinevezésére, illetve választására jogosítást szerve határozhatja meg, hogy kíván-e ilyen jellegű feltételeket támasztani. Ha bizonyos körben a döntésre hivatott személyek nem kellően motiváltak arra, hogy a jogi személy érdekeinek megfelelő, alkalmas embert állítsanak a vezető tisztségviselői pozícióba, mert például az állami vagyon kezelése keretében kellene ilyen döntést hozniuk, akkor elképzelhető, hogy az állami vagyon kezelésére vonatkozó szabályok kísérletet tegyenek képzettségi követelmények előírására, de ez semmiképpen sem a Polgári Törvénykönyv feladata, mert a probléma gyökere nem a jogi személyek polgári jogi viszonyaiban található.

2. A jogi személy vezetésével járó felelősség, a tagok (részvényesek) és a jogi személlyel kapcsolatba kerülők, illetve a hitelezők érdekeinek védelme is egyaránt megkívánja, hogy ne lehessen bárki vezető tisztségviselő. A Javaslat részben a Gt.-ben kidolgozott kizáró okokat emeli az általános szabályozás szintjére: aki olyan súlyos bűncselekményt követett el, ami miatt szabadságvesztés büntetést szabtak ki, arra nem lehet egy jogi személy vezetését rábízni. Mivel minden jogi személy a vagyoni forgalom részesévé válhat, nem indokolt a gazdasági társaságokra korlátozni ennek és az ehhez hasonló korlátozásoknak a hatókörét.

3. Hasonló jellegű tilalmat tartalmaz a (3) bekezdése. Akit tiltottak valamilyen foglalkozás gyakorlásától, azt nyilván azért tették, mert alkalmatlan vagy nem méltó a foglalkozás űzésére, s ezért érthető, ha nem irányíthat olyan jogi személyt, amely jogi személy az adott foglalkozásnak megfelelő tevékenységet folytat. Nyilvánvaló, hogy az sem tölthet be vezető tisztségviselői posztot, akit nem valamely meghatározott szakmától, hanem magától a vezető tisztségviselői tevékenységtől tiltott el a büntető bíróság a Btk. 56. § (2) bekezdésére figyelemmel kiszabott mellék-büntetéséért.

4. A Javaslat nem tekinti automatikus kizárásinak azt, ha valaki olyan jogi személynél töltött be vezető tisztségviselői posztot, amely felszámolás vagy hivatalból törlés alá került. Ezekből a tényekből ugyanis nem lehet egyértelmű következtetést levonni az adott személy alkalmatlanságára, a nemkívánatos következményeknek objektív okai is lehetnek. Ezért a Javaslat a konkrétan meghatározott feltételeken túl csak akkor tekint kizártnak valakit a vezető tisztségviselővé választás lehetőségéből, ha egy erre irányuló speciális eljárásban az adott személy alkalmatlanságát kimondták, s tiltották a vezető tisztségviselői tevékenységtől. Ennek a speciális eljárásnak a szabályai külön kidolgozandóak.

1:69. § [A vezető tisztségviselő és az ügyvezető szerv felelőssége]

(1) A vezető tisztségviselők az ügyvezetési tevékenységük során a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint kötelesek helytállni.

(2) Ha az ügyvezetést testületként működő ügyvezető szerv látja el, az (1) bekezdés szerinti felelősség a vezető tisztségviselőket egyetemlegesen terheli. Mentesül a felelősség alól az ügyvezető szerv azon tagja, aki a károkozó határozat meghozatalában nem vett részt vagy a határozat ellen szavazott, és a határozattal szembeni kifogásait a határozat meghozatalától számított tizenöt napon belül közli a jogi személy felügyelő bizottságával, ha pedig felügyelő bizottság nem működik, akkor a határozatból eredő hátrányok elkerülése érdekében úgy jár el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

(3) A vezető tisztségviselő által az ügyvezetés körében eljárva harmadik személyeknek okozott károkért a jogi személy felel az alkalmazottért való felelősség polgári jogi szabályai szerint.

1. A vezető tisztségviselők felelősségére a Gt. részletes rendelkezéseket tartalmaz. Más jogi személyek esetében a vezető tisztségviselőkről ilyen rendelkezés nincs, a törvényhozó ugyanis feltételezi azt, hogy e kérdéseket a vezető munkavégzésére egyébként vonatkozó törvények (megbízás esetén a polgári jog, munkajog, köztisztviselői - közszolgálati jogviszonyra vonatkozó szabályok stb.) megfelelően rendezik.

A Javaslat általános érveléssel rögzíti a vezető tisztségviselő kártérítési szabályok szerinti felelősségét a jogi személynek okozott kárért. Csakhogy, mivel a kártérítési szabályok differenciálódnak, abban a kérdésben is állást kell foglalni, hogy a szerződésszegéssel vagy a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályait kell-e alkalmazni ebben az esetben. A Javaslat a jogi személy és a vezető tisztségviselő közötti szerződéses jellegű kapcsolatra tekintettel a kontraktuális felelősségi szabályok alkalmazását rendeli el. Ez hatékonyan szolgálja a vezető tisztségviselő felelősségteljes, a jogi személy érdekeit szem előtt tartó ügyvezetési tevékenységének ösztönzését, hiszen a szerződésszegéssel való felelősség alól a szerződésszegő fél szigorúbb feltételek mellett mentheti ki magát, mint a szerződésen kívüli károkozó esetén a károkozó.

2. Ha a jogi személynek több vezető tisztségviselője van, károkozásukat a többiek közös károkozásának szabályai szerint kell megítélni anélkül, hogy ezt a Javaslatnak e helyütt külön ki kellene mondania. Ennek megfelelően az a vezető tisztségviselő, akit nem vett részt a károkozó magatartásban, nyilvánvalóan nem felel a bekövetkezett kárért sem. Ha pedig többen okozták a kárt, akkor ezért a jogi személlyel szemben egyetemlegesen felelnek. Ezek a kártérítési jogból kölcsönzött szabályok egyedül akkor nem adnak kielégítő megoldást, amikor a vezető tisztségviselő testületet alkotva látják el az ügyvezetést. A testületi döntéseknek ugyanis éppen az a jellemzőjük, hogy nem feltétlenül különíthető el bennük az egyes tagok magatartása, a döntéshez való hozzájárulása. Ezért a Javaslat a Gt.-ben kidolgozott szabály általánosításával ilyen esetben egyetemleges felelősséget ír elő, speciális mentesülési lehetőséggel. A mentesülésnek az a feltétele, hogy nyilvánvaló legyen, hogy a testület tagja a testületi döntést nem támogatta - vagy azért, mert részt sem vett a döntéshozatalban, vagy azért, mert a határozati javaslat ellen szavazott -, s ezen túl aktívan is tesz azért, hogy a jogi szerv az esetleges hátrányokat elkerülje. Ha a jogi személynél működik felügyelő bizottság, akkor elegendő e szerv figyelmének felhívása a kifogásolt döntésre, hiszen ilyenkor az ellenőrző szerv már megteheti a szükséges lépéseket, felügyelő bizottság híján pedig az adott helyzetben általában elvárható magatartást kell tanúsítania a döntést ellenző ve-

zető tisztségviselőnek ahhoz, hogy mentesülhessen az egyetemleges felelősség alól.

3. A felelősségi viszonyok másik iránya a vezető tisztségviselő által nem a társaságnak, hanem harmadik személyeknek okozott kárért való felelősség. Nagy valószínűséggel az általános szerződésességéből eredő kártérítési szabályokból is levezethető az, hogy a vezető tisztségviselő ilyen magatartásából bekövetkező szerződésességéért a jogi személy felel, de a deliktuális felelősség körében már felmerülhetnek kételyek, ezért a Javaslat kifejezetten rögzíti a jogi személy kizárólagos felelősségét, és tisztázza azt is, hogy milyen szabályok szerint kell ezt a felelősséget elbírálni. Bár a vezető tisztségviselő nem feltétlenül munkaviszony keretében látja el a tevékenységét, az mindenképpen az alkalmazottak kártérítési jogi pozíciójával mutat hasonlóságot, hogy tevékenységét a jogi személy érdekében, nem pedig saját érdekkörében jár el, ezért indokolt lehet, hogy a tevékenységgel okozott kárért kizárólag a jogi személy maga feleljen - ahogy az alkalmazott károkozásáért is.

1:70. § [A vezető tisztségviselők összeférhetetlensége]

(1) Az elsődlegesen gazdálkodó tevékenységet végző jogi személy vezető tisztségviselője - a nyilvánosan működő részvénytársaságban való részvényszerzés kivételével - nem lehet tagja vagy alapítója a jogi személlyel azonos tevékenységet is folytató más jogi személynek, illetve nem lehet összefonódásban ilyen jogi személlyel, kivéve, ha ezt a jogi személy létesítő okirata lehetővé teszi vagy a jogi személy legfőbb szerve ehhez hozzájárul.

(2) A vezető tisztségviselő nem lehet a jogi személlyel azonos tevékenységet is végző más jogi személy vezető tisztségviselője, kivéve, ha ezt a jogi személy létesítő okirata lehetővé teszi, vagy a jogi személy legfőbb szerve ehhez hozzájárul.

(3) A vezető tisztségviselő a jogi személy hozzájárulása nélkül nem folytathat a jogi személy tevékenységi körébe eső gazdálkodó tevékenységet.

1. A vezető tisztségviselővel szemben alapvető elvárás, hogy tevékenységükkel a jogi személy, illetve a jogi személy tevékenységében végső soron érdekelt tagok vagy alapítók érdekeit szolgálják. Vezető tisztségviselői tevékenységük során saját személyes érdekeiket háttérbe kell szorítaniuk. Ezen felül a jogi személy pozícióit, piaci, üzleti lehetőségeit a vezető tisztségviselő nem használhatja fel saját maga vagy olyan más jogi személy számára, amelyben ő maga érdekeltséggel rendelkezik.

Annak érdekében, hogy a személyes érdek és a jogi személy érdeke közötti érdekkonfliktus lehetőségét korlátozzuk, a Javaslat összeférhetetlenségi szabályokat fogalmaz meg, amelyeknek az a lényege, hogy eltiltsa a vezető tisztségviselőt olyan helyzetektől és tevékenységektől, amelyekben választania kellene saját és a jogi személy érdekeinek érvényre juttatása között. A Gt.-ből átvett és általánosítani javasolt szabályok kiegészülnek azzal a tilalommal, ami szerint a vezető tisztségviselő nem lehet összefonódásban (lásd a hatályos Ptk. 685/B. §-át) más olyan jogi személlyel, amelyik a jogi személlyel azonos tevékenységet is folytat. Ez a kiegészítés a korlátozást két irányban szigorítja: egyrészt a közvetett részesedést is tilalmazza, másrészt pedig a közeli hozzátartozók részesedéseinek összeszámolása folytán kizárja azt, hogy a vezető tisztségviselő a közeli hozzátartozóin keresztül váljon a jogi személytől idegen érdekek kiszolgálójává.

Azt a korlátozást, amely szerint a vezető tisztségviselő nem lehet a jogi személyével azonos tevékenységet is végző más jogi személy tagja vagy alapítói jogok gyakorlója, csak azoknál a jogi személyeknél kell alkalmazni, amelyek elsődlegesen gazdálkodó tevékenységet végeznek, mert az elsődlegesen nem gazdasági tevékenységet végző jogi személyeknél lényegesen kisebb annak a veszélye és esélye, hogy a két jogi személy érdekei ellentétesek le-

gyenek egymással. Nem indokolt például az, hogy egy egyesület vezető tisztségviselőjét eltiltsa a törvény attól, hogy más, hasonló célú egyesület tagja vagy alapítvány alapítója legyen. A hasonló tevékenységet végző egyesületek és alapítványok nem versenytársai egymásnak, tevékenységük kiegészítheti a másik hasonló célú szervezetét. Ezzel szemben például a gazdasági társaságok esetén az azonos tevékenységi körben működő társaságok szükségszerűen egymással verseny-viszonyban vannak, egymással ellenérdekeltségben állnak, ezért ott indokolt lehet a vezető tisztségviselőnek a különböző társaságoknál elfoglalt különböző pozícióiból eredő érdekösszeütközés megelőzése. Amint az látható, a szabály a jogi személyt magát kívánja védeni, ha azonban a jogi személy erre a védelemre nem tart igényt, akkor a korlátozást nem érdemes érvényesíteni.

A jelen rendelkezés csak tilalmakat fogalmaz meg, de nem rendelkezik a tilalom megszegése esetén alkalmazható szankciókról. Erre azért nincs szükség, mert a szóban forgó kötelezettségek megszegése esetén önként adódó következmény, vagyis a vezető tisztségviselő elmozdítása tisztségéből az általános szabályok szerint is bármikor, indokolás nélkül végrehajtható, ha pedig a kötelezettség megszegés kárt is okozott a jogi személynek, akkor a kártérítés általános szabályai alkalmazhatóak az azokra való külön utalás nélkül is.

2. A fenti megfontolások indokolták azon szabály bevezetését is, amely szerint a vezető tisztségviselő nem lehet a jogi személlyel azonos tevékenységet is végző más jogi személy vezető tisztségviselője, kivéve, ha ezt a jogi személy létesítő okirata lehetővé teszi, vagy a jogi személy legfőbb szerve ehhez hozzájárul. Ilyen esetekben az esetleges érdekkonfliktusok lehetősége jelentősen megnövekedik. Itt is lehetővé teszi azonban a Javaslat, hogy a legfőbb szerv a többes vezető tisztségviselői státushoz hozzájáruljon.

3. Ugyancsak a fenti indokok vezettek annak kimondásához, hogy a vezető tisztségviselő nem folytathat a jogi személy tevékenységi körébe eső gazdálkodó tevékenységet, hacsak ahhoz a jogi személy hozzá nem járul.

1:71. § [Titoktartási és felvilágosítási kötelezettség]

(1) A vezető tisztségviselők kötelesek a jogi személy magántitkát megőrizni mind megbízatásuk ideje alatt, mind pedig a vezető tisztségviselői megbízatásuk megszűnését követően.

(2) A vezető tisztségviselők a jogi személy legfőbb szerve, illetve a legfőbb szerv tagjai részére kötelesek a jogi személy vagyoni viszonyairól felvilágosítást adni, s számukra a jogi személy vagyoni viszonyaira vonatkozó iratokba és nyilvántartásokba betekintést biztosítani. A felvilágosítást, illetve az iratbetekintést a vezető tisztségviselő a jogosult által tett írásbeli titoktartási nyilatkozat tételéhez kötheti.

(3) A vezető tisztségviselő akkor tagadhatja meg a felvilágosítást, illetve az iratokba való betekintést, ha a felvilágosítást kérő a jogát visszaélészerűen gyakorolja, vagy felhívás ellenére nem tesz írásbeli titoktartási nyilatkozatot.

(4) Amennyiben a vezető tisztségviselő megtagadja a felvilágosítást, illetve iratbetekintés iránti kérelem teljesítését, a jogosult a nyilvántartó bíróságtól kérheti a vezető tisztségviselő kötelezését a kérelem teljesítésére.

1. A vezető tisztségviselőnek a jogi személlyel szemben tanúsítandó lojalitásából következik az a követelmény, hogy a jogi személy magántitkát a vezető tisztségviselő köteles megőrizni. A vezető tisztségviselőhöz képest a jogi személy olyan idegen személynek számít, akinek a titkaihoz helyzeténél fogva a vezető tisztségviselő hozzáfér, sőt szükségszerűen ő birtokolja ezeket a

titkokat, hiszen a jogi személy önálló cselekvésre nem képes. Ezzel a helyzettel azonban a vezető tisztségviselőnek nem szabad visszaélnie, mert ezzel a jogi személy érdekeit sértené.

A magántitok védelmét a Javaslat a személyhez fűződő jogok védelmére vonatkozó szabályok között a jogi személyek vonatkozásában is védelemben részesíti, ennek ellenére erre a szabályra azért van szükség, hogy egyértelművé váljon, hogy a vezető tisztségviselő a belső viszonyokban nem azonosítható a jogi személlyel magával, s ezért ő is elkövetheti a titoksértést a jogi személy sérelmére. A magántitok fogalmát a személyhez fűződő jogok védelmére vonatkozó szabályozással azonos tartalommal kell értelmezni e szabály vonatkozásában is.

2-3. A jogi személyek nagy részénél elválik egymástól a tulajdonosi és az irányítási funkció, aminek következtében az a sajátos helyzet alakul ki, hogy a legfőbb szerv tagjai, akik a jogi személy működésében végső soron érdekeltek, nem rendelkeznek ugyanazokkal az információkkal, amikkel a vezető tisztségviselők. Ugyanakkor a legfőbb szerv tagjai hozzák meg a jogi személyeket érintő stratégiai döntéseket, amikhez elengedhetetlen a megfelelő információk birtoklása. Ezért a Javaslat a vezető tisztségviselők kötelezettségévé teszi a legfőbb szerv tagjainak információik való ellátását, s ennek a kötelezettségnek az üzleti titok általában nem képezheti akadályát. De a jogi személy és annak alapítói, illetve tagjai között is fennállhat érdekellentét, ezért a vezető tisztségviselő titoktartási nyilatkozat megtételéhez kötheti az információszolgáltatást, s ha a jogosult nem tesz ilyen nyilatkozatot, akkor a vezető tisztségviselő megtagadhatja az információ kiadását.

Ugyancsak megtagadhatja az információszolgáltatást, ha a legfőbb szerv tagja az információs jogát visszaélésszerűen akarná gyakorolni. Visszaélnék minősül például az, ha egy gazdasági társaság versenytársa kíván elenyésző részesedése alapján üzleti titkokhoz hozzáfutni.

4. Mivel a tulajdonosi és az irányítási funkció elválik és az információval az irányítók rendelkeznek, a Javaslat jogorvoslatot teremt arra az esetre, ha a vezető tisztségviselő jogtalanul tagadja meg az információszolgáltatási kötelezettségét.

1:72. § [A vezető tisztségviselői megbízás megszűnése]

A vezető tisztségviselői megbízás megszűnik

- a) határozott idejű megbízás esetén a megbízás időtartamának lejártával;
- b) visszahívással;
- c) lemondással;
- d) a vezető tisztségviselő halálával;
- e) a vezető tisztségviselő cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság alá helyezésével;
- f) törvényben szabályozott kizáró vagy megszűnési ok bekövetkeztével.

A Javaslat a vezető tisztségviselői megbízás megszűnéséről jelentős részben a Gt.-ben kidolgozott szabályok általánosságá tételeivel rendelkezik. A megbízás természetesen megszűnik a megbízási idő lejártával, a vezető tisztségviselő halálával. Mivel jogi személy vezető tisztségviselője főszabályként cselekvőképes személy lehet, megszűnési okot jelent a cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság alá helyezés is.

1:73. § [Visszahívás]

A jogi személy legfőbb szerve, illetve a legfőbb szerv hatáskörét gyakorló szerv a vezető tisztségviselőt bármikor, indokolás nélkül visszahívhatja. A visszahívás a vezető tisztségviselővel szemben a visszahívás közlésének időpontjában hatályosul.

A jogi személy, illetve a legfőbb szerv tagjai és a vezető tisztségviselő közötti kapcsolat bizalmi jellegéből kiindulva rendelkezik úgy a Javaslat, hogy bármelyik fél egyoldalúan, indokolás nélkül megszüntetheti azt. A jogi személy egyoldalú döntésének hatályosításához elegendő az, ha azt a vezető tisztségviselővel közli: nincs szükség arra, hogy a vezető tisztségviselő a visszahívást elfogadja vagy tudomásul vegye. Ha a jogi személy hozza meg a döntést a vezető tisztségviselői megbízás megszüntetéséről, akkor nem tarthat igényt arra, hogy a vezető tisztségviselő továbbvigye az ügyeket. A megbízás a közlés időpontjában megszűnik, tehát a jogi személynek kell gondoskodnia arról, hogy ebben az időpontban legyen olyan személy, aki átveszi az ügyek intézését.

1:74. § [Lemondás]

(1) A vezető tisztségviselő e megbízásáról a jogi személy másik vezető tisztségviselőjéhez intézett nyilatkozattal, indokolás nélkül bármikor lemondhat. Ha a jogi személynek nincs másik vezető tisztségviselője, akkor a lemondó nyilatkozatot a legfőbb szerv ülésén lehet megtenni.

(2) Ha a jogi személy működőképessége ezt megkívánja, a lemondás csak a bejelentéstől számított hatvanadik napon válik hatályossá, kivéve, ha a jogi személy legfőbb szerve az új vezető tisztségviselő kijelöléséről vagy megválasztásáról e határidő leteltét megelőzően gondoskodott.

(3) A lemondás hatályossá válásáig a vezető tisztségviselő a halaszthatatlan döntések meghozatalában, illetve intézkedések megtételében köteles részt venni.

1. A lemondás a jogi személyhez intézendő nyilatkozat, ám a jogi személynek szánt nyilatkozatokat éppen a vezető tisztségviselő részére kell megtenni, s ekként előállhatna az a helyzet, hogy mind a nyilatkozattevő, mind pedig a nyilatkozatot tudomásul vevő ugyanaz a személy kellene, hogy legyen. Ezt kiküszöbölendő rendelkezik úgy a Javaslat, hogy ha nincs másik vezető tisztségviselője a jogi személynek, akihez a lemondó nyilatkozatot intézni lehetne, akkor a legfőbb szerv részére kell megtenni a nyilatkozatot, ami testületi jellegű legfőbb szerv esetén praktikusán a legfőbb szerv ülésén történő közlést jelenti. A lemondást nem kell indokolni.

2. Tekintettel arra, hogy a jogi személy működéséhez elengedhetetlenül szükséges az, hogy legyen olyan szerve, amelyik az ügyvezetést ellátja, a vezető tisztségviselő lemondása esetén a folyamatosság biztosítása érdekében a vezető tisztségviselői jogviszony nem feltétlenül szűnik meg azonnali hatállyal, hanem időt (hatvan napot) biztosít a törvény a távozó vezető tisztségviselő pótlására. Amennyiben a jogi személy legfőbb szerve már a lemondás hatályosulását megelőzően gondoskodik az új vezető tisztségviselő kijelöléséről vagy megválasztásáról, úgy természetesen ezt a szabályt figyelmen kívül lehet hagyni.

3. A folyamatosság biztosításának érdeke azt is megkívánja, hogy a halaszthatatlan kérdésekben a lemondás bejelentése és az új tisztségviselő megválasztása közötti időszakban is döntés születés (intézkedés történjék), ezért a (3) bekezdés kimondja, hogy a lemondás hatályossá válásáig a vezető tisztségviselő az ilyen döntésekben (vagy intézkedésekben) köteles részt venni.

1:75. § [Munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony]

Ha a vezető tisztségviselő tisztségét nem munkaviszony keretében tölti be, jogviszonyára a törvénynek a megbízási szerződésre vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni.

A vezető tisztségviselői feladatok ellátására a vezető tisztségviselő és a jogi személy munkaviszonyt létesíthet. Ha bizonyos jogi személy típusoknál ez nem megengedhető, erről az adott jogi személy típust szabályozó törvénynek kell rendelkeznie. Ha viszont a jogi személy és a vezető tisztségviselő között munkaviszony áll fenn, kapcsolatukat alapvetően a munkajogi szabályok fogják szabályozni. A vezető tisztségviselői tisztség munkaviszonyon kívül is ellátható. Ilyenkor a jogviszony a polgári jog területére tartozik. Sem a jelen törvény, sem pedig az egyes jogi személy fajtákra vonatkozó jogszabályok nem vállalkozhatnak azonban arra, hogy ezt a jogviszonyt minden szabályozást igénylő elemére kiterjedően speciálisan szabályozzanak. E helyett a Javaslat akként rendelkezik, hogy az ilyen jogviszonyokra - amennyiben nincs sajátos szabály - a megbízási szerződés szabályait kell alkalmazni, hiszen ennek a szerződésnek a tartalma áll legközelebb a vezető tisztségviselő kötelezettségeihez. A vezető tisztségviselő ugyanis arra köteles, hogy a jogi személy ügyeit gondosan, a jogi személy érdekeinek megfelelően emlíssa, de az nem tartozik kötelei közé, hogy tevékenysége meghatározott, munkával elérhető eredményt hozzon létre.

IV. Fejezet
A jogi személy ellenőrző szerve

1:76. § [A felügyelő bizottság]

(1) A létesítő okirat a jogi személy ügyvezetésének ellenőrzésére legalább két tagból álló felügyelő bizottságot hozhat létre.

(2) A felügyelő bizottság a jogi személy legfőbb szerve részére ellenőrzi a jogi személy ügyvezetését. Ennek során a felügyelő bizottság a jogi személy vezető tisztségviselőitől, munkavállalóitól felvilágosítást kérhet, a jogi személy irataiba és könyveibe betekinthez, azokat saját maga megvizsgálhatja vagy szakértővel megvizsgálathatja.

(3) A felügyelő bizottság köteles megvizsgálni a legfőbb szerv ülésének napirendjén szereplő előterjesztéseket, s azokkal kapcsolatos véleményét a legfőbb szerv ülésén ismertetni.

(4) A felügyelő bizottság köteles összehívni a jogi személy legfőbb szervének ülését, ha az ügyvezetés tevékenysége jogszabályba, a létesítő okiratba vagy a jogi személy legfőbb szervének határozatába ütközik, vagy egyébként sérti a jogi személy, az alapítók vagy a tagok érdekeit.

(5) A felügyelő bizottság tagjai tanácskozási joggal részt vehetnek a jogi személy legfőbb szervének ülésén.

1. Szervezetelméleti szempontból egy szervezeten belül a döntéshozatal és végrehajtás funkciói mellett szükség van az ellenőrzési funkció ellátására is. E funkció betöltésére nem kell feltétlenül erre külön szervet létrehozni, de sok esetben az ellenőrzés funkciója úgy teljesíthető hatékonyan, ha erre specializálódott szerv végzi e tevékenységet. Ezért a Javaslat a jogi személyekre vonatkozó általános szabályok között rendelkezik a felügyelő bizottságról mint olyan szervekről, amely nem feltétlenül szükséges ugyan a jogi személy létezéséhez és működéséhez, de törvény kötelező jelleggel elrendelheti létesítését egyes jogi személy fajtáknál, az alapítók, illetve tagok pedig bármelyik jogi személy fajta esetén elhatározhatják felállítását.

A felügyelő bizottság létrehozását olyan jogi személyek esetében kell jogszabálynak elrendelnie, amikor a jogi személy alapítója vagy tagjai a vagyon nagysága vagy a tagok nagy száma miatt nem képesek a jogi személy ügyeit átlátni és ellenőrzésük alatt tartani. A jogi személy keretében elkülönülhetnek a tulajdonosi vagy alapítói funkciók a működtetési funkcióktól, aminek következtében a tagok, illetve alapítók már nem rendelkeznek olyan információkkal, szakmai ismeretekkel, ami alkalmassá tenné őket a jogi személy működésének ellenőrzésére. E speciális ismeretek

hiányát is pótolni lehet azzal, ha az ellenőrzésre szakosodott szervet hoznak létre.

Tipikusan a részvénytársaság az a jogi személy, ahol a vagyon viszonylagos nagysága, a részvényesek nagy száma és a tulajdonosi és működtetési funkciók elkülönülése egyszerre van jelen, ezért ennél a jogi személynél - hasonlóan a jelenleg hatályos szabályozáshoz - továbbra is indokolt lehet a felügyelő bizottság létrehozatalának kötelezővé tétele. Más jogi személyeknél is elképzelhető, hogy meghatározott mértékű vagyon vagy meghatározott taglétszám fölött törvény kötelezővé teszi felügyelő bizottság létesítését. Előfordulhat még az is, hogy a jogi személy által végzett tevékenység speciális jellege teszi indokolttá az elkülönült ellenőrző szerv létrehozatalának kötelezővé tételét, itt azonban fokozottan figyelembe kell venni, hogy a felügyelő bizottság a szervezeten belüli ellenőrzési funkció megvalósítására hivatott, s nem feladata, hogy a közérdeket óvja. Erre a célra más szerv, például a könyvvizsgáló vehető igénybe.

2. A Javaslat egyértelműen leszögezi, hogy a felügyelő bizottság a legfőbb szerv részére végzi ellenőrző tevékenységét, tehát azokat a szempontokat kell szem előtt tartania, amelyeket a tagok, alapítók érdekei diktálnak. Ebből az is következik, hogy a felügyelő bizottság nemcsak törvényességi szempontból vizsgálja az ügyvezetés tevékenységét, hanem célszerűségi, gazdaságossági szempontból is. Azt vizsgálja, hogy a jogi személy tevékenysége megfelel-e a legfőbb szerv tagjai érdekeinek. Ez persze nem zárja ki azt, hogy ellenőrizze a működés törvényességét, de nem kell erre korlátoznia tevékenységét.

Az említett széles körű ellenőrzési funkcióhoz széles körű informálódási, vizsgálódási jogosultság is kapcsolódik. A felügyelő bizottság lényegében minden, a jogi személyre vonatkozó információhoz hozzájuthat, s az ügyvezetés, illetve a jogi személy munkaszervezete köteles az információkat megfelelő formában átadni a felügyelő bizottságnak. Mivel a felügyelő bizottság sem rendelkezhet mindazzal a szakértelemmel, ami a jogi személy működésének megítéléséhez szükséges lenne, a törvény azt is megengedi, hogy ne csupán maga vizsgálódjon, hanem vizsgálataihoz szakértőt vegyen igénybe.

3. A felügyelő bizottság ellenőrzési funkcióján kívül esik az ellenőrzés eredménye alapján esetleg szükséges intézkedések, döntések meghozatala. Főszabályként a felügyelő bizottság nem ügödöntő szerv. Ellenőrzésének eredményét a legfőbb szerv elé tárva a legfőbb szervet hozza abba a helyzetbe, hogy az ebből következő döntéseket meghozza. Ezért teszi a Javaslat a felügyelő bizottság kötelezettségévé a legfőbb szerv napirendjén szereplő előterjesztések megvizsgálását, az azokkal kapcsolatos álláspontjainak ismertetését.

4-5. A Javaslat annak érdekében, hogy a legfőbb szervvel a kapcsolat valós, élő legyen, a (4) bekezdésben szabályozott esetekben lehetővé teszi a legfőbb szerv ülésének összehívását, továbbá kimondja, hogy a legfőbb szerv ülésén a felügyelő bizottság tagjai tanácskozási joggal részt vehetnek.

1:77. § [A felügyelő bizottság tagjai]

(1) A felügyelő bizottság tagjainak számát a létesítő okiratban kell meghatározni. A felügyelő bizottság első tagjait a létesítő okiratban kell kijelölni, ezt követően pedig a tagokat a jogi személy legfőbb szerve jelöli ld, illetve - ha a legfőbb szerv testületként működik - választja meg.

(2) Ha a felügyelő bizottság tagjainak száma a létesítő okiratban meghatározott szám alá csökken, a jogi személy ügyvezetése köteles haladéktalanul a legfőbb szerv döntését kezdeményezni a létszám kiegészítése érdekében.

(3) A felügyelő bizottság tagja cselekvőképes személy lehet, aki a felügyelő bizottság munkájában személyesen köteles részt venni.

(4) Nem lehet felügyelő bizottsági tag, akivel szemben a vezető tisztségviselővel szembeni kizáró ok áll fenn, továbbá, aki vagy akinek a hozzátartozója a jogi személy vezető tisztségviselője.

(5) A felügyelő bizottság tagjai a jogi személy ügyvezető szervétől függetlenek; tevékenységük során nem utasíthatók.

1. Bár nyilvánvaló, hogy minden jogi személy egyedi, s ennek megfelelően egyedi igények merülhetnek fel a felügyelő bizottság szervezetével, összetételével kapcsolatban is, mégis kialakíthatóak olyan általános szabályok, amelyek minden jogi személy típus esetén alkalmazhatóak. A felügyelő bizottság státuszára vonatkozó, ezen általános szabályok kaptak helyet e §-ban.

A felügyelő bizottság mindenképpen testületi szerv, s a jogszabály a minimális létszámát is meghatározza. A taglétszámmal kapcsolatosan azonban további általános jellegű megkötéseket nem lett volna indokolt bevezetni, hiszen minden jogi személy típus, illetve az egyes jogi személyek esetében egyedileg dönthető el, hogy milyen létszámú ellenőrző testületre van szükség. Ezt a létszámot azonban a létesítő okiratban kell meghatározni, mert a jogi személy struktúráját érintő kérdésről van szó.

2. A (2) bekezdés a felügyelő bizottság folyamatos működőképességének megőrzése érdekében szabályozza azt az esetet, ha a felügyelő bizottság tagjainak száma az alapító okiratban meghatározott szám alá csökken. Mivel ezekben az esetekben a felügyelő bizottság működése válik lehetetlenné, a javaslat előírja a legfőbb szerv döntésének kezdeményezését a létszám kiegészítésének érdekében.

3-5. A javaslat meghatározza, hogy kik lehetnek és kik nem lehetnek a felügyelő bizottság tagjai. Ebben a körben a szabályozás mintájául vett Gt.-hez képest eltérés, hogy - a vezető tisztségviselőkre megfogalmazott követelménnyel összhangban - megjelen a cselekvőképesség kritériuma. Mivel a felügyelő bizottság tagjai személyesen kötelesek tisztségüket ellátni, a javaslat ezért előírja, hogy felügyelő bizottsági tag kizárólag cselekvőképes személy lehet.

A felügyelő bizottság tagjai esetén is érvényesülnek a vezető tisztségviselőkre megfogalmazott kizáró okok. Ezen felül kimondja a javaslat, hogy a jogi személy vezető tisztségviselője és annak hozzátartozója sem lehet azonos jogi személlyel a felügyelő bizottság tagja. Az összeférhetlenségi szabály indoka, hogy a felügyelő bizottság csak abban az esetben töltheti be funkcióját, ha működését a ügyvezető szervtől elkülönülve végzi. Az ellenőrzés csak akkor lehet hatékony, ha az ellenőrző szerv nem függ az ellenőrzöttől. Ezért tartalmazza a javaslat a felügyelő bizottsági tagok függetlenségének elvi deklarációját.

1:78. § [A felügyelő bizottság tagjainak felelőssége]

(1) A felügyelő bizottsági tagok egymással és a vezető tisztségviselőkkel egyetemlegesen, a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felelnek az ügyvezetés által a társaságnak okozott olyan károkért, amelyeket az ilyen testülettől általában elvárható ellenőrzéssel meg lehetett volna előzni.

(2) Mentesül az (1) bekezdés szerinti felelősség alól a felügyelő bizottság azon tagja, aki a felelősség alapjául szolgáló felügyelő bizottsági határozat meghozatalában nem vett részt vagy a határozat ellen szavazott, és a hátrányok elkerülése érdekében ezt meghaladóan is úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

1. A felügyelő bizottsági tagok kártérítési felelőssége azért bonyolult kérdés, mert ellenőrzési tevékenységgel nyilván nem

lehet kárt okozni a jogi személynek, illetve, ha az ellenőrzési tevékenység tág értelemben vett költségeit (például az információgyűjtés, információszolgáltatás, szakértői vizsgálatok) kárként fognánk is föl, hiányozna a felelősség másik kritériuma, a jogellenesség, hiszen a felügyelő bizottságnak éppen az a jog által is előírt kötelezettsége, hogy ellenőrzést folytasson. Ha pozitív cselekvéssel, a funkciója megvalósításával nem is tud kárt okozni, az ellenőrzési kötelezettség elmulasztása mégis csak lehet olyan magatartás, ami jogellenesnek tekinthető. Kérdés, hogy ezzel okozati összefüggésben keletkezhet-e kár.

A felügyelő bizottság nem hozhat a jogi személy nevében döntéseket, nem hozhat intézkedéseket, nem cselekedhet úgy, hogy e cselekvésből a jogi személyt akár előny, akár kár érje. Ilyen módon kétséges, hogy egyáltalán lehetséges-e okozati összefüggést találni a jogi személyt ért kár és az ellenőrzési kötelezettség elmulasztása között. Attól ugyanis, hogy a felügyelő bizottság elmulasztja az ellenőrzési kötelezettségét, még nem keletkezik szükségképpen kár a jogi személlynél. Ehhez az szükséges, hogy az ügyvezetés cselekedjen, s a kár közvetlenül ezzel a cselekvéssel lesz okozati összefüggésben.

Nem lenne ugyanakkor helyes, ha elvileg kizárnánk a felügyelő bizottság tagjainak felelősségét az általuk végzett tevékenységért. Olyan esetben ugyanis, amikor az ügyvezetés olyan magatartása okozta a jogi személy kárát, ami megfelelő ellenőrzéssel megelőzhető lett volna, indokolt a felügyelő bizottsági tagok felelősségre vonása. Ilyenkor valójában azt mondhatjuk, hogy a károkozó cselekmény és az annak megvalósulását lehetővé tevő hiányos ellenőrzés együttesen okozza a kárt, tehát a közös károkozás szabályai szerint egyetemleges felelősségnek van helye. Ez a felelősség a vezető tisztségviselők felelősségénél már kifejtett okok miatt a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint alakul.

A felügyelő bizottság mint testület mentesül a felelősség alól, ha az ellenőrzés során úgy járt el, ahogy az egy felügyelő bizottságtól általában elvárható. Érvényesül ezen esetekben is az adott helyzetben általában elvárhatóság mércéje, ennek hiányában ugyanis a felügyelő bizottság a jogi személyt ért minden kárért felelőssé lenne tehető.

2. A (2) bekezdés a felügyelő bizottsági tagok mentesülését szabályozza, hiszen a felügyelő bizottság tagjait terhelő testületi felelősség sem lehet abszolút, kimentés nélküli. A felelősség csak akkor töltheti be hatékony ösztönző funkcióját, ha a helyesnek tartott, elvárható magatartást tanúsító felügyelő bizottsági tag mentesülhet a felelősség alól, s csak azokat a testületi tagokat tesszük felelőssé, akik valóban elmarasztalható módon cselekedtek. Ezen elv szerint nem felel az a felügyelő bizottsági tag, aki a határozat meghozatalában nem vett részt, vagy a határozat ellen szavazott. A mentesülés további (konjunktív) feltétele, hogy a felügyelő bizottsági tag ezt meghaladóan is úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható, azaz minden ésszerűen elvárhatót megtett a hátrány elkerülése érdekében.

1:79. § [Összeférhetlenség, titoktartás, megszűnés]

A felügyelő bizottság tagjainak összeférhetlenségére, titoktartási kötelezettségére, megbízatásuk megszűnésére a vezető tisztségviselőkre vonatkozó szabályok megfelelően alkalmazandóak.

A felügyelő bizottsági tagok összeférhetlenségére, titoktartási kötelezettségére és megbízatásuk megszűnésére a vezető tisztségviselőkkel kapcsolatos hasonló tárgyú szabályok azonos tartalommal alkalmazhatóak, ezért azok megismétlésére nincs szükség, elegendő a korábbi szabályokra [1:70-1:74. §-ok] való visszautalás.

1:80. S [Az ellenőrzési feladatok megosztása]

A felügyelő bizottság egyes ellenőrzési feladatok elvégzésével egyedi határozatban bármely tagját megbízhathatja, illetve az ellenőrzési feladatokat az ügyrendjében állandó jelleggel is megoszthatja tagjai között. Az ellenőrzés megosztása nem érinti a felügyelő bizottsági tagok felelősségét, sem az egyes felügyelő bizottsági tagok jogát arra, hogy ellenőrzési tevékenységüket a felügyelő bizottság teljes ellenőrzési jogkörében végezzék.

A felügyelő bizottság a tevékenységét nem kizárólag a bizottság ülésein fejd ki, hiszen tevékenysége nemcsak döntéshozatalból áll, hanem tényleges ellenőrzési tevékenységből is, amit nem lehet minden esetben formális ülésen végezni, sőt sok esetben meg csak közösen sem végezhető ésszerű keretek között. Ezért a Javaslat lehetővé teszi, hogy a felügyelő bizottság az ellenőrzési feladatokat állandó jelleggel megossza a tagjai között, vagy ad hoc módon bízson meg egy-egy ellenőrzési feladattal egyes tagokat. Ez a feladatmegosztás azonban nem jelenti a felelősség megosztását, hiszen ez a felügyelő bizottság testületi jellegét kezdené ki. Ugyanakkor, ha fennmarad az egyetemleges felelősség, akkor a feladatmegosztás ellenére lehetővé kell tenni azt, hogy a felügyelő bizottság meghatározott feladatra szakosodott tagja továbbra is bármely területen végezhesen ellenőrzést, hiszen a nem hozzá tartozó területen elkövetett hibákért is helyt kell állnia.

1:81. § [A felügyelő bizottság ügyrendje]

A felügyelő bizottság működésének törvényben nem szabályozott kérdéseit a létesítő okiratban vagy a felügyelő bizottság ügyrendjében lehet szabályozni.

A felügyelő bizottság működésében sok olyan elem található, amely sem általánosságban, sem pedig az egyes jogi személy fajtákra vonatkozó törvényi szabályozásban nem rendezhető. Ezek a kérdések az adott jogi személy sajátosságainak megfelelően dönthetők csak el, ugyanakkor az átláthatóság érdekében szükséges, hogy a döntések ne esetenként és esetlegesen, hanem előre rögzített módon szülessenek meg. Ezt a célt szolgálhatja a létesítő okiratban való rendezés vagy a felügyelő bizottság ügyrendje, amelyik a jogi személy felügyelő bizottságának működési szabályait tartalmazza normatív jelleggel.

Az ügyrend kidolgozására és elfogadására vonatkozó szabályokat - ha ilyenek szükségesek - az egyes jogi személy típusokra vonatkozó törvények tartalmazzák.

*V. Fejezet**A jogi személy képviselete***1:82. § [A jogi személy törvényes képviselete]**

(1) A jogi személy törvényes képviseletét a vezető tisztségviselő látja el.

(2) Törvény eltérő rendelkezésének hiányában az államot - ha polgári jogi jogviszonyban közvetlenül vesz részt - a pénzügyminiszter képviseli.

(3) Az (1) bekezdés szerinti képviseleti jogosultság a képviselő személyének a jogi személyek nyilvántartásába való bejegyzésével jön létre.

(4) A törvényes képviselő képviseleti joga - ha a létesítő okirat nem korlátozza - teljes körű. A létesítő okirat a törvényes képviselő jognyilatkozatához előírhatja a legfőbb szerv jóváhagyását.

(5) Ha a létesítő okirat másként nem rendelkezik, a jogi személy (1) bekezdés szerinti képviselője önállóan jogosult a jogi személy nevében eljárni.

1. Az eddigiekben a jogi személy szervezetének belső szabályaival foglalkozott a Javaslat III. Címe. A legfőbb szerv és az ügyvezetés is belső döntéshozatali funkciókat lát el, amelyek önmagukban nem jelennek meg a jogi személy és más személyek közötti, ún. külső jogviszonyokban. Sőt nem is minden döntés végrehajtása igényli azt, hogy a döntés transzformálódjon a külső jogviszonyokba.

Amikor a társaság saját döntése alapján külső jogviszonyokba kíván lépni, más személyek irányában kíván jognyilatkozatot tenni, ezt képviselője útján teheti meg, hiszen önmagában a jogi személy ilyen nyilatkozattételre nem képes. A képviselet fogalmát a szerződéskötési szabályoknál található szabályozással azonos tartalommal használja itt is a Javaslat, vagyis a képviselet azt jelenti, hogy a képviselő által tett nyilatkozat alapján nem a nyilatkozattevő, hanem egy másik személy, a képviselt (jelen esetben a jogi személy) válik jogosulttá vagy kötelezetté. A képviselet fogalmába bármilyen módon - akár írásban, akár szóban, akár ráutaló magatartással - tett nyilatkozat megtételének lehetősége beletartozik. Ennek megfelelően a Javaslat nem használja a cégjegyzés fogalmát, mert az nem más, mint a képviselőnek a jogi személy nevében tett írásbeli nyilatkozata. Itt jegyzendő meg, hogy a Javaslat tudatosan mellőzi a hatályos Ptk.-nak azokat a szabályait, amelyek az írásbeli nyilatkozatok megtételére bizonyos körben szigorúbb szabályokat írtak elő [lásd a hatályos Ptk. 29. § (3) bekezdését]. Ez az általános szabály ugyanis jelentősen nehezítette a jogi személyeknek az üzleti életben való mindennapos részvételét anélkül, hogy a biztonságot számottevően növelte volna.

A Javaslat a képviselet különböző formáit különbözteti meg. Az első és szükségszerű képviseleti forma a törvényes képviselet, ami annyit jelent, hogy ez esetben a jogi személy fajtára vonatkozó törvény határozza meg, hogy kit kell képviselőnek tekinteni. Ez nyilván nem a képviselő megnevezését jelenti, hanem annak a pozíciónak a meghatározását, amelynek betöltésével a törvény erejénél fogva együtt jár a képviseleti jog. Ezért mondja ki a Javaslat, hogy a jogi személy képviselője a jogi személy vezető tisztségviselője. Mivel a jogi személynek mindig kell, hogy legyen vezető tisztségviselője, ezzel a szabállyal egyben az is biztosított, hogy a jogi személy mindig rendelkezzen a nevében nyilatkozattételre jogosult képviselővel. Ugyanakkor a személyi azonosság nem jelentheti az ügyvezetői és képviselői feladatok, illetve az erre vonatkozó szabályok összekeverését.

Abból, hogy a törvény a vezető tisztségviselőt képviselőnek nyilvánítja, következik az, hogy a vezető tisztségviselőnek nincs szüksége semmiféle külön aktusra a jogi személy vagy annak bármely szerve részéről ahhoz, hogy képviselőként léphessen fel. Képviselői minőségét azzal kell igazoltnak tekinteni, hogy vezető tisztségviselői minőségét igazolja, s ebből már a törvény erejénél fogva következik képviseleti joga is.

2. Az állam esetén a pénzügyminiszter tölt be a jogi személy vezető tisztségviselőjéhez hasonló funkciót. Ezért mondja ki a (2) bekezdés, hogy a polgári jogi jogviszonyokban az államot törvény eltérő rendelkezésének hiányában a pénzügyminiszter képviseli.

3. Mivel a törvényes képviselő képviseleti joga vezető tisztségviselői minőségéhez kötődik, a képviseleti jog a jogi személyek nyilvántartásába való bejegyzéssel keletkezik.

4. A törvényes képviselő képviseleti joga - tekintettel arra, hogy ez az egyeden szükségszerű képviselője a jogi személynek - főszabály szerint korlátlan, tehát minden polgári jogi jognyilatkozatnak a jogi személy nevében történő megtételére kiterjed. Gyakori törekvés az, hogy a jogi személy érdekeinek védelmében a képviselő korlátlan képviseleti jogát a legfőbb szerv korlátozni kívánja vagy beelegetéshez akarja kötni. Erre a Javaslat lehetőséget biztosít, de harmadik személyek, a piaci forgalom biztonsága érdekében azt is kimondja a Javaslat 1:85. §-a, hogy az ilyen kor-

látozások harmadik személyekkel szemben - főszabályként - nem hatályosak.

5. Több vezető tisztségviselő esetén felmerülhet a kérdés, hogy a képviselési jog gyakorlása során hogyan alakul egymáshoz való viszonyuk. A Javaslat úgy rendelkezik, hogy ilyenkor mindegyikük önállóan, a többi képviselőtől függetlenül tehet nyilatkozatot a jogi személy nevében. A létesítő okirat ettől eltérően is rendelkezhet, azaz előírhatja, hogy több képviselő csak együttesen képviselheti a jogi személyt. Ilyenkor csak az a nyilatkozat tekinthető a jogi személy nevében érvényesen megtett nyilatkozatnak, amelyet az együttes képviselési joggal rendelkező képviselők mindegyike megtett. Az együttes képviselésről való rendelkezés során az is kiköthető, hogy hány képviselő együttes nyilatkozatára van szükség.

1:83. § [A jogi személy képviselésének egyéb esetei]

(1) A jogi személy létesítő okirata vagy szervezeti és működési szabályzata meghatározhatja a jogi személy szervezetén belül olyan tisztségeket, amelyek betöltői a jogi személy általános képviselésére jogosultak.

(2) A jogi személy önálló jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeti egységének vezetője - a létesítő okirat eltérő rendelkezésének hiányában - az egység rendeltetésszerű működéséhez szükséges körben a jogi személy képviselőjeként jár el.

(3) Törvény felhatalmazása alapján a jogi személy legfőbb szerve más személyt is felruházhat általános képviselési joggal.

(4) Az (1)-(3) bekezdés szerinti képviselési jog a képviselő személyének a jogi személyek nyilvántartásába való bejegyzésével jön létre.

(5) Ha a létesítő okirat másként nem rendelkezik, a jogi személy (1)-(3) bekezdés szerinti képviselője önállóan jogosult a jogi személy nevében eljárni.

1. A vezető tisztségviselők képviselési joga elengedhetetlen a jogi személy működőképességéhez, de korántsem biztos, hogy elegendő, ha csupán a vezető tisztségviselők járhatnak el képviselőként. Egy kiterjedt tevékenységet folytató, nagy szervezettel, sok alkalmazottal, földrajzilag is tagoltan működő jogi személy esetén sokkal többször kell a jogi személy nevében nyilatkozatot tenni, mint ahányszor a vezető tisztségviselők ezt személyesen meg tudnák tenni. Ezért a gyakorlatban szükség lehet a képviselést más formára is. Ezekről az V. Fejezet további szakaszai szólnak.

A törvényes képviselő mellett a jogi személy képviselőinek másik csoportjába azok a személyek tartoznak, akik nem a törvényből, hanem a létesítő okiratból, illetve a jogi személy szervezetét szabályozó belső szabályzatból vezethetik le képviselési jogukat. Az említett dokumentumok - a törvényhez hasonlóan - nem név szerint nevezik meg a képviselőt, hanem azokat a tisztségeket, a jogi személy munkaszervezetében elfoglalt pozíciókat jelölik meg, amelyek mindenkori betöltőit fel kívánják jogosítani képviselésre. A konkrét személy képviselési joga tehát - a törvényes képviseléshez hasonlóan - két lépésben alapozható meg: kell hozzá a normatív szabály, s az, hogy az adott személyt a munkaszervezet meghatározott posztján alkalmazzák.

2. Mivel a Javaslat általánosságban továbbra sem ismeri el a jogi személy szervezeti egységének önálló jogalanyiságát, a szervezeti egység viszonylag önálló működését a képviselési szabályokkal igyekszik támogatni. Fenntartja a hatályos Ptk.-nak azt a rendelkezését, amely a szervezeti egység vezetőjét a jogi személy képviselőjének tekinti a szervezeti egység rendeltetésszerű működési körében. A Javaslat azonban elismeri, hogy a jogi személy létesítő okirata a szervezeti egység vezetőjének képviselési jogát kizárhatja.

3. Törvény a jogi személy legfőbb szervének is megengedheti, hogy általános, mindenfajta polgári jogi nyilatkozat megtételére jogosult képviselőt rendeljen a jogi személy számára. A jelenleg hatályos szabályozás alapján a Gt.-nek a cégvezetőre vonatkozó szabályai azok, amelyek e képviselői kategória példáját adják. A képviselő személyének meghatározásához itt is két lépés szükséges: kell egy törvényi felhatalmazás, majd egy legfőbb szervi határozat, amely viszont nem tisztséget vagy pozíciót, hanem konkrét személyt jelöl meg képviselőként.

4. A Javaslat szerint az ilyen képviselők képviselési jogát is be kell jegyeztetni a jogi személyek nyilvántartásába a képviselési jog közhiteles igazolása érdekében. Az így keletkező képviselési jog általános, és harmadik személyek irányában nem is korlátozható.

5. Az e szakaszban szabályozott képviselési jogok - a törvényes képviselési joghoz hasonlóan - jóhiszemű harmadik személyek irányában nem korlátozhatók (lásd az 1:85. § rendelkezéseit), továbbá önállóan gyakorolhatók.

1:84. § [A vezető tisztségviselő nyilatkozatán alapuló képviselés]

(1) A vezető tisztségviselő az ügyek meghatározott csoportjaira nézve a jogi személy munkavállalóit írásbeli nyilatkozattal a jogi személy képviselésének jogával ruházhatja fel. Ezek a képviselők a nyilvántartásba bejegyezhetők.

(2) Ha a képviselőnek a nyilvántartásba való bejegyzését nem kéri, a képviselésre a meghatalmazáson alapuló képviselés szabályai irányadók.

1. A jogi személy rugalmas működéséhez szükség van arra is, hogy az ügyvezetés is intézkedhessen képviselési jog keletkezéséről. Erre ad lehetőséget a Javaslat, amikor rendelkezik arról, hogy a vezető tisztségviselő az öt megillető törvényes képviselési jog alapján a jogi személy munkavállalóit jogosíthatja fel képviselés ellátására. Ez a képviselési jog azonban mindig csak az ügyek meghatározott csoportjára vonatkozhat. A vezető tisztségviselő tehát a képviselési jogát teljes egészében nem ruházhatja át.

2. A vezető tisztségviselő nyilatkozatán alapuló képviselési jog esetén a jogi személyt választási lehetőség illeti meg. Az első variációban bejegyeztetik a munkavállaló képviselési jogát a jogi személyek nyilvántartásába, s ekkor a közhiteles nyilvántartás fogja igazolni a képviselési jogot, amihez viszont - az 1:85. § rendelkezéseivel összhangban - a képviselési jog korlátozásának jóhiszemű harmadik személyekkel szembeni hatálytalansága csatlakozik. Választhatják azonban azt a megoldást is, hogy nem kéri a bejegyzést, azt vállalva, hogy ilyenkor a képviselési jogot a meghatalmazás szabályai szerint kell igazolni. Ez utóbbi esetben viszont nem lenne indokolt a képviselési jog korlátozásának harmadik személyekkel szembeni hatálytalanságát fenntartani, hiszen a harmadik személynek mindenképpen a képviselési jogot keletkeztető írásbeli nyilatkozatból kell meggyőződnie a képviselési jog fennálltáról, s ebből a nyilatkozatból a képviselési jog terjedelme is kiderülhet.

E § rendelkezései értelemszerűen nem vonatkoznak a jogi személy olyan munkavállalóira, akik valamely speciális jogszabálynál fogva (s nem a vezető tisztségviselő átruházott képviselési joga alapján) rendelkeznek képviselési joggal. Így például a jogi személy alkalmazásában álló jogtanácsos képviselési jogát a jogtanácsosi tevékenységre vonatkozó jogszabályok határozzák meg.

1:85. S [A képviseleti jog korlátozása]

A jogi személynek a jogi személyek nyilvántartásába bejegyzett képviselője képviseleti jogának korlátozása, illetve nyilatkozattételének feltételhez kötése harmadik személyekkel szemben nem hatályos, kivéve, ha a harmadik személy a korlátozásról, illetve a jóváhagyás szükségességéről és annak hiányáról tudott vagy arról tudnia kellett volna.

A forgalom biztonságának követelménye megköveteli, hogy a jogi személynek azok a képviselői, akik képviselőként megjelennek a jogi személyek nyilvántartásában, amely képviseleti jogukat közhitelesen igazolja, harmadik személyekkel szemben minden körülmények között tehessenek a jogi személyt kötelező nyilatkozatokat, s a kívülállóknak ne kelljen azzal számolniuk, hogy a bejegyzett képviselő képviseleti joga esetleg korlátozott vagy jóváhagyástól függ. E § tehát ilyen irányú tilalmat fogalmaz meg.

Ebből az következik, hogy a szóban forgó korlátozások lehetségesek, de azok csak a belső viszonyokban bírnak jelentőséggel (például a korlátozások megsértésével tett nyilatkozatból eredő kárért a képviselő felelősséggel tartozhat), a külső viszonyokban viszont korlátozás nem érvényesülhet. Mivel pedig a képviselet fogalmilag a külső jogviszonyokban érvényesül, valójában a képviseleti jog minden esetben korlátlan.

A javaslat a bírósági gyakorlatban felmerült ügyek alapján tesz említést arról az esetről, amikor a képviselő nyilatkozatához valamilyen nyilatkozattételt, például a legfőbb szerv jóváhagyását követeli meg a létesítő okirat. Egyértelmű a javasolt szabály alapján, hogy a jóváhagyás elmaradása a képviselő által megtett nyilatkozatot nem teszi érvénytelenné, s a harmadik személy jóváhagyásától függő szerződési nyilatkozatokra vonatkozó szabályt sem lehet az ilyen esetekre alkalmazni, hiszen a képviselő által képviselt jogi személyhez képest a saját legfőbb szerve (amelyik nem is rendelkezik önálló jogalanyisággal) nem tekinthető harmadik személynek.

A képviseleti jog korlátozásának, illetve a nyilatkozattétel követelményének harmadik személyekkel szembeni hatálytalansága a forgalom biztonságát, a jogi személlyel kapcsolatba kerülő személyeket védi. Azt akarja biztosítani, hogy a harmadik személyek a bejegyzett törvényes képviselővel a képviseleti jog mélyebb vizsgálatára fordítandó költségek nélkül köthessenek például szerződést, s ne terhelje őket annak kockázata, hogy általuk nem ismert és csak nehezen felderíthető korlátozások, feltételek miatt utóbb a jogi személlyel kötött szerződés érvénytelennek vagy nem létezőnek minősül. Ezen indokokra tekintettel viszont nem illeti meg a védelem azt, aki tudott - vagy ha kellő gondossággal jár el, tudhatott volna - arról, hogy a képviselő nyilatkozattételi joga korlátozott, vagy arról, hogy a legfőbb szerv hozzájárulását kellett volna beszerezni a nyilatkozathoz, s ez a hozzájárulás nem történt meg. Az ilyen harmadik személlyel szemben tehát a korlátozások hatályosak lehetnek, s a jogi személyt nem fogják kötni a képviselőnek a korlátozáson túlterjeszkedő, illetve az előírt hozzájárulás nélkül tett nyilatkozatai.

1:86. § [Meghatalmazáson alapuló képviselet]

A jogi személy képviselői - a vezető tisztségviselő nyilatkozatán alapuló képviselő kivételével - a meghatalmazás szabályai szerint is létesíthetnek képviseleti jogot, a jogi személy valamennyi jognyilatkozatának megtételére irányuló, általános meghatalmazást azonban nem adhatnak.

Az eddig taglalt, a jogi személy szervezeti jellegű képviseletét jelentő képviseleti formák mellett természetesen a jogi személy - mint minden más jogalany - a szerződési jog képviseleti szabályai szerint meghatalmazással is feljogosíthat képviselőt szerződéses nyilatkozat megtételére. Nem illeti meg ez a jog a vezető

tisztségviselőtől származtatott képviseleti joggal rendelkező munkavállalókat, hiszen ha a vezető tisztségviselő rájuk bízott valamilyen képviseleti feladatot, azt nem adhatják át másnak, hiszen ez a vezető tisztségviselő döntésének felülvizsgálatát jelentené.

*VI. Fejezet**A jogi személy felelőssége***1:87. § [A jogi személy felelőssége]**

(1) A jogi személy kötelezettségeiért saját vagyonával felel.

(2) A jogi személy alapítója, tagja, illetve részvényese a jogi személy tartozásaiért nem felel.

1. A jogi személy lényegi, fogalmi ismerve a vagyoni elkülönülés és az ezen alapuló önálló felelősség. A jogi személy saját neve alatt szerez jogokat - így tulajdonjogot is -, s ezzel a vagyonnal kell helytállnia a saját neve alatt vállalt kötelezettségeikért.

2. A vagyoni elkülönülés nemcsak a többi jogalanytól való elkülönülést jelenti, hiszen ez nem lenne a jogi személy sajátossága, hanem az alapítóktól, a tagoktól való vagyoni függetlenedést is, ami viszont már egyértelműen a jogi személyek specialitása. Az elkülönülés annyit jelent, hogy a tag vagyona nem tekinthető a társaság vagyonának és fordítva, a társaság vagyona nem tekinthető a tag vagyonának. Ebből következik, hogy a tag a saját vagyonával - legalábbis az általános szabály szerint - nem köteles helytállni a jogi személyt terhelő kötelezettségeikért.

Bizonyos körben azonban szükség lehet arra, hogy - elsősorban a hitelezők védelme érdekében - az alapítót, tagot mégis felelőssé lehessen tenni a jogi személy tartozásaiért. Ilyen tartalmú rendelkezést törvény fogalmazhat meg. Erre találunk példát egyes jogi személyek esetében a jogi személy konstrukciójába beépítve (például az egyesülésnél, a közkereseti társaságnál, illetve a betéti társaságnál), de bizonyos esetekben szankciós vagy preventív jelleggel is (például ha a tag a felszámolás alá került jogi személy elkülönült jogalanyiságával a hitelezők hátrányára visszaélt, vagy ha a jogi személyben fennálló közvetlen irányítást biztosító befolyás hátrányos üzletpolitika folytatására használja fel).

1:88. § [A költségvetési szervek felelőssége]

(1) A költségvetési szervnek a saját vagyonából, illetve a rendelkezésére álló költségvetési eszközökből ld nem elégíthető, jóhiszemű személyekkel szemben vállalt, illetve a kártérítési, megtérítési, kártalanítási kötelezettségeiért a költségvetési szerv alapítója köteles helytállni.

(2) Ha az alapító helytállási kötelezettségének nem tesz eleget, a jogosult a költségvetési szerv, illetve az alapító vagyontárgyaiból kielégítést kereshet.

1-2. A javaslat külön rendelkezik a költségvetési szervek polgári jogi felelősségéről. Ennek az az oka, hogy ezek a jogi személyek speciális szabályok szerint gazdálkodnak, s vagyoni helyzetüket a közjogi aktusok által meghatározott költségvetések határozzák meg. A polgári jogi viszonyok sajátosságaival azonban nem lenne összeegyeztethető az, ha e jogi személyek jogalanyisága a felelősség tekintetében csak a költségvetésükben részükre rendelt vagyoni eszközeik erejéig állna fenn. Ez már csak azért sem elfogadható, mert ezek a vagyoni eszközök közjogi aktusokkal bármikor módosíthatóak. A költségvetési szervekkel polgári jogi kapcsolatba kerülő személyek helyzete viszont nem függhet attól, hogy partnerük költségvetése hogyan alakul.

Ezért mondja ki a javaslat, hogy ha a költségvetési szervek a jogi személyekre vonatkozó általános helytállási szabályok szerint nem elégítik ki a jóhiszemű személyekkel szembeni kötele-

zetségeiket, akkor az így fennmaradó tartozásukért az alapítójuk köteles helytállni. Ilyen esetben a pótlólagos fedezetet az államháztartási szabályok szerint kell biztosítani. Ha pedig ez nem történne meg, akkor a költségvetési szervek, illetve a helytállásra köteles alapítók nem hivatkozhatnak egyes vagyontárgyaik végrehajtás alóli mentességére.

A javaslat eltérve a jelenleg hatályos szabályozástól nem kíván az állam felelősségéről a költségvetési szervekre vonatkozó szabályhoz hasonló szabályt föllállítani, mert az 1:87. § rendelkezéseiből egyértelmű az, hogy az állam mint jogi személy a teljes vagyonával köteles helytállni polgári jogi tartozásaiért, s polgári jogi szempontból a költségvetési fedezet fennállta vagy éppen annak hiánya nem döntheti el, hogy az állam polgári anyagi jogi értelemben felelősséggel tartozik-e valamely kötelezettségéért vagy sem. (A jelenleg hatályos jogi szabályozásra alapító, ezzel ellentétes bírósági döntéseket nem feltétlenül tartjuk helyesnek, s a javaslat szempontjából semmiképpen sem tekinthetjük irányadónak.) Ezen felül az állam mint jogi személy mögé nem lehet mögöttes felelőst állítani, a polgári jog tehát ezen az úton nem tud többletgaranciát biztosítani az állammal polgári jogi viszonyba kerülő jogalanyoknak.

IV. Cím

A jogi személy törvényes működésének biztosítékai

A jogi személy törvényességi felügyelete

1:89. § [A jogi személy törvényességi felügyelete]

(1) A jogi személyek feletti általános törvényességi felügyeletet a jogi személy nyilvántartását végző nyilvántartó bíróság látja el. Ennek keretében a nyilvántartó bíróság azt jogosult ellenőrizni, hogy a jogi személy működése megfelel-e a jogszabályi előírásoknak.

(2) A nyilvántartó bíróság törvényességi felügyeleti jogköre nem terjed ki

a) olyan ügyekre, amelyeket törvény más szerv hatáskörébe utal;

b) olyan ügyekre, amelyekben más bírósági vagy közigazgatási eljárásnak van helye; illetve

c) a jogi személy gazdálkodásának és döntéseinek gazdasági-célszerűségi szempontból való felülvizsgálatára.

(3) Jogszabálysértés esetén a nyilvántartást végző bíróság törvényben megállapított intézkedéseket alkalmazhat a jogi személy működése törvényességének helyreállítása érdekében, amennyiben pedig ez nem lehetséges vagy az intézkedések nem vezettek eredményre, határozhat a jogi személy megszüntetéséről is.

(4) A jogi személyek törvényességi felügyeletének részletes szabályait törvény határozza meg.

1-2. A javaslat szerint a jogi személyek nemcsak a létesítéskor esnek át egy törvényességi szempontokat érvényesítő vizsgálaton a bejegyzési eljárás keretében, hanem a működésük törvényességének biztosítására is megfelelő eszközöket kell biztosítani, hiszen a jogi személyek a társadalom minden területén jelen vannak, a társadalom élete jelentős mértékben jogi személyek keretei között szerveződik, alapvető érdek tehát ezek törvényes működése. A IV. Cím a törvényességet biztosító intézményként szabályozza a nyilvántartó bíróság általi törvényességi felügyeletet, a jogi személy határozatainak bírósági felülvizsgálatát és a könyvvizsgáló intézményét.

Valamennyi, a jogi személyek nyilvántartásába bejegyzett jogi személy a nyilvántartó bíróság törvényességi felügyelete alatt áll. A törvényességi felügyelet keretében a bíróság minden olyan területen vizsgálhatja azt, hogy a jogi személy működése megfelel-e a jogszabályoknak, ahol jogszabályi rendelkezés nem ír elő más bírósági vagy hatósági eljárást. Jelenleg a jogi személyek tör-

vényességi felügyelete különböző állami szerveken keresztül valósul meg: a cégek esetén a cégbíróság lát el törvényességi felügyeletet, az egyesületek és alapítványok törvényességi felügyeletét az ügyész végzi, a költségvetési szerveknél az irányítási jog keretében érvényesül a törvényességi felügyelet. A javaslat szerint nincs elvi alapja a törvényességi felügyelet ilyen megosztásának, ezért a törvényességi felügyeleti jogkört egységesen a nyilvántartást végző bírósághoz telepíti azzal a megkötéssel, hogy más törvény bizonyos törvényességi felügyeleti jogköröket szükség esetén más állami szervezethez is telepíthet. A javaslat szerinti szabályozás azt is feltételezi, hogy a törvény hatályba lépéséig feláll a jogi személyek nyilvántartására alkalmas szervezet, amelyik a törvényességi felügyelet funkcióját is képes ellátni.

3. A javaslat a törvényességi felügyeleti jogkör terjedelmének meghatározásán túl a törvényességi felügyeleti jogkörben alkalmazható intézkedések általános, anyagi jogi szabályait is megadja. Ennek alapján a törvényességi felügyelet elsődleges célja az, hogy helyreálljon a jogi személy működésének törvényessége, de ha ez nem biztosítható, akkor végső soron a jogi személy megszüntetését is lehetővé kell tennie a jogi szabályozásnak.

4. Mivel a törvényességi felügyelet szabályai túlnyomórészt nem anyagi jogiak, azokat külön jogszabályban kell rendezni. A javaslat - garanciális megfontolásokból - törvényi szintű szabályozást irányoz elő.

A jogi személy határozatainak megtámadása

A jogi személy határozatának felülvizsgálatára vonatkozó rendelkezések lényegében megfelelnek a hatályos Gt. szabályozásának, hiszen minden jogi személynél létjogosultsága lehet ennek az intézménynek. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy csak polgári jogi tartalmú és a jogi személyt, annak működését érintő döntések felülvizsgálatáról lehet szó ebben a körben. Szóba sem jöhet valamely közjogi funkciót betöltő jogi személynek a közjogi tevékenysége során hozott határozatainak a jelen szabályok alapján történő felülvizsgálata.

1:90. § [A jogi személy határozatainak felülvizsgálata]

Az alapító jogok gyakorlója, a jogi személy tagja, vezető tisztségviselője és felügyelő bizottsági tagja kérheti a bíróságtól a jogi személy szerve által a jogi személy tagjával, szervezetével, vagyonával, működésével kapcsolatban hozott határozat hatályon kívül helyezését, ha a határozat jogszabálysértő vagy a létesítő okiratba ütközik.

A javaslat 1:90. §-a a jogi személy határozata felülvizsgálatának anyagi és tárgyi körét jelöli ki. A felülvizsgálatot a javaslat tág kör számára teszi lehetővé: azt a bíróságtól az alapítói jogok gyakorlója, a jogi személy tagja, a jogi személy vezető tisztségviselője és a jogi személy felügyelő bizottságának tagja kérheti. A hatályon kívül helyezésre akkor van lehetőség, ha a határozat jogszabálysértő vagy a létesítő okiratba ütközik.

1:91. § [A határozat megtámadása iránti kereset]

(1) A határozat megtámadása iránti keresetet a határozatról szóló tudomásszerzéstől számított harminc napon belül lehet indítani a jogi személy ellen. A határozat keltétől számított kilencven napos jogvesztő határidő elteltével kereset nem indítható.

(2) A határozat megtámadására irányuló jog érvényesen nem zárható ki. Nem jogosult perindításra az, aki a határozat meghozatalához szavazatával hozzájárult, kivéve, ha tévedés, megtévesztés vagy jogellenes fenyegetés miatt szavazott a határozat mellett.

(3) Ha a határozatot a jogi személy vezető tisztségviselője támadja meg, és a jogi személynek nincs más olyan vezető tisztségviselője, aki a jogi személyt képviselhetné, a perben a jogi személyt a felügyelő bizottság által kijelölt felügyelő bizottsági tag képviseli. Ha a jogi személynek nincs felügyelő bizottsága, vagy a felügyelő bizottság valamennyi tagja felperesként perben áll, a bíróság a jogi személy perbeli képviselőjére ügygondnokot rendel ki.

1. A keresetindítási jogot a Javaslat 1:91. §-a - a Gt. szabállyal megegyezően - szigorú határidőkhöz köti. A megtámadásra rendelkezésre álló határidőt egy szubjektív és egy objektív határidő határozza meg. A szubjektív határidő értelmében a határozat megtámadása iránti keresetet a határozatról szóló tudomásszerzéstől számított harminc napon belül lehet megindítani. A Javaslat a Gt. tapasztalataiból kiindulva úgy értékeli, hogy a jogosultak számára rendelkezésre álló harminc nap elegendő annak eldöntéséhez, hogy a jogosult meg kívánja-e támadni az adott határozatot. A keresetindításnak azonban egy kilencven napos jogvesztő határidő szab gátat. Ennek elmulasztása esetén igazolásnak helye nincs, a bíróság köteles a keresetlevelet a Pp. 130. § (1) bekezdés h) pontja alapján idézés kibocsátása nélkül elutasítani.

2. A Javaslat garanciális megfontolásoktól vezetve mondja ki, hogy a határozat megtámadásának joga érvényesen nem zárható ki. A jogosulti körből a kizárja azonban a Javaslat azokat, akik a határozatot elfogadták. Továbbra is jogosult azonban igényt érvényesíteni az, aki tévedés, megtévesztés, jogellenes fenyegetés következtében szavazott a határozat mellett.

3. A (3) bekezdés képviseleti szabályokat tartalmaz. Mivel a jogi személyeknek főszabályként a vezető tisztségviselő a képviselője, szükséges azon eseteket rendezni, amikor a határozatot pont a vezető tisztségviselő támadta meg. Ilyen esetekben ugyanis előfordulhat, hogy az alperesi oldalon nem marad képviselő. A Javaslat ezen problémakört rendezti oly módon, hogy kimondja, hogy ilyen esetekben a perbeli képviselőt a felügyelő bizottság jogosult kijelölni. Ha ez az adott esetben lehetetlen, a képviselőt a bíróság által kirendelt ügygondnok látja el.

1:92. § [A határozat végrehajthatósága]

A határozat megtámadása iránti per megindításának a megtámadott határozat végrehajtására halasztó hatálya nincs. A bíróság indokolt esetben a felperes kérelmére a határozat végrehajtását felfüggesztheti. A felfüggesztést elrendelő végzés ellen nincs helye fellebbezésnek.

A megtámadott határozat végrehajtása a perbíróság mérlegelésének függvényében felfüggeszthető. A felfüggesztés eseteit vagy feltételeit a Javaslat nem határozza meg, csupán a lehetőségét biztosítja. Ezért az mindig az eset körülményeire figyelemmel alkalmazható lehetőség a bíróság számára.

1:93. § [Jogszályba vagy létesítő okiratba ütköző határozat]

(1) Ha a bíróság megállapítja, hogy a határozat jogszabályt sért vagy a létesítő okiratba ütközik, a határozatot hatályon kívül helyezi és szükség esetén új határozat meghozatalát rendeli el. A határozat hatályon kívül helyezését kimondó bírósági ítélet hatálya a határozat megtámadására jogosult, de perben nem álló más személyekre is kiterjed.

(2) Ha a jogszályértés vagy a létesítő okiratba ütközés nem jelentős, illetve a jogi személy jogszerű (létesítő okiratnak megfelelő) működése biztosított, a bíróság csak a jogsértés tényét állapítja meg.

1. Eltér a jelenleg hatályos szabályoktól a Javaslat a határozat jogszályértés voltának jogkövetkezményét illetően. Jelenleg a bíróság ilyen esetben egyetlen döntést hozhat: hatályon kívül helyezheti a határozatot, de a jogi személy belső ügyeibe még olyan szinten sem avatkozhat be, hogy elrendelje a hatályon kívül helyezett határozat helyett új határozat hozatalát. Ezzel szemben a Javaslat szükség esetén - a bíróság mérlegelése alapján - lehetővé teszi, hogy a bíróság új, a jogszályoknak megfelelő határozat hozatalát rendelje el. Erre akkor kerülhet sor, ha a jogi személy működéséhez a döntésre mindenképpen szükség van, s ezért a döntés elmaradás jogsértő állapotot eredményezne, ami kiválthatná a törvényességi felügyeleti intézkedés szükségességét. Ezt megelőzheti a bíróság, ha már a hatályon kívül helyező ítéletében kötelezi a jogi személyt az új határozat hozatalára.

2. A Javaslat új szabálya a minima non curat preator elvének alkalmazása; a jelentéktelen jogszályértés, belső szabályzatellenesség esetén - ha ez a további működés jogszerűségét sem érinti - elegendő, ha a bíróság csak a jogsértést állapítja meg - anélkül, hogy a jogsértő határozatot hatályon kívül helyezné.

Választott könyvvizsgáló

1:94. § [Választott könyvvizsgáló]

(1) A jogi személy külön törvényekben meghatározott könyvvizsgálói feladatok ellátására állandó könyvvizsgálót vehet igénybe.

(2) Feladatai ellátása érdekében a könyvvizsgáló betekinthez a jogi személy számviteli nyilvántartásaiba, s a vezető tisztségviselőktől, a felügyelő bizottság tagjaitól, illetve a jogi személy munkavállalóitól felvilágosítást kérhet, a társaság bankszámláját, pénztárát, értékpapír- és áruállományát, valamint szerződéseit megvizsgálhatja.

1. A jogi személyek törvényes működését biztosító harmadik intézmény, amely helyet kaphatott a jogi személyekre vonatkozó általános szabályok között, a választott könyvvizsgáló intézménye. A könyvvizsgálók a rájuk vonatkozó speciális szabályozás alapján meglehetősen szerteágazó ellenőrző, tanácsadó, vagyoneértékelő tevékenységet végeznek. Vannak olyan jogszályok, amelyek rendelkeznek kötelező igénybevételek eseteiről is. A Javaslat nem e szabályok helyett, hanem mellettük kívánja kijelölni a könyvvizsgáló egyik lehetséges szerepét a jogi személyek működésében. Elismeri ugyanis, hogy a könyvvizsgáló tevékenységére nemcsak ott lehet szükség, ahol ezt valamely speciális jogszály kötelezően előírja, hanem a jogi személyt létesítő személyek erre irányuló kötelezettség nélkül is dönthetnek úgy, hogy könyvvizsgálót alkalmaznak. Ráadásul a Javaslat azt is lehetővé teszi, hogy a jogi személy ne csak alkalmilag, meghatározott és más jogszályok által előírt eseti feladatokra vegyen igénybe az adott feladatra az ügyvezetés által kiválasztott könyvvizsgálót, hanem állandó kapcsolatot alakítson ki egy könyvvizsgálóval, akit a legfőbb szerv választ meg, s aki folyamatosan ellenőrzési tevékenységet végez a jogi személynél. Ennek az ellenőrzési tevékenységnek a részletes szakmai tartalmát a könyvvizsgálatra vonatkozó speciális jogszályok tartalmazzák, a választott könyvvizsgálónak a jogi személynél betöltött funkciójával kapcsolatos általános szabályokat viszont - arra az esetre, ha akár a jogszály előírása folytári, akár a létesítő személyek döntése alapján kerül sor könyvvizsgáló választására - a Ptk. rögzíti.

Ellenőrzést folytat a felügyelő bizottság is, de a könyvvizsgáló igénybevétele mégsem jelent felesleges kettősséget, mert az ellenőrzés tárgya, célja és szempontjai jelentős részben eltérnek egymástól. A könyvvizsgáló ugyanis nem a legfőbb szerv részére végez minden kérdésre kiterjedő, törvényességi és célszerűségi szempontokat is érvényesítő ellenőrzést, hanem a számviteli

jogszabályok előírásainak betartását ellenőrzi. Ennek az ellenőrzésnek a célja, hogy a jogi személyek tevékenységének átláthatósága, s ezáltal a jogi személyekbe vetett társadalmi bizalom növekedjen. Ennek a célnak nem lehet megfelelni akkor, ha a könyvvizsgáló az ellenőrzött szervezet szempontjait helyezné előtérbe, vagy ha függelmi viszonyban állna a jogi személlyel. A könyvvizsgáló függetlenségét a könyvvizsgálókra vonatkozó speciális jogszabályok biztosítják.

2. Annak érdekében, hogy a könyvvizsgáló megalapozott ellenőrzéseket végezhesen, a (2) bekezdés széles körben teszi elérhetővé a könyvvizsgáló számára az információkat.

1:95. § [A könyvvizsgálóval kapcsolatos követelmények]

(1) Jogi személy választott könyvvizsgálója a külön jogszabályok szerint könyvvizsgálói tevékenységre jogosult személy lehet. Ha a könyvvizsgáló nem természetes személy, akkor a jogi személlyel kötött megbízási szerződésben meg kell jelölni azt a természetes személyt, aki a könyvvizsgálót személy szerint végzi.

(2) Nem lehet választott könyvvizsgáló a jogi személy alapítói jogait gyakorló személy, illetve a jogi személy tagja vagy részvényese, vezető tisztségviselője, felügyelő bizottsági tagja és ezek hozzátartozói, továbbá a jogi személy munkavállalója, e minőségük megszűnésétől számított három évig. Ha a könyvvizsgáló nem természetes személy, ezeket a követelményeket a könyvvizsgáló szervezet könyvvizsgálói tevékenységet végző tagjaira, vezető tisztségviselőire és vezető állású munkavállalóira is alkalmazni kell.

(3) A választott könyvvizsgálót a jogi személy alapítasakor a létesítő okiratban kell kijelölni, ezt követően pedig a jogi személy legfőbb szerve nevezi ki, illetve választja meg határozott időre. Ha a könyvvizsgáló elfogadja a megbízást, vele a jogi személy nevében a jogi személy képviselője köti meg a könyvvizsgálói feladatok ellátására a megbízási szerződést.

(4) A könyvvizsgáló megbízatása a megbízási szerződés szabályai szerinti okokból, továbbá akkor szűnik meg, ha törvényben meghatározott kizáró ok a szerződés megkötése után következik be.

(5) A könyvvizsgáló titoktartási kötelezettségére a vezető tisztségviselő titoktartási kötelezettségére vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

1. A Javaslat a hatályos Gt. szabályozását véve mintául rendezi azt, hogy ki lehet könyvvizsgáló, illetve ki van kizárva e funkció ellátásából. Ezek olyan általános érvényű követelmények, hogy bármely jogi személynél működő könyvvizsgálóval szemben indokolt alkalmazásuk. A Javaslat nem rendelkezik külön a könyvvizsgáló tevékenységével kapcsolatos felelősségi kérdésekről, mert ezek az általános felelősségi szabályok (ezen belül is a szerződésszegésért való felelősség szabályai) alapján megoldhatók.

A Javaslat nem kívánja meghatározni, hogy ki láthat el könyvvizsgálói tevékenységet, annak rendezését külön jogszabályokra hagyja. Könyvvizsgálói tevékenységre természetes személlyel és nem természetes személy jogalannal is köthető szerződés. Ez utóbbi esetről a Javaslat kimondja, hogy ilyen esetekben is meg kell jelölni a szerződésben, hogy személy szerint ki fogja a könyvvizsgálót végezni.

2. A (2) bekezdés kizárja azon személyeket a könyvvizsgálók közül, akik nem függetlenek a vizsgált jogi személytől. A szigorú összeférhetetlenségi szabályok indoka a könyvvizsgáló tevékenységének szakszerűségéhez és pártatlanságához fűződő érdek. A Javaslat csak az általános szabályokat kívánja e helyütt is megadni. Külön törvények további korlátokat állíthatnak [lásd

például a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) 133. §-át].

3. A könyvvizsgálói megbízást a jogi személy és a könyvvizsgáló közötti megbízási szerződéssel keletkezik. Ezt megelőzően a jogi személy megfelelő belső döntéshozatal során dönt a könyvvizsgáló személyéről, de pusztán ez a döntés nem teremt könyvvizsgálói jogviszonyt. A megbízást elfogadása esetén a jogi személy nevében a jogi személy képviselője köti meg a könyvvizsgálóval a megbízási szerződést.

4. Mivel a könyvvizsgáló szerződéses viszonyban áll, a könyvvizsgálói funkciója is a szerződés megszűnésével szűnik meg. Egyeden specialitással kellett ezt a Javaslatnak kiegészítenie: a megbízási szerződés megkötésének előfeltétele ugyanis, hogy a könyvvizsgáló megfeleljen a könyvvizsgálókkal szembeni követelményeknek, s ne álljon fenn vele szemben kizáró ok. Ha ezek, a szerződéskötést akadályozó körülmények már a szerződés megkötése után állnak be, ezt mindenképpen a szerződés és ezzel a könyvvizsgálói viszony megszűnési okaként kell kezelni.

5. A Javaslat utaló szabályként alkalmazni rendeli a könyvvizsgáló titoktartási kötelezettségére a vezető tisztségviselő titoktartási kötelezettségére vonatkozó szabályokat. E szerint a könyvvizsgáló köteles a jogi személy magántitkát megőrizni. Ez a kötelezettség nem szűnik meg a könyvvizsgálói megbízástól megszűnésével sem.

1:96. § [A könyvvizsgáló intézkedési jogköre]

(1) Ha a választott könyvvizsgáló a jogi személy vagyona olyan változását észleli, amely veszélyezteti a jogi személlyel szembeni követelések kielégítését vagy ha olyan körülményt észlel, amely a vezető tisztségviselők vagy a felügyelő bizottsági tagok e minőségükben kifejtett tevékenységükért való felelősségét vonhatja maga után, haladéktalanul köteles a jogi személy legfőbb szervehez fordulni, illetve a jogi személy legfőbb szerv ülésének összehívását kérni a vezető tisztségviselőtől.

(2) Ha a vezető tisztségviselő a kérelem megérkezésétől számított harminc napon belül nem hívja össze a legfőbb szerv ülését a meghívó elküldésétől számított negyvenöt napon belüli időpontra, vagy a legfőbb szerv nem hozza meg a könyvvizsgáló értesítésétől számított harminc napon belül vagy a könyvvizsgáló kérelme alapján megtartott ülésen a szükséges döntéseket, a könyvvizsgáló köteles erről a körülményről a jogi személy törvényességi felügyeletét ellátó nyilvántartó bíróságot értesíteni.

1. A Javaslat rendelkezik arról, hogy milyen lehetőségei, illetve teendői vannak a könyvvizsgálónak akkor, ha ellenőrzési tevékenysége során a vezető tisztségviselők vagy felügyelő bizottsági tagok felelősségét kiváltó szabálytalanságokat, vagy a jogi személlyel szemben álló hitelezők érdekeinek súlyos veszélyeztetését észleli. Mivel a könyvvizsgáló nem a jogi személy szervezetének része, közveden intézkedési lehetősége nincs, csupán a legfőbb szervet értesítheti, vagy kérheti a legfőbb szerv összehívását. A cél tehát az, hogy az intézkedésre jogosult szerv tudomást szerezzon az ellenőrzés tapasztalatairól, s olyan helyzetbe kerüljön, hogy meg tudja tenni a szükséges intézkedéseket.

2. Ha azonban ez a cél nem valósul meg, mert össze sem hívják a legfőbb szerv ülését vagy a legfőbb szerv nem intézkedik, a könyvvizsgáló - közérdek-védelmi funkciójának megfelelően - végső eszközként a jogi személy törvényességi felügyeletét ellátó nyilvántartó bírósághoz fordulhat. A bíróság ezután eldöntheti, hogy törvényességi felügyeleti eljárás keretében fellép-e a jogi személlyel szemben vagy sem.

V. Cím

A jogi személy átalakulása

I. Fejezet

A jogi személy átalakulásának közös szabályai

1:97. § [Átalakulás]

(1) A jogi személy létesítésére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni a jogi személy más típusú jogi személlyé való átalakulására, egyesülésére (összeolvadás, beolvadás) és szétválására (különválás, kiválás).

(2) Az átalakulással létrejövő jogi személy az átalakult jogi személy jogutódja. A jogutód jogi személyt illetik meg a jogelőd jogi személy jogai, és terhelik a jogelőd jogi személy kötelezettségei.

1. A jogi személy átalakulása sokban hasonlít a jogi személy létesítésének folyamatára. Értelmetlen volna ezért részletekbe menően szabályozni azokat a kérdéseket, amelyekre adekvát megoldást nyújtanak a jogi személy létesítésére vonatkozó rendelkezések. Az (1) bekezdés ezért eltérő rendelkezés hiányában átalakulás esetén is alkalmazni rendeli a jogi személy létesítésének szabályait.

A jogi személyek életében az átalakuláshoz hasonló változást jelent a más jogi személlyel való egyesülés, illetve több jogi személyre történő szétválás. A jogi személy létesítésére vonatkozó szabályok ezért ezekben az esetekben is számításhoz jönnek.

Az átalakulás kifejezés az 1:97. §-ból kiindulva két jelentést tartalmaz. A § címében az átalakulás általánosabb, tágabb kategóriája szerepel. Ezt az is jelzi, hogy e cím alatt jogi személyek egyesüléséről és szétválásáról is szó van. Az átalakulás szűkebb értelemben arra az esetre vonatkozik, amikor a jogi személy típusa változik meg, tehát amikor a jogi személy elhatározza azt, hogy működését egy másik jogi személy típusra vonatkozó szabályok által meghatározott keretek között folytatja. Az átalakulásnak ezt a jelentését az 1:97. § (1) bekezdése tartalmazza.

A javaslat V. Címének rendelkezéseit természetesen bármilyen jogi személy átalakulásánál figyelembe kell venni, tehát a tagsággal (részvényesekkel) rendelkező és a tagság nélküli jogi személy típusoknál egyaránt. Bár erről külön nem szól a javaslat, az olyan rendelkezéseket, amelyeket fogalmilag csak tagsággal rendelkező jogi személy típusoknál lehet értelmezni, természetesen figyelmen kívül kell hagyni a tagsággal nem rendelkező jogi személyek átalakulása esetében. A javaslat ezt olyan egyértelmű kérdésnek tekinti, amelyről szükségtelen külön rendelkezni.

Ugyancsak nem kellett külön kimondani azt a lehetőséget, hogy külön törvények szükség esetén korlátozzák bizonyos relációjú átalakulások lehetőségét, illetve meghatározott jogi személy fajtából más jogi személy fajtába való átalakulást speciális feltételekhez kössék.

2. A (2) bekezdés rögzíti az átalakulás legfőbb jogkövetkezményeit-, a létrejövő jogi személy az átalakult jogi személy általános jogutódja. A jogutódlás a származékos jogszerzésnek olyan módja, amelynél egy adott jogi helyzet egész terjedelmében száll át a jogutódra, vagyis az új jogosítottra. A rendelkezés mégsem beszélhet általános jogutódlásról, hiszen a szétválás esetén nincsen általános jogutódlás, mert annak a módjáról a szétválásról érintettek a szétválási szerződésben rendelkeznek.

1:98. § [Korlátozások]

(1) Jogi személy más jogi személlyé való átalakulását csak akkor határozhatja el, ha a tagok vagy részvényesek a létesítő okiratban meghatározott vagyoni hozzájárulásukat teljes egészében teljesítették.

(2) Nem alakulhat át más jogi személlyé az a jogi személy, amely felszámolás vagy végelszámolás alatt áll.

(3) Az átalakulással létrejövő jogi személy bejegyzés alatt álló jogi személyként nem működhet. A jogi személy iratain és a megkötött jogügyletek során az átalakulás folyamatban létét kifejezetten jelezni kell.

1. A javaslat nem teszi lehetővé, hogy jogi személy azelőtt döntsön átalakulásról, mielőtt a vagyoni hozzájárulásokat a tagok vagy a részvényesek teljesítették. A vagyoni megléte a jogi személy létrejöttének egyik előfeltétele. Ha a vagyoni rendelkezésre bocsátása előtt lehetőség lenne az átalakulásra, az gátolná a vagyoni hozzájárulás teljesítésének ellenőrizhetőségét.

2. A (2) bekezdés olyan esetben zárja ki az átalakulás lehetőségét, amikor a jogi személy a megszűnés közelébe kerül. Ilyen esetekben semmilyen ésszerű indok sem szól amellett, hogy a jogi személy más formában folytathassa a működését.

3. Átalakulás esetén az új jogi személy létrejöttével szűnik meg az eredeti jogi személy. Ilyen esetekben nincs olyan időintervallum, amikor felmerülhet a bejegyzés alatt álló jogi személyként való működés lehetősége. A bejegyzési eljárás ideje alatti működés kizárásának eredményeként a szervezeti változással létrejövő jogi személy működése megkezdésének időpontja a nyilvántartásba vétel lehet.

A javaslat - a bejegyzés és a felszámolás (végelszámolás) alatt álló jogi személyekre vonatkozó szabályokkal összhangban - kimondja, hogy az átalakulás folyamatban létét mindazon esetekben kifejezetten jelezni kell, amikor a jogi személy a külvilággal kapcsolatba lép.

1:99. § [Az átalakulás menete]

(1) A jogi személy legfőbb szerve az átalakulásról két lépésben határoz.

(2) A jogi személy legfőbb szerve első ízben a vezető tisztségviselők és - ha a jogi személynél felügyelő bizottság működik - a felügyelő bizottság előterjesztése alapján azt állapítja meg, hogy a jogi személy tagjai vagy részvényesei egyetértenek-e az átalakulás szándékával, illetve előzetesen felméri, hogy a jogi személy tagjai vagy részvényesei közül ki kíván a jogutód jogi személy tagjává vagy részvényesévé válni, továbbá dönt arról, hogy a jogi személy milyen formájú jogi személlyé alakuljon.

(3) Ha a jogi személy legfőbb szerve egyetért az átalakulással, a vezető tisztségviselők - a jogi személy legfőbb szerve által meghatározott fordulónapra - elkészítik az átalakuló jogi személy vagyommérleg-tervezetét és vagyonleltár-tervezetét, az átalakulással létrejövő jogi személy (nyitó) vagyommérleg-tervezetét és vagyonleltár-tervezetét, a létesítő okirat tervezetét, illetve a jogutód jogi személyben tagként vagy részvényesként részt venni nem kívánó személyekkel való elszámolás módjáról szóló tervezetet. A jogutód jogi személy létesítő okiratának elfogadására a jogutód jogi személy tagjai jogosultak.

(4) A (3) bekezdésében meghatározott tervezetek elfogadásáról azok elkészítését követően a jogi személy legfőbb szerve határoz. A vagyommérleg-tervezetek fordulónapjától a döntés időpontjáig nem telhet el hosszabb idő, mint három hónap.

(5) A vagyommérleg-tervezetek adatai és a vezető tisztségviselők előterjesztése alapján meg kell határozni az átalakulással létrejövő jogi személy tagjait vagy részvényeseit a tervezett jegyzett tőkéből megillető hányadot, és meg kell állapítani a jogutód jogi személyben tagként vagy részvényesként részt venni nem kívánó személyeket megillető vagyónhányadot, továbbá ennek kiadási módját.

1. Az átalakulás eljárási rendjét megállapító 1:99. §-ban írt szabály világossá teszi, hogy a jogi személy átalakulásáról a leg-

főbb szerv két alkalommal dönt. A szavazati arányról ugyanakkor nem rendelkezik a Javaslat, mivel erről az egyes jogi személy típusoknál, azok jellegzetességeinek figyelembe vételével célszerű rendelkezni.

2. Az első előkészítő ülésen a vezető tisztségviselők és - ha van - a felügyelő bizottság előterjesztése alapján a tagoknak illetve a részvényeseknek arról kell döntenükhöz, hogy egyetértenek-e az átalakulás szándékával, kívánnak-e a jogutód jogi személy tagjává vagy részvényesévé válni, továbbá arról is, hogy milyen formájú jogi személlyé alakuljon át a jogi személy. Az első ülés célja tehát alapvetően az, hogy az átalakulással kapcsolatos általános véleményeket és igényeket felmérje, és hogy ezzel előkészítse az átalakulási folyamatot.

3. Amennyiben a legfőbb szerv ülése az átalakulás mellett dönt, a vezető tisztségviselőknek el kell készíteniük az átalakuláshoz szükséges, az egyes jogi személyekre vonatkozó szabályok és a számviteli jogszabályok által megkövetelt dokumentumokat és iratokat.

A jogutód jogi személy létesítő okiratának elfogadására azokat jogosítja fel a Javaslat, akik annak működésében részt kívánnak venni, tehát azok nem jönnek számításba, akik a jogutód jogi személynek nem kívánják tagjai vagy részvényesei lenni.

4. Az átalakulásról döntő második legfőbb szervi ülésen döntést kell hozni az előkészített tervezetek elfogadásáról. A vagyonmérleg-tervezetek vonatkozásában a Javaslat azt írja elő, hogy azok előkészítése és az azokról szóló döntés meghozatala között nem telhet el három hónapnál hosszabb idő. Ennek előírására azért van szükség, hogy a vagyonmérleg a lehetőségekhez képest valós adatokat tartalmazzon. További indoka a tilalomnak, hogy a döntések elhúzódnak, azaz jelzi, hogy az átalakuláshoz nincs meg a kellő eltökéltsége a jogi személynek.

5. Mint minden jogi személy esetében, az átalakulással létrejövő jogi személyek esetén is rögzíteni kell a bent maradó és a távozó tagokat vagy részvényeseket megillető vagyonhányadot. Az (5) bekezdés ennek a szabályait tartalmazza.

1:100. § [Közlemény az átalakulásról]

(1) A jogi személy az átalakulás elhatározásáról szóló döntését követő nyolc napon belül köteles a döntést a nyilvántartás vezető bíróságánál bejelenteni. A bíróság a bejelentés alapján az átalakulás elhatározásáról két közleményt tesz közzé a bejelentést követő harminc napon belül. A két közlemény közzététele között legalább tizenöt napnak kell eltelnie.

(2) A közleménynek tartalmaznia kell:

- a) az átalakuló jogi személy nevét, székhelyét és nyilvántartási számát;
- b) a létrejövő jogi személy formáját, nevét és székhelyét;
- c) a létesítő okirat elfogadásának napját;
- d) az átalakuló jogi személy vagyonmérleg-tervezetének és a létrejövő jogi személy vagyonmérleg-tervezetének legfontosabb adatait, így különösen a saját tőke, illetve a jegyzett tőke összegét;
- e) a létrejövő jogi személy tevékenységét;
- f) a létrejövő jogi személy vezetői tisztségviselőinek nevét és lakóhelyét;
- g) a hitelezőknek szóló felhívást.

1-2. Az átalakulásról szóló második döntés meghozatala napjától számított nyolc napon belül a jogi személy köteles a nyilvántartó bíróságnak bejelenteni az átalakulás elhatározásáról szóló döntés tényét. Erre azért van szükség, hogy a bíróság ez alap-

ján az átalakulásról szóló döntést két közlemény formájában közzétegye. A közlemény kiadására azért van szükség, mert az átalakulás tényéről a kívüljár ezen keresztül értesül. A két közlemény közzétételének előírása garanciális megfontolásból lényeges, így ugyanis nagyobb a valószínűsége annak, hogy szélesebb körben elterjed a jogi személy átalakulásának a híre. Ehhez természetesen megfelelő időnek kell eltelnie a két közlemény kiadása között, ami a Javaslat alapján legalább tizenöt nap, de mindkét közleménynek meg kell jelennie a nyilvántartó bírósághoz intézett bejelentést követő harminc napon belül. Ebből az is következik, hogy a bejelentést követően a bíróságnak legkésőbb tizenöt napon belül közzé kell tennie az első közleményt. A közlemények közzétételének helyét a jogi személyek nyilvántartására vonatkozó külön törvényben kell meghatározni. A (2) bekezdés a közlemény közzétételének tartalmi elemeit sorolja fel, amelyek alapvetően az átalakulással és az annak következtében létrejött jogi személlyel kapcsolatos legfontosabb, minden létrejövő jogi személy esetében nyilvántartott adatokat jelentik. A közleményben a hitelezőket arra kell felhívni, hogy jelezzék biztosíték adására vonatkozó igényüket.

1:101. § [Az átalakuló jogi személy hitelezőjének követelése]

(1) Az átalakulás az átalakuló jogi személlyel szemben fennálló követeléseket nem teszi lejárttá.

(2) Azok a hitelezők, akiknek az átalakuló jogi személlyel szemben fennálló, le nem járt követelése az átalakuláshoz kötött első közzétételét megelőzően keletkeztek, követeléseik erejéig az átalakuló jogi személytől a döntés második közzétételét követő harmincnapos jogvesztő határidőn belül biztosítékot követelhetnek.

(3) Ha a tag vagy részvényes felelőssége az átalakuló jogi személy kötelezettségeiért a jogi személy fennállása alatt korlátozott, a (2) bekezdésben foglalt rendelkezést csak akkor kell alkalmazni, ha az átalakulással létrejövő jogi személy jegyzett tőkéjének összege kevesebb, mint a jogelőd jogi személyé volt az átalakulás elhatározásakor.

1-2. A szervezeti változás nem teszi lejárttá az átalakuló jogi személlyel szemben fennálló követeléseket. Azok a hitelezők, akiknek a követelése az átalakulásról szóló döntés első közzétételét megelőzően keletkeztek, biztosítékot követelhetnek az átalakuló cégtől. A szabály indoka, hogy az átalakulás a hitelező kockázatainak növekedésével jár. Mivel az átalakulásra nem feltétlenül likviditási problémák miatt kerül sor, szükségtelen, hogy az átalakulás automatikusan lejárttá tegye a követeléseket. A Javaslat e megfontolásból iktat be a Gt.-ben foglalt rendelkezések mintájára a hitelezők számára egy plusz garanciális elemet.

3. A biztosíték-igénylési lehetőséget a Javaslat nem a felelősségi forma váltásához köti, hanem a hitelezői felelősség csökkenéséhez, ezért nem illeti meg ez az igény a hitelezőket akkor, ha a jogutód jogi személy jegyzett tőkéje nem csökken a jogelőd jogi személy jegyzett tőkéjéhez viszonyítva.

II. Fejezet

Jogi személyek egyesülése

1:102. § [Beolvadás és összeolvadás]

(1) Beolvadás esetében a beolvadó jogi személy megszűnik és annak vagyona az átvevő jogi személyre mint jogutódra száll át.

(2) Összeolvadás esetében az egyesülő jogi személyek megszűnnek, és vagyonuk az átalakulással létrejövő új jogi személyre mint jogutódra száll át.

1-2. Az egyesülés két vagy több jogi személy egyeden jogi személyé váló átalakulását jelenti. A javaslat az egyesülés két formáját különbözteti meg. Beolvadásnál egy vagy több jogi személy beolvad a változatlan formában tovább működő, átvevő jogi személybe. A beolvadó jogi személyek vagyona mint egész száll át az átvevő jogi személyre. Összeolvadásnál két vagy több jogi személy úgy szűnik meg, hogy egyidejűleg, együttesen egy jogutód jogi személyt hoznak létre.

1:103. § [Az egyesülés különös szabályai]

(1) Az egyesülő jogi személyek vezető tisztségviselői - ha a legfőbb szerv mindegyik jogi személy esetében az egyesülés mellett foglalt állást - elkészítik az egyesülési szerződés tervezetét, amelyben meg kell határozni

a) az egyesülő jogi személyek nevét, székhelyét és nyilvántartási számát, a létrejövő jogi személy formáját, nevét és székhelyét;

b) az egyesülés módját, a jogutód jogi személy létesítő okirat elfogadásának napját;

c) beolvadás esetében az átvevő jogi személy létesítő okiratában szükséges módosításokat;

d) összeolvadás esetében az új jogi személy létesítő okiratának tervezetét.

(2) Az egyesülésről szóló átalakulási közleményben meg kell jelölni az egyesülés módját is.

(3) Az egyesüléssel érintett jogi személyek tagjainak vagy részvényeseinek az átalakulás elhatározását követően az egyesüléssel érintett jogi személyek ügyeiről a vezető tisztségviselők minden, az átalakulással összefüggő felvilágosítást kötelesek megadni.

1. Az egyesülő jogi személyek vezető tisztségviselői az előző Fejezetben előírt általános kötelezettségeiken túl az egyesülési szerződés tervezetét is kötelesek előkészíteni az (1) bekezdés a)-d) pontjaiban foglalt kötelező tartalmi elemekkel.

2. Az átalakulási közlemény az általános tartalmi elemeken túl az egyesülés módját is kell, hogy tartalmazza.

3. Az egyesüléssel érintett jogi személy tagjait vagy részvényeseit az átalakulással kapcsolatosan tájékoztatási jog illeti meg. Ezt a jogot a szervezeti változással érintett jogi személyek ügyeiről a vezető tisztségviselőknél keresztül gyakorolhatják a jogosultak.

III. Fejezet

Jogi személyek szétválása

1:104. § [Különválás vagy kiválás]

(1) Különválás esetében a különváló jogi személy megszűnik és vagyona az átalakulással létrejövő jogi személyekre mint jogutódokra száll át.

(2) Kiválás esetében az a jogi személy, amelyből a kiválás történik, a létesítő okirat módosítását követően változatlan formában működik tovább, a kivált tagok vagy részvényesek részvételével és a vagyon egy részének felhasználásával pedig új jogi személy jön létre.

1-2. A szétválásnál az egyesüléssel ellentétes irányú szervezeti mozgás történik. A szétválásnak két formáját állapítja meg a javaslat. Különválásnál a különváló jogi személy megszűnik és vagyona a két vagy több jogutód jogi személyre száll át. Kiválás esetén annak a jogi személynek a típusa, amelyből kiválás történik nem változik meg; a kiváló tagok új, az eredeti jogi személy jogutódjaként létrejövő szervezetet hoznak létre.

1:105. § [A szétválás különös szabályai]

(1) A jogi személy legfőbb szerve az átalakulásról döntő első ülésén felméri, hogy a jogi személy tagjai vagy részvényesei melyik jogutód jogi személy tagjává kívánnak válni.

(2) A gazdasági társaság vezető tisztségviselői elkészítik a szétválási szerződés tervezetét, amelyben meg kell határozni

a) a szétválás módját és a szétválással létrejövő jogi személyek létesítő okirata elfogadásának napját;

b) a jogi személy vagyonának felosztását a szétváló jogi személy tagjai vagy részvényesei között és annak elveit, valamint ehhez kapcsolódóan a szétváló jogi személyeket megillető jogok és kötelezettségek megosztására irányuló javaslatot.

(3) Ha valamely vagyontárgyról a szétválási szerződésben nem rendelkeztek, a vagyontárgy vagy annak ellenértéke különválás esetén a különváló jogi személy jogutódait, kiválás esetén a kiváló jogi személyt és azt a jogi személyt, amelyből a kiválás történik a vagyonmegosztás arányában illeti meg.

(4) Ha a kötelezettség csak a megállapodást követően válik ismertté, különválás esetén a különváló jogi személy jogutódainak, kiválás esetén a kiváló jogi személynek és annak a jogi személynek a felelőssége, amelyből a kiválás történik, egyetemleges. Egyetemleges a felelősség akkor is, ha a szétválási szerződésben rendelkeztek ugyan a kötelezettségről, de a kötelezettséget a szétválási szerződés alapján kötelezett jogi személy nem teljesítette.

(5) Különválás esetén a különváló jogi személy jogutódai, kiválás esetén a kiváló jogi személy és az a jogi személy, amelyből a kiválás történik a vagyonmegosztás arányában felelnek a jogi személynek a szétválás előtt keletkezett kötelezettségeiért.

(6) A szétválásról szóló átalakulási közleményben meg kell jelölni

a) a szétválás módját;

b) a szétváló jogi személyt megillető jogok és kötelezettségek megosztására vonatkozó megállapodás legfontosabb rendelkezéseit, különösen a megosztás arányát.

1. A 1:105. § az átalakulásról döntő első legfőbb szervi ülés feladataihoz határozza meg többletfeladatként azt, hogy ezen az ülésen fel kell mérni, hogy a szétváló jogi személy tagjai vagy részvényesei melyik jogutód jogi személy tagjaivá vagy részvényeseivé kívánnak válni.

2. A szétválás szétválási szerződéssel történik, a (2) bekezdés a)-b) pontjaiban megjelölt kötelező tartalommal. Szétválás esetén nem érvényesül az általános jogutódlás: a jogutódok a szétválási szerződésben foglaltak szerint válnak a szétváló jogi személy jogutódaivá.

3. Ha valamelyik vagyontárgyról nem rendelkeznek a szétválási szerződésben, akkor a vagyontárgy vagy annak ellenértéke a vagyonmegosztás arányában különválás esetén a különváló jogi személy jogutódait, kiválás esetén a kiváló jogi személyt és azt a jogi személyt, amelyből a kiválás történik a vagyonmegosztás arányában illeti meg. A különválásról és kiválásról azért kell külön szólni, mert kiválásnál csak a kiváló jogi személy esetében beszélhetünk jogutódlásról.

4. Ha valamely kötelezettség a megállapodás után válik ismertté, akkor azért a (3) bekezdésben meghatározott személyeknek egyetemleges lesz a felelőssége harmadik személyek irányában, egymás között pedig a vagyonmegosztás arányában felelnek

ilyen esetekben is. Egyetemes a felelősség akkor is, ha rendelkeztek ugyan a kötelezettségről, de azt a kötelezett jogi személy nem teljesítette a szétválási szerződés szerint.

5. A vagyonmegosztás aránya határozza meg a jogi személy szétválása előtt keletkezett kötelezettségeiért fennálló felelősséget is.

6. Az (5) bekezdés az átalakulási közlemény előző fejezetben meghatározott kötelező tartalmi elemeihez képest, a (2) bekezdéssel összhangban állapít meg speciális tartalmi elemeket.

VT. Cím

A jogi személy megszűnése

I. Fejezet

Jogutód nélküli megszűnés

1:106. § [A jogutód nélküli megszűnés esetei]

A jogi személy megszűnik, ha

- a) az alapító okiratban vagy a jogszabályban meghatározott időtartam eltelt, vagy feltétel megvalósult,
 - b) a legfőbb szerve kimondja megszűnését (feloszlás),
 - c) az arra jogosult szerv megszünteti (feloszlátás),
 - d) a bíróság a megszűnést megállapítja,
 - e) törvényben meghatározott egyéb megszűnési ok következik be,
- és a bíróság a jogi személyt a nyilvántartásból törli.

A jogi személy megszűnésével kapcsolatos általános rendelkezések a Polgári Törvénykönyvből hiányoznak, a Javaslat ezt pótolja.

A jogutód nélküli megszűnés gyakorlatban legtöbbször előforduló esete, amikor a jogi személy saját elhatározásából szűnik meg. Ebben az esetben legfőbb szerve kimondja megszűnését. Önkéntes megszűnésnek minősül, ha a jogi személy létesítő okirata eleve meghatározza azt az időt, amíg a jogi személy fennáll vagy azt a célt (feltételt), amelynek megvalósulásával a jogi személy megszűnik.

A megszüntetés az állam beavatkozása a jogi személy működésébe. Általában akkor kerül erre sor, ha a jogi személy működése súlyosan sérti a törvényességet, s jogszabályszerű működés másként nem állítható helyre. A megszüntetés (feloszlátás) általában a bíróság feladata. Az erre vonatkozó részletes rendelkezéseket az egyes jogi személy fajtákra vonatkozó szabályozásnak kell tartalmaznia.

A költségvetési szerv megszüntetése az Áht. eltérő rendelkezése folytán sajátos módon történik. Formailag ugyan az alapító szerv önkéntes elhatározásán alapul, mégis - jogi természetét tekintve - a közjogi szerv közhatalmi aktusa is. Az Áht. 88-91. §-ai szerint a költségvetési szerv megszüntetéséről megszüntető okiratban kell intézkedni, amelynek tartalmaznia kell a költségvetési szerv nevét, székhelyét, felügyeleti szervét, a megszüntető szerv nevét, az esetleges jogutódlással kapcsolatos rendelkezéseket, valamint azt a tényt, hogy a költségvetési szerv megszüntetésére e törvény mely rendelkezése alapján került sor.

A megszüntetnek nyilvánítás esetén a jogi személy ügydöntő szerve általában nem mondja ki formálisan a jogi személy megszűnését, hanem - működését megszüntetve - a jogi személy működésképtelenné válik vagy működésével felhagy. Egyesület esetében tipikus eset, amikor a tagok érdektelensége miatt határozóképes taggyűlés összehívására nincs lehetőség. Az egyes jogi személyek vonatkozásában változatos módon szabályozták azt, hogy a megszűnés megállapítására hatáskörrel rendelkező bíróság milyen módon szerezhet tudomást a jogi személy működésképtelenségéről. E rendelkezések lesznek továbbra is irányadóak.

1:107. § [A hitelezői követelések kielégítése]

(1) A jogi személy jogutód nélküli megszűnése esetén végelszámolási vagy felszámolási eljárást kell lefolytatni.

(2) A jogi személy a nyilvántartásból való törléssel, a jövőre nézve szűnik meg.

(3) Ha a jogi személy megszűnésekor ld nem elégtett követelések maradnak, nem hivatkozhat helytállási kötelezettségének hiányára az az alapító vagy tag, aki a megszűnő jogi személy önálló jogalanyiságával visszaélt.

1. Új eleme a Javaslatnak, hogy általános jelleggel írja elő a jogi személy jogutód nélküli megszűnése esetén felszámolási, illetőleg végelszámolási eljárás lefolytatásának kötelezettségét. Bármely jogi személy esetén előfordulhat ugyanis, hogy jogutód nélkül szűnik meg, s ilyenkor szükségszerűen rendezni kell azoknak a jogviszonyoknak a sorsát, amelyekben a megszűnő jogi személy a jogviszony alanyaként szerepelt. Ebből a szempontból nem lehet különbséget tenni az egyes jogi személy fajták között, hiszen jogutód nélküli megszűnésük esetén mindegyiküknél gondoskodni kell a hitelezői igények kielégítéséről, s a függő jogviszonyok rendezéséről. Mivel a jogi személyek egységes jogalanyiságuk alapján egyformán vehetnek részt a vagyoni forgalomban, a forgalomból való kivezetésüknek is egységesen kell megtörténnie. Ez természetesen feltételezi azt, hogy a Ptk. hatálya lépésének időpontjára elkészüljenek a minden jogi személy felszámolására, illetve végelszámolására alkalmas eljárási szabályok, illetve rendelkezésre álljanak az eljárások lefolytatásához szükséges szervezeti keretek.

Amennyiben törvény másként nem rendelkezik (mint például jelenleg a cégek megszüntetnek nyilvánítása esetén), a jogi személyek megszűnésének együtt kell járnia a felszámolási eljárással vagy a végelszámolással. A jogi személy megszűnése szempontjából a felszámolási eljárás és a végelszámolás között az a különbség, hogy a felszámolási eljárás a még létező jogi személyre vonatkozik, amelynek során a kritikus anyagi helyzetbe jutott jogi személy jogait és kötelezéseit számba veszik, s vagyont - ha egyáltalán van - megosztják a hitelezők között. A felszámolást lefolytató bíróság határozza meg a jogi személy megszüntetéséről, majd ezt követően ezen jogerős végzés alapján a nyilvántartó hatóság dönt annak törléséről.

A végelszámolás viszont a „normális” megszűnés szükségesszerű szakasza: ha a jogutód nélküli megszűnést (megszüntetést) az erre hivatott szerv elhatározta: végelszámolásra is szükség van. A végelszámolás befejezése (hitelezők kielégítése, vagyonfelosztási javaslat elkészítése, jóváhagyása stb. után) lehet a jogi személyt a nyilvántartásból törölni. Egységesen indokolt szabályozni valamennyi jogi személy felszámolását és végelszámolását. A hitelezővédelem követelményét sérti, hogy a cégen kívüli jogi személyek esetében nincs garanciákkal bíró felszámolási eljárás.

2. A jogi személy a végelszámolás befejezésével, a jogi személyek nyilvántartásából való törléssel, a jövőre nézve szűnik meg.

A jelenlegi szabályozásban nem egyértelmű, hogy a társadalmi szervezet milyen aktussal szűnik meg. Van olyan álláspont, hogy a társadalmi szervezet önkéntes megszűnése esetén, ha a társadalmi szervezet közgyűlése kimondta a jogutód nélküli megszűnést, kijelölte a felszámolót és megküldte a bíróságnak a közgyűlés jegyzőkönyvét, az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény (a továbbiakban: Etv.) 20. §-a alapján a társadalmi szervezet nem törléssel, hanem - több más jogi személytől eltérően - a közgyűlés határozata alapján szűnik meg. Ezt a bizonytalan jogi helyzetet a javasolt szabályozás megszüntetné.

3. A Javaslat 1:87. § (2) szerint a jogi személy tagja (részvényese) - ha törvény másként nem rendelkezik - a jogi személy tartozásaiért nem felel. E fő szabály alól kivétel az olyan visszaélés, ami a hitelezők kijátszását célozta. Tipikus esete a jogi sze-

mély vagyonának „kimentése”, vagy a jogi személy ún. kiürítése a hitelezői követelések vagy a köztartozások elől, ami történhet a vagyoni eszközöknek a jogi személy vagyonából egy másik jogi személy vagyonába való átvitelével, átjátszásával, vagy magánvagyonba utalással. Az ilyen magatartás a célzatos rosszhiszeműségen kívül megvalósulhat olyan gondatlansággal is, amely indokolhatja a tag korlátlan és egyetemleges felelőssége szankciójának alkalmazását.

1:108. § [A megszűnést követően felmerülő vagyoni jogosultságok]

A jogi személy megszűnését követően a megszűnt jogi személy jogosultságaként megjelenő vagyoni jogosultságokat a felszámolási eljárás keretében megszűnt jogi személy esetén a felszámoló jogosult érvényesíteni, és a jog érvényesítése eredményeként befolyt vagyont a felszámolás szabályai szerint köteles felosztani. Végelszámolással megszűnt jogi személy esetén a jog érvényesítésére részesedésük arányában azok a személyek jogosultak, akik a megszűnt jogi személynek a hitelezők kielégítése után fennmaradó vagyonából részesültek.

A gyakorlatban egyre többször fordul elő, hogy egy jogi személy megszűnése után kerül elő olyan vagyontárgy, amiről a megszűnés során eljáró személyek (például felszámoló, végelszámoló) nem tudták, hogy a jogi személyt illeti vagy éppen a megszűnés után keletkezett vagyoni jogosultságról van szó, így a felszámolási vagy végelszámolási eljárásban nem is rendelkeztek a sorsáról. Az ilyen vagyontárgyakat nem lenne célszerű uratlan dolgokként kezelni (ingatlanulajdon esetén ez egyébként sem illeszkedne a tulajdonjogi szabályokhoz), ezért tehát speciális rendelkezést igényel a jogosult nélkül maradt jogosultságok sorsának rendezése.

A javaslat olyan szabályozást igyekszik kialakítani, ami ahhoz hasonló helyzetet teremt, mint ha a kérdéses vagyontárgy már a megszűnés során is ismert lett volna. Ha a jogi személyt fizetésképtelenség miatt, felszámolási eljárás keretében szüntették meg, akkor a hitelezői érdekek védelmére hivatott felszámolónak kell megadni a jogot arra, hogy a vagyoni jogosultságot érvényesítse, s ha a megszűnés után kielégítetlen hitelezői igények maradtak, akkor a vagyontárgyat ezen igények kielégítésére fordítsa a felszámolási szabályok szerint. Ha a hitelezői igények maradéktalanul kielégítést nyertek az újabb vagyontárgy felhasználásával, akkor a maradvány-értéknek az alapítók, tagok közötti felosztása is szóba jöhet.

Ha a jogi személy végelszámolással szűnt meg, az azt jelenti, hogy nem maradtak kielégítetlen hitelezői igények, s a jogi személy maradék vagyonát a végelszámolás szabályai szerint felosztották. Ilyen esetben a megszűnt jogi személy vagyonának végső jogosultjait illeti az újonnan ismertté vált vagy előkerült vagyontárgy is, olyan arányban, ahogy a végelszámolási eljárásban felosztották a vagyont.

II. Fejezet
Jogutódlással történő megszűnés

1:109. § [A jogutódlással való megszűnés]

(1) A jogi személy megszűnik, ha más típusú jogi személlyé alakul át, más jogi személlyel egyesül (beolvadás, összeolvadás), vagy több jogi személlyé válik külön.

(2) Ha a jogi személy egyesüléssel, különválással vagy átalakulással szűnik meg, a létrejövő vagy beolvadó jogi személy, illetőleg jogi személyek a megszűnt jogi személy vagy jogi személyek jogutódjai.

1. A javaslat 1:109. §-a a jogi személy jogutódlással történő megszűnését szabályozza. A II. Fejezet azonban kizárólag a jogutódlással történő megszűnés eseteit tartalmazza, valamint az ilyen módon történő megszűnés legfőbb jogkövetkezményének levonását. Az átalakulás szabályai a jogi személy megszűnésének szabályait megelőző V. Címbe kerültek elhelyezésre arra való tekintettel, hogy kiválás esetén nem beszélhetünk megszűnéstről.

Mezszűnik az eredeti jogi személy, ha más típusú jogi személlyé alakul át, mivel a jogi személyiség elválaszthatatlan eleme a jogi személy típusa, ezért annak változása esetén nem kerülhető el az átalakuló jogi személy megszűnése.

Más jogi személlyel való egyesülés (beolvadás, összeolvadás) esetén a jogi személy egy vagy több jogi személlyé olvad be, feladva önállóságát, megtartja azonban a beolvadáskor meglévő jogait és kötelezéseit.

Az előző eset ellenkezője a több jogi személlyé történő különválás, amikor a jogi személy két vagy több jogi személyre osztozik. A különválás is jogutódlással való megszűnés. Az így létrejött jogi személyek a szétválás előtti kötelezettségeikért egymás közötti viszonyukban az erre vonatkozó megállapodás, ennek hiányában az egymás közötti vagyonmegosztás arányában felelnek.

2. A (2) bekezdés a jogutódlással történő megszűnés legfőbb jogkövetkezményét mondja ld: a jogutódlással történő megszűnés esetén a létrejövő jogi személy a megszűnt jogi személy egyetemleges jogutódja. A jogutódlás pillanatában a jogelőd jogai és kötelezettségei egészükben szállnak át a jogutódra.

1:110. § [Felhatalmazás részletes szabályok alkotására]

A jogi személy jogutódlással történő megszűnése esetén a jogutódlásra vonatkozó részletes rendelkezéseket az egyes jogi személy típusokra vonatkozó rendelkezések állapítják meg.

A javaslatban az átalakulásra vonatkozóan meghatározott általános szabályokon túl az egyes jogi személy típusok vonatkozásában, a rájuk vonatkozó külön rendelkezések között kell az átalakulás egyéb, a jogi személy típusonként eltérő rendelkezéseket meghatározni.

VI. Cím

Jogi személyiség nélküli jogalanyok

1:111. § [Jogi személyiség nélküli jogalanyok]

(1) A polgári jog alanya lehet az a szervezet is, amelyet törvény jogokkal ruház fel, illetve kötelezettségekkel terhel, meghatározva a szervezet képviselőjét, valamint a kötelezettségek teljesítéséért való vagyoni helytállás módját.

(2) A jogi személyiség nélküli jogalany perben állhat.

(3) Ha a törvény az (1) bekezdésben írt feltételeket nem határozza meg, a szervezet tagjai a többalanyú kötelelemre vonatkozó szabályok szerint szereznek jogokat, illetőleg válnak kötelezetté.

1. A polgári jogviszony alanya általában természetes személy vagy jogi személy lehet. E két személy jogképességét a törvény rendelkezései biztosítják, jogok szerzésére és kötelezettségek vállalására külön nem kell feljogosítani őket.

Kivételes esetben azonban a polgári jog alanya ezeken kívüli szervezet is lehet. Jelenleg ilyen jogi személyiség nélküli jogalany a jogi személyiség nélküli jogi személy, a társasházközösség, az építőközösség. A Ptk.-n kívüli törvények azonban ennél jóval több szervezetet jogosítottak fel - polgári jogi értelemben is - jogok szerzésére, kötelezettségek vállalására. Ez a jogalkalmazás-

ban zavart okozott, bizonytalan volt a szervezet képviselője, vagyona, továbbá e szervezetek perbenállására - esetleges vagyoni vita esetén - nem kerülhetett sor. A tervezet ezen a helyzeten kíván változtatni: elismeri, hogy a természetes és a jogi személyeken kívül más is lehet polgári jogviszony alanya, az erről rendelkező törvénynek (és csak törvénynek) azonban meg kell teremtenie a polgári jogi forgalomban való részvételhez szükséges minimális feltételeket a szervezet tekintetében.

2. A (2) bekezdés a jogalanyiség elismerésének következményét vonja le. Ha a jog elismeri bizonyos szervezetek jogalanyi-

ságát (azaz, hogy jogokat szerezhetsz és kötelezettségeket vállalhat), akkor szükséges azt is kimondani, hogy jogalanyiságukhoz kapcsolódóan pert indíthatnak és perelhetők.

3. A Javaslat rendezi azt az esetkört is, ha a vagyoni forgalomban olyan szervezet jelenik meg, amely az (1) bekezdés ellenére nem határozza meg a szervezet képviselőjét és nem rendelkezik a vagyoni helytállásról. Ilyen esetekre a Javaslat a többalanyú kötelekre vonatkozó szabályokat rendeli alkalmazni.

Vita

Alternatív javaslat a „Jogi személyek általános szabályai”-ra

1. Véleményem szerint az új Ptk. jogi személy része nem elfogadható, mert

- túlszabályozó,
- el-kereskedelmi jogiasítja, illetve közjogiasítja az összes jogi személyt,
- indokolatlanul uniformizálja a jogi személyeket,
- túlzott akadályokat támaszt a szabad szervezetalakítással szemben,
- elbürokratizálja a jogi személyek működését.

Az, hogy a jelenlegi Ptk. jogi személyekre vonatkozó általános szabályai nem megfelelőek köztudott, kétségkívül nagyon hiányosak is, bővítésük indokolt. Az is helyénvaló, ha a Gt. új megoldásaiból (pl. egyesülés-szétválás, előtársaság) absztrahálunk valamennyi jogi személyre nézve. *Mindez azonban nem jelentheti a Gt. általános részének szinte teljes körű átvételét valamennyi jogi személyre, mint ahogy ez a tervezetben történik.* Pl. szerintem az egyesületnél, az alapítványnál vagy költségvetési szerveknél nincs szükség „elő jogi személyre”, továbbá ezek a jogi személyek nem alakulhatnak át más jogi személy formára. Az alapítványok vagy a költségvetési szervek nem egyesülnek vagy szétválnak, hanem egyesítik vagy szétválasztják őket stb.

Teljesen feleslegesnek tartom a jogi személyek általános szabályainál elsősorban az alábbi rendelkezéseket:

- 43-44. § - vagyoni szabályok, ide értve az apportszabályt is,
- 46. § - létesítő okirat tartalmának meghatározása,
- 57-58. § - jogi személy létesítésének érvénytelensége,
- 60-66. § - a legfőbb szerv működésének részletes szabályozása,
- 67-75. § - a vezető tisztségviselőkről szóló részletes rendelkezések,
- 76-81. § - a felügyelő bizottságról szóló rendelkezések,
- 89. § - az általános bírósági törvényességi felügyeletről szóló szabályok,
- 94-96. § - a könyvvizsgálatról szóló rendelkezések.

Feleslegesen túlrészletezőnek tartom *a jogi személy nevével* összefüggő előírásokat (40-42. §), amelyek a kereskedelmi névvel kapcsolatos követelményeket kívánják valamennyi jogi személyre érvényesíteni, *a bejegyzési eljárással és a nyilvántartással* kapcsolatos szabályokat (47-53. § - különös tekintettel arra, hogy a cégnyilvántartáson kívüli bírósági nyilvántartásról amúgy is új törvényt kellene alkotni), valamint az átalakulással és a jogutód nélküli megszűnéssel kapcsolatos szabályokat (100-113. §).

Minden szabállyal kapcsolatban nem kívánok a tervezettel vitatkozni, de azért megkérdezem, hogy mely külföldi Ptk.-ban van valamennyi jogi személyre kiterjedő általános előírás az apporta nézve? Vajon az Unió 1. számú társasági jogi irányelvének érvénytelenséggel összefüggő korlátozó szabályát, amely a társasági jogon belül is lényegében csak a nyilvánosan működő

részvénytársaságokra vonatkozik, melyik ország Ptk.-ja emelte valamennyi jogi személyre vonatkozó általános szabállyá? Melyik ország Ptk.-jában jelenik meg valamennyi jogi személyre kiterjedően a könyvvizsgáló intézménye? Szerintem ezek a rendelkezések egyszerűen *abszurdalt* egy Ptk.-ban.

Külön foglalkoznék a jogi személyek szervezetének rendkívül részletes és véleményem szerint nemcsak hogy felesleges, hanem a társadalmi-gazdasági életben jelentős hátrányokra vezető szabályokkal.

a) Mint magából a Javaslatból is kiderül (61. §), az intézménytípusú jogi személyeknek nincs legfőbb szerve, a tág értelemben vett taggyűlés intézménye csak a személyegyesüléseiméi érvényesül. A Javaslat a Gt. általános részénél is részletesebben szabályozza a „legfőbb szerv” hatáskörét, határozatképességét stb. - ezek a szabályok szerintem a társasági, a szövetségi és az egyesületi törvényekre tartoznak, nem a jogi személyekre vonatkozó általános szabályok.

b) A Gt. vezető tisztségviselőkre vonatkozó szabályai - összeférhetetenség stb. - csak a gazdasági életben, az üzletszerűen gazdálkodó jogi személyeknél bírnak jelentőséggel. Ezeket az előírásokat nem szabadna kiterjeszteni a nonprofit jogi személyekre.

c) Különösen *veszélyesnek* látom - nem kötelezően, hanem modellszabályként, ajánlásként is - a felügyelő bizottság és a könyvvizsgáló beépítését a Ptk.-ba, amely szerintem ugyancsak példátlan lenne a nemzetközi gyakorlatban. Ezek tipikus kereskedelmi jogi intézmények, nem absztrahálhatóak valamennyi jogi személyre még ajánlásként sem.

Megjegyzem, hogy ezek az ellentmondások a tervezetből is kiderülnek. A 70. § (1) bekezdése már „elsődlegesen gazdálkodó tevékenységet végző jogi személyekről” beszél, majd sajátos módon megjelenik a Ptk.-ban a részvényes is. Az ellentmondások még erőteljesebbek annak fényében, hogy az új Gt.-tervezet a gazdasági társaságok vezetési rendszerét és működését jelentősen leegyszerűsítette - pl. kft.-nél a kötelező felügyelő bizottság és a könyvvizsgáló szélső kivétel lett, nem kell feltétlenül kétlépcsős átalakulás, mint most a Ptk. javaslatban stb.

A jelenlegi Ptk. hat §-ából több mint hetven §-os általános rész lett, amely mintegy tizenkétszeres növekedés. (Az egyesület és az alapítvány szabályozása is hasonló jelentős növekedést mutat.) Ez nyilvánvalóan *túlzás*, a ló másik oldalára estek át a tervezet készítői. Ha a Ptk. első könyve a jogi személyekre vonatkozó ilyen általános rendelkezésekkel lép hatályba, ki lehet dobni a Gt. általános részét, mert az jórészt egyezik a Ptk. javasolt általános szabályaival. Vajon a szerzőknek nem a Gt. szétverése-e az igazi célja? Mert ha a Gt.-nek nincs általános része (Hanák András javasolta is ezt a Gt. Kodifikációs Bizottságában), úgy a személyegyesítő társaságok, azaz a kkt., a bt. (mindkettő jogi személlyé válik), és a kft. a szövetséggel együtt bemehet a Ptk.

első könyvébe, a kft. és a zártkörű rt., lényegében egyesül, a nyilvánosan működő részvénytársaságok pedig a tőkepiaci törvénybe mennek át. Megvalósul tehát a Gt.-t kiiktató hegemonisztikus törekvés, amit a Ptk. koncepciónál felvetettek ugyan, de nem sikerült megvalósítani.

2. Megemlítenék még három - a Ptk.-n messze túlmutató - kérdést.

a) Elsietettnek érzem a jogi személyek általános törvényességi felügyeletének nyilvántartást vezető bíróságokhoz telepítését. Ez ma csak a gazdasági társaságoknál és a szövetkezeteknél érvényesülő szabály, de ott erről nem kell külön törvényt alkotni, hiszen rendelkezésre áll a Ctv. Ma az egyesületek és a legtöbb köztestület, valamint az alapítványok törvényességi felügyeletét az ügyészség látja el, a költségvetési szerveknél irányítási jog érvényesül, amelybe a törvényességi felügyelet beleolvad. Úgy gondolom, hogy a cégbírósági körbe tartozó jogi személyeken kívül a bíróságok egyelőre nem képesek a törvényességi felügyelet átfogó megvalósítására, ilyen felügyeletre egyébként is nem minden jogi személynél van szükség.

b) Valamennyi jogi személynél végelszámolási, illetve felszámolási eljárás lefolytatására [100. § (1) bekezdés] egyszerűen nincsenek meg a feltételek, de ezen eljárások lefolytatása a nonprofit szervezeteknél nem is lenne célszerű. Ma az egyesületekre, (a sportegyesületek kivételével), a köztestületekre, az alapítványokra, költségvetési szervekre nem terjednek le a végelszámolási és felszámolási eljárás szabályai, és ezen - tudomásom szerint - a frissen elkészült új fizetésképtelenségi törvény, illetve végelszámolási törvény nem is kíván változtatni.

c) Az átalakulás legfeljebb egy jogi személy típuson belül lehetséges, ha a típuson belül vannak alfajok - jogi személy típusok között ez az intézmény irreális. Egy egyesület nem alakulhat át alapítvánnyá vagy részvénytársasággá. Az egyetemes jogutódlással való formaváltás a tág értelemben vett társasági jog tipikus intézménye (már egyáltalán, ha az adott jogrendszer ismeri), nem általánosítható valamennyi jogi személyre.

A fentiek alapján a jogi személyek általános része tervezetének szemléletmódjával koncepcionálisan nem értek egyet. Ezért egy másik változatot készítettem, amely megfelelően figyelembe veszi a jogi személyek öt alaptípusának egymástól eltérő sajátosságait, és csak a legszükségesebb absztrakcióval él. Ehhez a fejezethez kapcsolódna - közvetlenül - a személyegyesülési, illetve intézményi jogi személyek két alaptípusa, az egyesület és az alapítvány szabályozása.

A jogi személyek

I. fejezet

Általános rendelkezések

1. Cím: Alapvető szabályok

36. § (1) Az állam által jogi személynek elismert szervezetek jogképesek, a polgári jog alanyaiként jogaik és kötelezettségeik lehetnek.

(2) Az állam jogi személynek ismeri el mindazon szervezeteket, amelyeknek rendeltetészerű működése megkívánja, hogy a törvény hatálya alá tartozó jogviszonyok alanyai legyenek.

(3) A jogi személynek névvel, székhellyel, jogszabály által nem tiltott céllal, illetve tevékenységi körrel, az alapítójától (alapítótól) vagy tagjaitól viszonylag elkülönült vagyonnal, illetve vagyoni felelősséggel, valamint ügyintéző és képviselő szervezettel kell rendelkeznie.

(4) A jogi személy jogképessége - törvény eltérő rendelkezése hiányában - kiterjed minden olyan jogra, illetve kötelezettségre, amelyek jellegüknél fogva nem csupán a természetes személyekhez kötődhetnek.

37. § (1) A jogi személyek alaptípusai a következők:

Személy- és vagyonegyesülésként

a) az egyesületek (Ptk. ... §),

b) a törvény által jogi személynek nyilvánított gazdasági társaság,

c) a szövetkezet.

Intézménytípusú jogi személyként

d) az alapítvány (Ptk. ... §)

e) a költségvetési szerv.

A gazdasági társaságokat, a szövetkezeteket és a költségvetési szerveket külön törvény szabályozza.

(2) Törvény jogi személy fajtát úgy is meghatározhatja, hogy mögöttes jogterületként az (1) bekezdésben említett jogi személy alaptípust jelöli meg.

38. § (1) Törvényben meghatározott típusú, illetve fajtájú jogi személy létesítéséről a jogalanyok szerződésben, alapító okiratban vagy alapszabályban (továbbiakban együttesen: létesítő okirat) szabadon rendelkezhetnek, a jogi személy szervezetét és működését - a törvényi keretek között - maguk állapíthatják meg.

(2) Jogi személyt törvény egyedileg, jogi személy típuson, illetve fajtán kívül is létrehozhat.

39. § (1) A jogi személy létesítő okiratának a jogi személyek bíróság által vezetett nyilvántartásába való, nem peres eljárás keretében történő bejegyzésével, a jövőre nézve jön létre.

(2) A bíróság a 36-38. § szabályai szerint alapított jogi személy bejegyzését csak akkor tagadhatja meg, ha a létesítő okirat jogszabálysértő.

(3) Ha a jogi személy létrehozását a 38. § (2) bekezdése szerint törvény rendeli el, amennyiben e törvény másként nem rendelkezik, a törvényben meghatározott alapító(k)nak létesítő okiratot kell készítenie(ük).

(4) A jogi személyek nyilvántartásának módjáról, a nyilvántartások közhitelességéről és nyilvánosságáról, a nyilvántartott adatok közzétételéről külön törvények rendelkeznek.

40. § (1) Az állam, mint egész, amennyiben részt vesz a Ptk. által szabályozott jogviszonyokban, jogi személynek minősül. Az állam a vagyoni forgalom többi résztvevőjével szemben a polgári jogviszonyokban többletjogokat nem élvezhet.

(2) Az államra e fejezet szabályait alkalmazni nem kell. Az állam, mint jogi személy képviseléről külön törvény rendelkezik.

(3) Az állam, illetve a helyi önkormányzatok azon szerveire, amelyek közjogi jogalanyok, de nem minősülnek költségvetési szerveknek, ha e törvény hatálya alá tartozó jogcselekményt végeznek, e jogcselekményekre, illetve ezek hatásaira nézve a költségvetési szervekre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

(4) Törvény közfeladatok állam helyett történő ellátására polgári jogi személyiséggel rendelkező közjogi jogalanyként köztestületeket és közalapítványokat hozhat létre. Törvény köztestület és közalapítvány létrehozását kötelezővé teheti, egyes feladatok ellátását köztestület, illetve közalapítvány kizárólagos feladatává teheti. Törvény köztestületben kötelező tagságot is előírhat.

41. § A költségvetési szerv (közhatalmi szerv, közintézmény) korlátozottan jogképes, saját tulajdont nem szerezhet. A költségvetési szerv jogképességének korlátait külön törvény határozza meg.

42. § Az államot, a költségvetési szervet, valamint a 40. § (3) bekezdésében meghatározott közjogi jogalanyt a szerződéses kötelezettség, valamint a kártérítési, megtérítési és kártalanítási kötelezettség költségvetési fedezet hiányában, illetve az erre biztosított költségvetési fedezetet meghaladó mértékben is terheli. Ilyen esetben a megfelelő fedezetről az államháztartási törvény szabályai szerint kell gondoskodni.

43. § (1) A jogi személy belső szervezeti egységeit törvényi felhatalmazás alapján jogi személynek nyilváníthatja. Ez esetben meg kell határozni a szervezeti egység(ek) nevét, az ügyintéző-képviselő szervét, valamint a részére a jogi személyen belül elkülönített vagyont.

(2) A szervezeti egység jogi személyiségét az erről rendelkező határozat jogi személyek nyilvántartásába való bejegyzésével szerzi meg. A jogi személy szervezeti egységét a jogi személy nyilvántartásához kapcsoltn kell nyilvántartani.

(3) A jogi személy szervezeti egysége elkülönített vagyonából ki nem elégíthető tartozásokért a jogi személy kezesként korlátlan felelősséggel tartozik.

(4) A jogi személy szervezeti egység jogképességét a jogi személy létesítő okiratában foglalt feltételek szerint szüntetheti meg. Ha a jogi személy megszűnik, a jogi személy szervezeti egységének jogalanyisága is megszűnik.

44. § Törvény - állandó vagy ideiglenes jelleggel - nem jogi személy szervezeteket teljes vagy részleges polgári jogi jogalanyisággal ruházhat fel. Ez esetben a törvénynek meg kell határoznia a jogképesség időtartamát és terjedelmét, valamint rendelkeznie kell e jogképes szervezet ügyintéző és képviselő szervéről, vagyonáról és a kötelezettségei teljesítéséért való vagyoni felelősség módjáról. E feltételek bármelyikének hiányában a jogképesség nem jön létre.

2. Cím: Részletes szabályok

45. § (1) A jogi személy nevében - ha törvény másként nem rendelkezik - a jogi személy típusát, illetve fajtáját fel kell tüntetni. A jogi személy neve nem kelthet valósággal szembeni látszatot. Az e fejezetben szabályozott szervezetek névviseelésére külön törvény vonatkozik.

(2) Ha törvény másként nem rendelkezik, a jogi személy alapítója (alapítói), illetve tagjai kötelesek a jogi személy részére a saját vagyonuktól viszonylag elkülönült vagyont biztosítani.

46. § Törvény úgy is rendelkezhet, hogy a bejegyzés alatt álló jogi személy a létesítő okirat elfogadásától a jogerős bejegyzésig, illetve a bejegyzés jogerős elutasításáig már működhet, és a törvény keretei között jogokat és kötelezettségeket szerezhet.

47. § (1) A jogi személy létesítő okiratában a jogi személy típusaihoz, illetve fajtáihoz igazodóan meg kell határozni a jogi személy belső szervezetét, azokat a szerveket, amelyek meghozzák a szervezet működésével kapcsolatos alapvető stratégiai és operatív döntéseket. A jogi személy belső szervezetében törvény alapján, illetve önkéntesen az ügyvezetést ellenőrző szervek is működhetnek.

(2) A jogi személy képviselőt - ha törvény kivételt nem tesz - ügyvezető szerve látja el. A képviselői jog a jogi személy nyilvántartásába való bejegyzéseivel válik hatályossá.

48. § (1) A jogi személy kötelezettségeiért saját vagyonával felel.

(2) A jogi személy alapítója, illetve tagja a jogi személy kötelezettségeiért vagyoni felelősséggel csak akkor tartozik, ha ezt törvény külön kimondja.

49. § (1) A jogi személy típusára, illetve fajtájára vonatkozó törvény lehetővé teheti, hogy a jogi személy az adott jogi személy típuson belül, illetve kívül egyetemes jogutódlással más jogi személy formává átalakuljon. Az átalakulással létrejövő jogi személyt illetik a jogelőd jogi személy jogai és terhelik kötelezettségei.

(2) A jogi személy - az egyes jogi személy típusokra, illetve fajtákra vonatkozó szabályozás keretei között - más jogi személyekkel összeolvadás, illetve beolvadás útján egyesülhet, illetve különválás, illetve kiválás útján több jogi személlyé szétválhat.

Egyesülés, illetve szétválás esetén az érintett jogi személy(ek) egyetemes jogutódlás mellett szűnik(nek) meg.

50. § (1) A jogi személy - a jogi személyek típusaira, illetve fajaira vonatkozó törvényekben meghatározott okokból - jogutód nélkül is megszűnhet.

(2) A jogi személy jogutód nélküli megszűnése esetén - ha törvény másként nem rendelkezik - végelszámolási, illetve felszámolási eljárást kell lefolytatni. A végelszámolási, illetve felszámolási eljárásról külön törvény rendelkezik.

(3) A jogi személy a nyilvántartásból való törléssel, a jövőre nézve szűnik meg.

Indokolás az I. fejezethez

[A továbbiakban a hivatalos tervezetet

A) variációnak, jelen tervezetet B) variációnak nevezem]

A fejezet két részből áll, az első a strukturális jellegű szabályokat, a második a jogi személyek keletkezésével, működésével és megszűnésével kapcsolatos általános rendelkezéseket tartalmazza.

A 36. § - az A) változat 36. §-ával szemben - kifejezetten kimondja, hogy a jogi személy jogképes szervezet is - a természetes személyektől eltérően - állami elismeréssel keletkezik. A 36. § (3) bekezdése meghatározza a jogi személy állami elismerésének jogi irodalomban kidolgozott kritériumait [az A) változat indokolásával egyezően] - ennek következtében a létesítő okirat tartalmának meghatározására nincsen szükség. Végül a (4) bekezdés rögzíti a jogi személyek abszolút jogképességét, de az A) változattól eltérően a B) variáns kihangsúlyozza a törvényi kivétel lehetőségét - ílyet ugyanis magában a Ptk.-ban is kell (nevezetesen a költségvetési szerveknél) csinálni [ld. B) változat 41. §].

A 37. § felsorolja a jogi személyek öt alaptípusát, amely közül kettőt (egyesület, alapítvány) maga a Ptk., hármát (gazdasági társaság, szövetkezet, költségvetési szerv) a Ptk.-t mögöttes jogterületként elismerő, de jogágazatilag szélesebb, komplex külön törvény határoz meg. Az A) változattal szemben úgy gondolom, hogy az alaptípusok Ptk.-ban való kifejezett felsorolására jogbiztonsági szempontból szükség van.

A jelenlegi gyakorlat továbbá jól bizonyítja, hogy tulajdonképp a külön törvények - akár csoportosan nyilvánítanak valamilyen szervezetet jogi személynek (pl. vízgazdálkodási, erdőbirtokossági társulat, vadásztársaság, közhasznú társaság, köztestület, közalapítvány, egyházi jogi személyek) akár egyedileg (tőzsde, ÁPV Rt., MNB, MFB) - visszautalnak a jogi személyek valamely alaptípusára (pl. az egyetem, az akadémiai kutatóintézet költségvetési szerv, a tőzsde, mint rt.). Ezért a B) változat megkülönbözteti a jogi személyek öt alaptípusához visszacsatolandó, törvényben meghatározott fajtáit (alaptípusait) a 37. § (1) bekezdésében és a törvénnyel létrehozható *egyedi jogi személyt* [37. § (2) bekezdés]. Véleményem szerint ez a differenciálás garanciális jellegű logikus felépítést biztosít a jogi személyek számára. [Az A) variáns az egyesületnél hasonló technikával operál]

A 38. § (1) bekezdése - az A) változattal azonosan - kimondja a jogi személy alapításának a jogi személy típusaihoz kötött szabadságát, ezt a szabadságot a jogi személy szervezetre és működésére is kiterjesztve. A jogi személy szerződésen (tág értelemben vett társuláson), alapító okiraton és alapszabályon alapulhat (létesítő okirat).

A 39. § a - lényegében az A) változattal azonosan - valamennyi jogi személy létrejöttét nyilvántartásba vételhez fűzi, konstitutív ex nunc hatállyal. A B) változat azonban kihangsúlyozza, hogy ezt a nyilvántartást - a jelenlegi állapottal ellentétben, ahol egyes jogi személyek nyilvántartásba vétel nélkül, illetve államigazgatási nyilvántartásba vétel mellett keletkeznek - bíróság vezeti, és a bejegyzés nem peres polgári eljárás keretében történik. A törvénnyel létrehozott jogi személyeknél is kell a B) változat szerint létesítő okiratot készíteni és ezek a jogi személyek is e nyilvántartásba vétellel jönnek létre [ld. 39. § (3) bekezdés].

A jogi személyek nyilvántartásáról a B) változat szerint is törvényben kell rendelkezni. A cégnévvel rendelkező jogi személyeknél a Ctv. alapján a cégbíróság vezeti a nyilvántartást, a nonprofit jogi személyeknél viszont az egyesületi és alapítványi nyilvántartást a költségvetés szervek nyilvántartásával kiegészítve új egységes bírósági nyilvántartást kell - az új törvénnyel - megteremteni. Más szóval két különböző bírósági nyilvántartás fogja lefedni a jogi személyeket.

A bejegyzéssel kapcsolatban a B) változat is kimondja, hogy a bejegyzést a bíróság csak jogszabálysértés esetén tagadhatja meg [39. § (2) bekezdés]. Ebből azonban még nem következik, hogy a bíróság feltétlenül törvényességi felügyeletet is gyakorol a bejegyzett jogi személy felett, mint ahogy ezt az A) változat 92. §-a rögzíti. Ez a gazdasági társaságok esetében így van, de ezen kívüli körben *nem* (pl. ügyészségi törvényességi felügyelet, törvényességi felügyeletnél erősebb irányítási jogok stb.). Ezt a kérdést nem a Ptk.-ban kell rendezni.

A 40-41-42. § a közjogi jogalany szervezetek polgári jogban való megjelenésével foglalkozik, ez az A) változatban jórészt hiányzik.

Az állam nem polgári jogi jogi személy, hanem olyan komplex, alapvetően közjogi jogalany, amely, ha mint egész fellép a polgári forgalomban, jogi személynek minősül - anélkül azonban, hogy a polgári jogi jogi személyek keletkezésének, működésének és megszűnésének legtöbb szabályát az államra alkalmazni lehetne. A lényeg, hogy az állam a polgári forgalomban nem szuverén, a többi jogalannyal szemben többletjogokat nem élvezhet. Teljesen korszerűtlen, hogy az A) változat az állam törvényes képviselőjét általában - a hatályos Ptk.-val egyezően - a pénzügyminiszterre bízna, hiszen a pénzügyminiszter a végrehajtó hatalom része. Az állam képviselőtéről (fiscus) külön törvénynek kell rendelkeznie [B) változat 40. § (2)-(3) bekezdés].

A központi államnak és az önkormányzatoknak („helyi állam”) vannak olyan szervei, amelyek vagyoni jogi aktusokat tesznek, bár nem költségvetési szervek, nem polgári jogi személyek (pl. az Országgyűlés, mint az MTI Rt. alapító szerve, a Kormány, mint az ÁPV Rt. alapítója stb.). Ezekre nézve ki kell terjeszteni a polgári jog hatályát. Törvény továbbá nem állami és nem önkormányzati jogalanyt is létrehozhat - ez a *köztestület* (ma is csak törvénnyel keletkezhet), illetve a közalapítvány (erre az állami vagyonról szóló törvényben kívánjuk kimondani, hogy csak törvénnyel keletkezhet). A köztestületre, illetve a közalapítványra az egyesület, illetve az alapítvány szabályait kell megfelelően alkalmazni, ha a rájuk vonatkozó törvény kivételt nem tesz. A köztestületet és a közalapítványokat az állam helyett látnak el közfeladatokat - ezért e körben törvény a köztestület vagy a közalapítvány létrehozását kötelezővé teheti, kényszer-társaságot rendelhet el stb. [40. § (4) bekezdés]. Eddig a köztestületek és a közalapítványok „benne voltak” a Ptk.-ban, sőt az alapítványrendelet maga is alapvetően közérdekű célhoz volt kötve. Most ezt az új Ptk. egyesületi, illetve alapítványi fejezete - helyesen - megszünteti. Ugyanakkor ezeket a közjogi jogalanyokat be kell kötni a Ptk. rendszerébe - erre kínál megoldást a B) változat.

A költségvetési szervekről, amelyeket az állam, az önkormányzatok és a köztestületek alapíthatnak, és amelyek működési formáik szerint vagy közhatalmi szervek vagy közintézmények (közintézet, közüzem stb. - iskola, kórház) alapvetően külön törvénynek kell rendelkeznie (államháztartási törvény). Ezek a szervek azonban jogképességükben korlátozottak, pl. tulajdonjogot csak anaközületük számára szerezhetnek.

A 42. § az államra, illetve a költségvetési szervekre már eddig is kimondott szabályt részben szigorítja (objektívvá teszi), részben kiterjeszti a költségvetési szervnek nem minősülő közjogi jogalanyokra is.

A B) változat a jogi személyiség fogalmi kérdései közé sorolja a jogi személy belső szervezeti egységeinek jogalanyiságát, illetve a jogi személynek nem minősülő szervezetek jogképességéről szóló rendelkezést, és ezért azt az 1. Címben, a részletes rendelkezések előtt tárgyalja.

A jogi személy belső szervezeti egységről szóló 43. §-a lényegében azonos, de részben eltérő, részben némileg bővebb az A) változatnál. A szervezeti egységet a jogi személy nyilvántartásába (a jelenlegi gyakorlat szerint alszámon) kell bejegyezni a jogi személy aktusa alapján. Ez lehet alapító okirat (alapszabály), vagy annak felhatalmazása alapján közgyűlési határozat stb. A szervezeti egység jogi személyiségét a jogi személy szüntetheti meg [Más szóval nem lehet a jogi személyek általános keletkezési és megszűnési szabályait e körben alkalmazni, ahogy az A) variáns teszi.]

A nem jogi személy szervezetek jogképességére vonatkozó szabály (44. §) viszont a B) variánsban technikailag meglehetősen eltér az A) változattól. Az ilyen szervezetek jogképessége lehet állandó (kkt., bt., társasház), de ideiglenes is (elő, illetve megszűnési, valamint hibás alakzatok). A jogképesség terjedelme lehet a jogi személyekével azonos (kkt., bt.), de csekélyebb is (társasház, építőközösség). A létesítő törvénynek rendelkeznie kell a szervezeti jogalanyiság kellékeiről, egyébként a jogképesség nem jön létre (nem kell a többalanyú kötelekre vonatkozó szabályokat alkalmazni).

A 2. Cím a jogi személyek létszakaszaival, illetve működésével összefüggő legfontosabb rendelkezéseket tartalmazza.

A 45. § a cégnévre vonatkozó szabályokat általánosítja a jogi személyek nevére. Mivel a nem üzleti forgalomban szereplő jogi személyeknél ez szerintem szükségtelen, a névváltoztatás elve mellett - az A) variánssal szemben - további rendelkezéseket (pl. névkizárólagosság) a 45. § nem tartalmaz, tekintettel arra is, hogy a cégnévtől eltérő névviselésre külön másik törvényt kell hozni.

A 45. § (2) bekezdése a jogi személy viszonylag elkülönített vagyonáról rendelkezik, de ez alól törvény kivételt tehet (ld. az egyesületeknél). Mivel a nem üzleti forgalomban szereplő jogi személyeknél az intézményes hitelezővédelem lényeges szerepet nem játszik, egyéb vagyoni rendelkezéseket (pl. apportszabály) a B) variáns nem tartalmaz.

A 46. § lehetőséget ad az előtársasághoz hasonló „elő jogi személy” létrehozására valamennyi jogi személynél, de ennek az intézménynek a létrehozását külön törvényhez köti. Az A) variánssal szemben ugyanis úgy gondolom, hogy erre az intézményre csak a gazdasági társaságoknál és a szövetkezeteknél van szükség. Megjegyzem, hogy a cégeljárás felgyorsulásával (az új Gt.-ben kettő illetve tizenöt munkanapot tervezünk) az előtársaság intézménye a társasági jogban is visszaszorul.

A 47. § *nem sorolja fel a jogi személy szerveit* - legfelsőbb szerv, ügyvezetés, ellenőrzés - mint az A) variáns, és végképp nem határozza meg ezek működési szabályait. A jogi személyek öt típusának jellemzői oly mértékben eltérnek, hogy erre szerintem - a káros uniformizálást elkerülendő - nincs lehetőség, ezeket a szerveket a jogi személyek típusaira vonatkozó törvényeknek kell szabályozniuk. Ugyanez a helyzet a jogi személy képviselőténél is - a természetes személyeknél miért nem mondjuk ki, hogy meghatalmazást is adhat képviselőre? Nincs szükség tehát szerintem részletező rendelkezésekre. Hasonló a helyzet a jogi személy vagyonával is - itt az alapító, illetve a tagok mögöttes felelősségét törvény mondhatja ki.

Ugyancsak nincs szükség az átalakulással, az egyesüléssel és a szétválással kapcsolatban a Ptk.-ban részletező rendelkezésekre, már csak azért sem, mert nem biztos, hogy egy adott jogi személynél egyáltalán kell-e ilyen szabály (pl. alapítvány vagy egyesület ne alakulhasson át stb.). A B) variáció tehát csak általában felsorolja ezeket az egyszerre megszűnési-alapítási eseteket, és az adott jogi személy típusra vonatkozó törvényre bízta a részletes szabályozást. A jogutód nélküli megszűnésekről is csak a garanciális szabályokat állapítsa meg a Ptk., hiszen a végelszámolást és a felszámolást külön törvény szabályozza. Egyébként is nonprofit jogi személyeknél általában jelenleg nem kerülhet sor végelszámolási vagy felszámolási eljárásra, és ezen nem lenne célszerű változtatni.

A jogi személy határozatainak általános megtámadásának biztosítására szerintem nincs szükség, ezért az A) változat ez irányú szabályait mellőztem.

Sárközy Tamás

Tanulmányok

Az elhunyt szerzőhöz kapcsolódó (személyhez fűződő) szerzői jogról

Amíg az embernek dolga van a földön, él." S amíg él, igyekszik a benne rejlő értékeket kiaknázni, képzeletét szárnyaltatni, gondolatait 'kiírni' magából. A gondolat terméke, a szerzői mű azonban furcsa, sajátos 'jogtermékké' is lesz. Megannyi jogintézményi jellemző, jogi megoldás veszi körül, holott a cél nem ez, hanem szellemi alkotás létrehozatala.

A szellemi alkotók joga sajátos jogterület, hiszen művük hosszú életű. Nem enyészik el egyik pillanatról a másikra, nem veszt rögtön a feledés homályába. Ez olyan jogintézményi jellemzőket, illetve azok iránti igényt teremt, melyek hosszú távon képesek garantálni a (személyhez fűződő) jogok gyakorlását, illetve a potenciális jogsértésekkel szembeni védelmet. Tanulmányunk arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen eszközökkel és mi módon képes a jog védelmet nyújtani az elhalálozott szerző 'személyhez fűződő jogait' érintő jogsértésekkel szemben, s miképpen tudja leginkább garantálni az elhunyt szerző tényleges, vagy vélhető akaratának érvényesülését. Ezen szempontrendszer érvényesülése érdekében a tanulmány első részében kísérletet tesz a szerzőt megillető személyhez fűződő jogok bemutatására, majd a kívánt cél elérése érdekében szabályozási javaslatokat fogalmaz meg.

Bevezető gondolatok

A Polgári Törvénykönyv (továbbiakban: Ptk.) az 1977. évi módosítás előtt is a személyek polgári jogi védelme körében, a személyhez fűződő jogokicai együtt szabályozta a szellemi alkotásokhoz fűződő jogokat.² A szellemi alkotások jogterülete - a magyar civilisztika tudomány álláspontja szerint - a polgári jog területére tartozik. E jogok a személyek szűkebb körét érintik, hiszen „csak” a szellemi alkotások létrehozóira vonatkoznak.

A védelem jogi kereteinek meghatározása többirányú. A Ptk. az általános védelem kimondása mellett utal az egyéb jogszabályokra és egyes szellemi alkotásokat külön megemlíti. A szellemi alkotások védelmére vonatkozó általános érvényű szabályokat a Polgári Törvénykönyv tartalmazza. A Ptk. 86. § (1) bekezdésében deklarálja a szellemi alkotások védelmét, ugyanakkor a törvény nem definiálja a szellemi alkotás fogalmát, taxatívum nem sorolja fel összes fajtáját, így az alkotások körét nem zárja le. Ennek pozitív, illetőleg negatív irányú következménye egyaránt tetten érhető. Egyrésztől tág teret enged a technikai, társadalmi fejlődésnek, másrésztől a konkrét jogesetek döntési mechanizmusát nehezíti meg. A védelem általános megfogalmazása, a jogviszony abszolút jellege természetesen nem jelent korlátlanyságot. A szellemi alkotás létrehozója nem kaphat védelmet, ha a tevékenységével létrehozott eredmény jogszabályba, társadalmilag elfogadott erkölcsi szabályba ütközik, így például, ha másnak a személyhez fűződő jogát sérti.³

A szellemi alkotások joga elnevezés alatt a polgári jog tudománya hagyományosan e jogterület két főbb részterületét különbözteti meg: a szerzői jog és az iparjogvédelem területét. Az egyes tipikus szellemi alkotások külön jogszabályokban megfogalmazott speciális védelmet nyertek. Ilyen singularis szabályozás vonatkozik a szerzői jog védelme alá tartozó szellemi alkotásokra is.

A) A szerzőt megillető személyhez fűződő jogok

Ahhoz, hogy az egyes jogokat megfelelően értelmezni tudjuk, másrésztől a szerző-mű később értelmezésre kerülő releváns kapcsolata miatt fontos a szerzői mű fogalmának meghatározása.

Szerzői jogi védelemben részesül minden olyan mű, melynek formáján az alkotó szellemi tevékenységéből fakadó eredetiség jegyei felismerhetők függetlenül attól, hogy az alkotás milyen esztétikai értékelést vált ki.⁴ A szerzői műhöz kapcsolódó szerzői jogok a szerzőt a mű létrejöttétől kezdve illetik meg, mely szerzői jogok személyhez fűződő és vagyoni jogok összességéből állnak.⁵

A személyhez fűződő jogok sokrétű képet mutatnak. Egyrésztől vannak a szerzőt speciálisan, szerzői minőségében megillető, a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényben (továbbiakban: Sztj.) taxatív módon felsorolt jogok, másrésztől - miután a törvény utaló szabályából (Sztj. 3. §) adódóan a törvényben nem szabályozott kérdésekben a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni - a Ptk.-ból eredeztethető jogok. A Ptk. szerinti személyhez fűződő jogok védelme akkor illeti meg a szerzőt, ha nem szerzői minőségében, illetve szerzőként nem az Sztj.-ben megjelölt személyhez fűződő jogaiban sértik meg.

A személyhez fűződő jogok körébe tartozik a szerzői jogról szóló törvény szerint a szerzőnek azon joga, hogy a) maga határozza meg, műve nyilvánosságra hozható-e, b) művét, művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék, illetve c) a szerzőnek a mű integritásához fűződő joga.

a) A mű nyilvánosságra hozatala

A mű nyilvánosságra hozatalához fűződő jog a szerző halála után fellelt műre, az ún. posthumus műre egyaránt kiterjed. A jogalkotó egy megdönthető vélelmet felállítva akként rendelkezik, hogy amennyiben a szerző vagy jogutódja ellenkező tartalmú nyilatkozatot nem tett, vagy az ellenkezőjét másképp nem bizonyítják, úgy a posthumus⁶ művet akként kell tekinteni, mintha a szerző azt nyilvánosságra hozatalra szánta volna. Az ezt sértő magatartások jogbitorlásnak minősülnek.

Az egyik könyvkiadó által kiadott, Hamvas Béla írásait közlő művel kapcsolatos büntető eljárási feljelentésben a feljelentő sérelmezte a szerző még meg nem jelent kéziratának közlését. Az eljáró rendőrkapitányság vizsgálati osztályának megkeresésére a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményében megállapította, hogy a kiadvány Hamvas Béla olyan írásait közli, melyek a jogutód szerint nyilvánosságra még nem hozott, szerkesztetlen kézírásrészleteknek minősülnek. Megállapította továbbá, hogy amennyiben nem a szerző halála után fellelt olyan kéziratról van szó, melynél vélelmezhető, hogy azt a szerző nyilvánosságra hozatalra szánta, úgy a nyilvánosságra még nem hozott kéziratnak az Y. Y. Könyvkiadó kiadványában történt leközlésével megsértették Hamvas Béla szerző személyhez fűződő jogait is.⁷

A posthumus terminus technicus szerzői jogi alkalmazása azonban korántsem egyértelmű. A hátrahagyott mű megjelölésén túl a kiadói gyakorlatban azokat a szerzői műveket nevesítik posthumus műként, melyeknek első kiadása a szerző halálát követően jelent meg.⁸

A mű nyilvánosságra hozatalához fűződő jog magában foglalja a szerző azon jogosultságát is, hogy rendelkezése szerint művét csak bizonyos idő múlva lehet nyilvánosságra hozni. Ez az időtartam a szerző elhunyt utáni időintervallumot is jelenthet.

b) A név feltüntetése⁹

A szellemi alkotók posthumus joga feltételezi a szerzők hamisításokkal szembeni posthumus védelmét. Ebből adódóan megil-

leti a jogutódokat azokkal a jogsértőkkel szembeni fellépés jogosultsága, akik az általuk készített művet mástól származóként tüntetik fel. Miként azt a fellelhető jogesetek is igazolják, a plágium egyik gyakori megvalósulási lehetősége a festményhamisítások területére esik. A német jogirodalom e tárgykörben leghíresebb esete az „Emil Nolde Entscheidung”¹⁰. A jogeset jól példázza a személyhez fűződő jogok komplexitását, s az esetek többségében egymástól el nem választhatóságát, értve ezalatt az általános személyiségi jogi védelem és a külön jogszabályban nevesített szerzői jogi védelem egységét:

A felperes két, az 1956-ban elhunyt expresszionista festő, Emil Nolde stílusában festett és aláírásával ellátott aquarell tulajdonosa. A felperes a képeket 1985 márciusában vásárolta az egyik barátjától azzal, hogy amennyiben kiderül, hogy a képek nem valódiak, úgy a szerződéstől elállhat.

1985 április elején mindkét aquarellt átadta az alperesi alapítványnak azzal a kéréssel, hogy valódiságáról elismervényt állítsanak ki, melyre azért van szüksége, hogy a képeket a műkereskedőnek fel tudja ajánlani. Az alperesi alapítvány - amihez a Nolde alapítványt megillető hagyaték kezelése és védelme tartozott - igazgatója elkészítette a szakvéleményt. Ugyanakkor az aquarellekről készített fényképfelvétel hátoldalára a következő megjegyzést tette: „A vizsgálataim során megállapítottam, hogy a kép nem Emil Nolde-től származik. *Hamisítás*. A rajzolat, a szintársítás, az ábrázolás módja ellentétben áll Nolde művészetével. Az aláírás a művész sajátkezü írásjegyeivel nem egyezik.” A fotókat megküldte a felperesnek, az aquarelleket pedig visszatartotta. Az igazgató a kép visszaadása iránti igényt 1985. május 9-i keltezésű levelében visszautasította a művész név és személyiségi jogának az alapítvány általi védelmi kötelezettségére hivatkozással. A felperes peres eljárás kezdeményezett az alperesi alapítvánnyal szemben. Az aquarellek hamiságát vitatta és egy új szakértői vélemény beszerzését kezdeményezte. Kinyilvánította, semmilyen igazságtartalma nincs annak, hogy akár ő, vagy a korábbi eladó a képeket továbbértékesíteni anélkül, hogy további szakvéleményt beszerezne.

A bíróság megállapította Emil Nolde posthumus „személyiségi jogainak” sérelmét, s a festő halála után 30 évvel egy fennmaradó védelmi igényt ismert el Nolde általános személyiségi jogát sértő képmásolások előretörésével szemben.¹¹

A védelmi időre vonatkozó általános szabály szerint a szerző halálát követő év első napjától számított hetven éven belül részül a szerzői mű védelemben. Az időbeli korlát alól egyeden kivétel van, a név feltüntetéséhez való jog gyakorlása, amely a védelmi idő lejártá után is fennmarad, gyakorlására a Ptk. 85. § (3) bekezdésben megjelölt személyek, illetve az érintett közös jogkezelő szervezet jogosultak [Sztj. 14. § (2) bekezdés].¹²

Speciális tartalmat nyer a posthumus névjogi védelem az át- vagy feldolgozáson, illetve a fordításon alapuló származékos mű esetén egyaránt. Azonban a védelmi idő eltelté után - ha már az átdolgozáshoz egyébként nem szükséges a szerző vagy a jogutódjának engedélye - is fel kell tüntetni az eredeti mű szerzőjének nevét.

Álláspontunk szerint az Sztj. névjogi rendelkezései [Sztj. 12. § (1), (4) bek.¹³] nem nyújtanak kielégítő védelmet a jogellenes használattal szemben, melyet a jogsértések száma és módja megfelelően tükröz. Szabályozási javaslat formájában erre a tanulmány az összegző gondolatok keretében a későbbiek során még visszatér.

c) A mű egységének védelme

A szerzői jogi törvény szerint az a változtatás - így a mű mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, vagy más módon történő megváltoztatása, vagy megcsonkítása - minősül jogsértésnek, mely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.

Nem jelenti ugyanakkor az eredeti szerzői mű szerzőjének szerzői jogsérelmét művének átdolgozása, feldolgozása vagy for-

dítása, ha annak egyéni, eredeti jellege van. Korábbi jogunkhoz kapcsolódó jogeset ezt kellőképpen szemlélteti:

Eelp. mint néhai Tóth Ede, a „Falu rossza” című népszínmű szerzőjének jogutóda és szellemi hagyatékának örököse, nem az által látja szerzői jogát megsértve, hogy alp. a nevezett népszínművet, mint ilyet előadatta, hanem abban, hogy a népszínmű szövegét felhasználva, abból V. A. által operaszöveget készített, ahhoz zenét írt és az így átalakított népszínművet opera név alatt az ő beleegyezése nélkül előadatta. A bitorlás tényét tehát, a mint ezt a tárgyalás folyamán ismételtelen és határozottan kijelentette, felp. a népszínmű jogosulatlan előadásában találja vagyis keresetét az 1884. XVI. tcz. 54. §-ára alapítja.

Azonban nem volt hely adható felp. keresetének, mert alp. az által, hogy a „Falu rossza” című opera szövegéhez T. É.-nek hasonló mű népszínművét felhasználta, a szerző jogát nem bitorlotta. Ugyanis az 1884: XVI. Tcz. 48. §-ából kétségtelenül kiderült, hogy a megjelent írói műnek a zenemű szövegével való felhasználása csak az esetre tekintendő bitorlásnak, ha a szöveg természeténél fogva kizárólag a zeneszerzésre bír jelentőséggel, ennek az esetnek kivételével azonban egy megjelent írói munkának a zenemű szövegével felhasználása, ha a szöveg a zenekísérettel együtt nyomatik le, jogbitorlást nem képez, már pedig a per adataiból kiderül, hogy ez az eset forog fenn és alp.-nek az id. törv. 48. §-ra alapított kifogása annál inkább elfogadandó, mert felp. azt, hogy a népszínmű szövege kizárólag dalműszövegnek lett megírva, nem is állította (1899. márcz. 7. 7035/1898.).¹⁴

B) A védelem ideje

A védelemben részesültség/részesíthetőség területe a felszínen könnyen értelmezhetőnek tűnhet. Fokozatosan szemlélve azonban nem várt kérdéseket, a polgári jog más területeivel inadekvát összefüggéseket feszeget. Óvatosan megközelítve a probléma magvát számos megválaszolandó kérdés jelentkezik:

a) Szerző halála után fennmaradó személyhez fűződő jog?

Miután a szerzői jogról szóló törvény szerzői jog alatt a személyhez fűződő és a vagyoni jogokat érti [Sztj. 9. § (1) bek.], egységessé tette a védelemben részesíthetőség korábban ezen jogok eltérőségére alapított különbözőségét.¹⁵ Az Sztj. másik rendelkezésének egyidejű alkalmazásánál és értelmezésénél fogva [Sztj. 31. § (1) bek.]¹⁶ mind a vagyoni, mind a személyhez fűződő jogok védelmi ideje azonos tartamú.

A törvény fentebb említett két jogszabályhelyének összevetése, együttes értékelése a polgári jogban jelenleg képviselt elméleti és gyakorlati felfogástól idegen következtetésre enged. Az Sztj. megfelelő értelmezése szerint a szerző személyhez fűződő jogai a szerző életében és a halálát követő év első napjától számított hetven éven át részesülnek védelemben. Szó szerint vett nyelvtani értelmezés szerint ebből az - a jogirodalmi felfogástól merőben ellentétes álláspont - következik, hogy az elhunyt szerzőnek személyhez fűződő jogai vannak annak ellenére, hogy jogképességgel már nem rendelkezik.

Gyenge Anikó az Sztj. és a Ptk. rendelkezéseinek összehangolását a szerző személyhez fűződő jogainak halál esetére való megszűnésének kimondásában és helyette meghatározott körben már eleve kegyeleti jog juttatásában látja.¹⁷

Megvizsgálva a fentebbi álláspontot, a következő megállapítások, feltevések tehetőek:

1. Szigorúan a törvény pontos, szó szerinti szövegéhez mérten a következőket szükséges kiemelni: A szerzői jogi törvény jelenleg hatályos, fentebb említett szakaszhelyének, valamint az Sztj. 9. § (2) és 14. § (1)-(2) bekezdéseinek vizsgálatával feloldottnak/feloldhatónak tűnik az Sztj. ellentmondásra okot adó

megfogalmazása. Ezen értelmezés szerint a személyhez fűződő jogok a szerzőt a szerzői mű megalkotásától kezdve életében illetik meg azzal, hogy ezen jogok a védelmi idő elteltéig gyakorolhatók.

A szerző életében személyesen érvényesítheti jogosultságait. A szerző halálával ezek a jogok nem szállnak át, nem örökölhetőek, nyomós érdek fűződik azonban e jogosultságok továbbéléséhez, továbbhatásához. A szerzőt megillető személyhez fűződő jogok esetében is az a követendő felfogás, hogy e jogok gyakorlására - a kegyeleti jog alapján - más személyeket tesz jogosítottá. Ez jelentheti azt is, hogy a halál bekövetkeztével a szerzőt megillető személyhez fűződő jogok kegyeleti joggá transzformálódnak. A Gyenge Anikó által szorgalmazott kegyeleti jog tehát már most tetten érhető. Az Sztj. fentebb említett, 14. § (1)-(2) bekezdéseiben megjelölt személyek jogosítottak az elhunyt szerző személyhez fűződő jogait ért jogserelem esetén igény érvényesítésére és jogosultságok gyakorlására.

2. Ha elfogadjuk Gyenge Anikó javaslatát, számos kérdés megválaszolása válik szükségessé. A kegyeleti jog szerzői jogi „kiterjesztése” jelentené a Ptk. által szabályozott rendelkezések azonos alkalmazhatóságát a jogalap, igényérvényesítésre jogosultak köre és jogkövetkezmények területén egyaránt?

Minden embert azonos jogok, így azonos személyiségi jogok illetnek meg. Ezek az egyes személyek jogi minősége különbözőségének okán térhetnek csak el egymástól. Ez a megállapítás a kegyeleti jogot, az elhunyt személyéhez kapcsolódó emlékezés jogát érintve álláspontunkon mit sem változtat. A szerző szerzői minőségének elismerése indukálja a szerző személyéhez kapcsolódó kegyeleti jog differentia specifikáját. A Ptk.-ban megjelölt személyek, illetőleg szervezet jogosultságnál túl azok a személyek - ideértve a természetes és jogi személyeket egyaránt - rendelkezhetnek igényérvényesítési jogosultsággal, akiket a szerző szellemi hagyatékának gondozásával megbízott. Amennyiben ilyen jogosult nincs, vagy az az intézkedés megtételéhez szükséges elvárható időn belül nem intézkedik, illetve erről a jogáról lemond, úgy a Ptk.-ban megjelölt személyek válnának jogosítottá az igényérvényesítésre.

Amennyiben ezt az álláspontot fogadjuk el egyedül alkalmazhatónak, úgy újabb problémába ütközünk: milyen tartamú érvényesíthetőséget preferáljunk? Továbbra is azt az álláspontot tartjuk egyedüli lehetséges útnak, mely a kegyeleti jog gyakorlásának időbeli tartamáról nem rendelkezve, azt a kegyeleti jog sajátosságaihoz igazodó jogalkalmazási gyakorlatra bízva. Az elhunyt-hoz kapcsolódó emlékezés joga mindaddig részesüljék védelemben, míg az elhunyt személyisége aktív (!) él képzetünkben. A bírói gyakorlat esetről-esetre, valamennyi irányadó körülmény mérlegelésével állapítsa meg, élő emlékezésről van-e szó.

Erre a megoldásra lehetőséget biztosít a Berni Unió Egyezmény is, mely akként rendelkezik, hogy a személyiségi jogvédelem ideje legalább a vagyoni jogokéval azonos ideig álljon fel.¹⁸ Zárójelben megjegyezzük, hogy Gyenge Anikó nem tartja reálisnak a személyhez fűződő jogok, illetve a kegyeleti jog időbeli korlátlanosságának visszaállítását.¹⁹

3. Végső, ugyanakkor a fogyatékoságait magán viselő elgondolás lehet, ha a szerzői jog morális jogosultságait nem a szerzőhöz, hanem magához a szerzői műhöz kapcsoljuk. Az igényérvényesítésre jogosultak körének meghatározására a 2. pontban megjelölt személyek válnának jogosulttá. Bár ez az elgondolás a felvetett probléma méregfogát kihúzná, dogmatikailag és más vonatkozásában megnyugtató megoldást véleményünk szerint nem nyújtana.

b) Védelmi idő

Korábbi jogunk szerzői művek vonatkozásában megállapított ötven éves védelmi ideje kevésnek bizonyult. Véleményünk sze-

rint a jelenleg hatályos, az Európai Unió rendelkezéseikhez igazodó hetven éves védelmi idő sem biztosít bizonyos esetekben teljes körű védelmet. Számos olyan művészi alkotás lát napvilágot, mely hetven év után is védelemben kell, hogy részesüljék. Csatlakozunk *Törő* álláspontjához miszerint „a szerző személyiségvédelmét mindaddig teljes körben biztosítani kellene, amíg az alkotó személyisége él a társadalom tagjainak a tudatában, amíg művei élnek, hatnak, befolyásolják, alakítják társadalmunkat”²⁰.

Ami az egyes országokban alkalmazott védelmi idők „konkurenciáját” illeti, nem olyan régen, az ún. „*Ricordi*”-eset kapcsán az Európai Bíróság újlag szerzői jogi megközelítésű értelmezést adott az EK Szerződésnek a hátrányos megkülönböztetés tilalmát rögzítő 12. (korábban 6., eredetileg 7.) cikke első mondatának. Az ítélet alapvető jelentősége abban rejlik, hogy állást foglalt az egymással konkuráló védelmi idők alkalmazhatósága kapcsán.²¹

c) Szerzői névjogi specializáció?

Az általános szabály alól a jelenleg hatályos szerzői jog szerint egyetlen kivétel van, a név feltüntetéséhez való jog gyakorlása, mely a védelmi idő eltelte után is fennmaradó igényként jelentkezik [Sztj. 14. § (2) bek.]. E helyen érhető leginkább tetten a szerzői jog „kegyeleti joggá” transzformálódása, illetve az a) pontban leírt okfejtés indokoltsága. A védelmi idő elteltét követően a szerző emlékének megsértése címén lehet igényt érvényesíteni olyan magatartás miatt, mely a védelmi időn belül sértene a szerző jogát arra, hogy a műven vagy a műveire vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék. A kegyeleti jogi transzformáció okán az igényérvényesítésre jogosultak köre kitérül: a Ptk. 85. § (3) bekezdésében megjelölt személyek, az érintett közös jogkezelő szervezet [Sztj. 85-93. §], valamint a szerzői érdekvéviselői szervezet léphet fel a jogsértő magatartással szemben.

Összegző gondolatok

1. Áttekintve a szerzői névjogi védelem speciális idejének szabályozását, a posthumus szerzői jogi védelmet, a B/a) pontban leírt okfejtést, komoly megfontolás tárgyává tehető a szerző szerzői minőségéhez kötődő speciális jegyeket magán viselő kegyeleti jog bevezetésének gondolata.

Felmerülhet joggal az a kérdés, miben különbözik a szerzőt megillető személyhez fűződő jogok körében a névhez való jog a mű nyilvánosságra hozatalának, vagy éppen a szerzőnek a mű integritásához való jogától. Érvelhetünk azzal, hogy a név a személyiség, ezáltal a szerzői minőséghez kapcsolódó személyiség kifejezésének elsődleges eszköze. A személyhez fűződő jogok egyenrangúságának elvét vallva azonban indokolatlannak tűnhet ilyen mérvű megkülönböztetés. Ennek az aránytalanságnak az ellensúlyozására szolgál a szerzői jogi törvény korábban már **kifejtett** rendelkezése a posthumus műhöz kapcsolódóan. A mű egységének védelméhez való jog területén azonban nem érezzük ezt a szándékot. A törvény szűkszavúan rendelkezve erről a személyhez fűződő jogról, csupán fogalom meghatározásra szorítkozik. Miután sem e törvényhelynél, sem a védelmi időre vonatkozó törvényhelyeknél speciális szabályokat nem tartalmaz, így a törvény az általános védelmi időre vonatkozó szabályokat rendeli rá alkalmazni.

Éppen a fentebb jelzett részleges differenciáltság, valamint a névjoghoz fűződő védelmi idő speciális szabályozása támasztja alá a kegyeleti joggá transzformálódás igényét. Ha ez a gondolat nem csupán az elméletben, hanem jogszabályi szintre emelve is képes megőrizni identitását, alkalmasnak látszik annak kiterjesztése a szerzőnek a mű integritásához fűződő jogára egyaránt.

A fentiek alapján általános érvényű rendelkezésként a szerzői jogi törvény módosítási javaslatként jelentkezhet az alábbi rendelkezés: Sztj. 14. § (2) bek: „A védelmi idő eltelte után a szerző

emlékének megsértése címén az érintett közös jogkezelő szervezet (85-93. §) vagy a szerzői érdek-képviselői szervezet is fellelphet olyan magatartás miatt, amely a védelmi időn belül sértene a szerző személyhez fűződő jogát. "

2. Vajon a szerzői jogról szóló törvény névjogi rendelkezései kielégítő védelmet nyújtanak a jogellenes használatl szemben? Véleményünk szerint nem. Ez a szabályozás - tekintve a jogalkalmazási gyakorlatból ismert jogeseteket, valamint a tipikusan előforduló jogellenes magatartásokat - nem képes kielégítően betölteni jelenlegi formájában azt az igényt, melyet a szerzők szerzői művük és szerzői jogi minőségük védelme érdekében megkívánnak.

Álláspontunk szerint a magyar szerzői jogban is megfontolást igényel a „Droit de non-paternité” alkalmazása, mely törvényi eszközt biztosít a szerzőnek az idegen alkotások jegyzőivel szemben. Erre figyelemmel javasoljuk az Szjt. 12. § (5) bekezdéseként az alábbiak megállapítását: „A szerzőt megilleti az a jog, hogy más személyhez kapcsolódó szerzői művet ne tőle származóként tüntessenek fel.”

3. A mű nyilvánosságra hozatalához való jog kapcsán pontosítást igényel a jogutód megjelölés alkalmazása. A jogszabály más helyen quazi jogutódként beszél arról, akit a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozásával megbízott, illetve arról, a szerzői vagyoni jogokat öröklési jogcímen megszerzte. Az Szjt. 10. § (4) bekezdése alkalmazásában nem egyértelmű - bár a fogalomhasználat miatt egyértelműnek is tekinthetjük, ez akaratlagos nézőpont kérdése - kit tekint jogutódnak. Alkalmazhatóbbnak és helytállóbbnak tűnik a bekezdés következő tartalom szerinti módosítása, hogy *„szerző halála után fellelt művet - ha a szerző vagy az a személy, akit a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozásával megbízott, ennek hiányában, aki a szerzői vagyoni jogokat öröklési jogcímen megszerzte ellenkező nyilatkozatot nem tett, vagy az ellenkezőjét másképp nem bizonyítja - [...]”*

Nem lehet elmenni e törvényhely mellett anélkül, hogy ne vizsgálánánk milyen tartalmú törvényi vélelem szolgálja leginkább az elhunyt szerző érdekeit, s tanúsítja leginkább az akaratát.

A jelenlegi szabályozás szerint a törvényi megdönthető vélelem amellet áll, hogy a szerző a művet nyilvánosságra hozatalra szánta. Valóban ez lenne a jó, minden kétséget kizáró megoldás? Etikái és jogi álláspontunk, valamint a fellelhető példák szerint nem biztos. Erre talán az egyik legjobb irodalmi példa Kafka, aki művét nem kívánta nyilvánosságra hozni ám halála után ez mégis megtörtént, vagy éppen Gárdonyi Géza „Titkos naplója.” Véleményünk szerint a szerző „posthumus érdekeit és értékeit” jobban szolgálja, ha a vélelem megfordul. Tennénk ezt azért is, mert bár ugyanazon eredményt érhetjük el a lehetséges ellenbizonyítás miatt, hatását és üzenetét tekintve más jelentést tulajdoníthatnánk neki.

Nem egyedül álló gondolat az ilyen tartalmú, az érintett személy - álláspontunk szerint - személyiségi jogait aktívabban védelemben részesítő vélelem a magyar polgári jogban. Az adatvédelmi törvény²² kimondja, hogy a személyes adat közérdekből elrendelt nyilvánosságra hozatala kivételével a nyilvánosságra hozatalhoz minden más esetben az érintett hozzájárulása, különleges adat esetében pedig írásbeli hozzájárulása szükséges. „Két-

ség esetén azt kell vélelmezni, hogy az érintett a hozzájárulását nem adta meg.”²³

Az okfejtést követően az alábbi módosító javaslat fogalmazható meg: Szjt. 10. § (4) bek.: „A szerző halála után fellelt művet - ha a szerző vagy az a személy, akit a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozásával megbízott, ennek hiányában, aki a szerzői vagyoni jogokat öröklési jogcímen megszerzte ellenkező nyilatkozatot nem tett vagy az ellenkezőjét másképp nem bizonyítja - úgy kell tekinteni, hogy a szerző nem kívánta nyilvánosságra hozni.”

Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy ebben a kérdésben nem lelhetünk minden kétséget eloszlató, valamennyi felmerülő igényt kielégítő eredményt. Hiszen nehéz - majdnem lehetetlen - eldönteni, hogy vajon a közösség szerzői művet, szerzői hagyatékot megismerni vágyó igénye, a jogutódoknak ezt a kívánalmat esetlegesen megtestesítő szándéka, vagy éppen az örökhagyó akarata a dominánsabb. A fentebb megjelölt indokok alapján javaslattételünk az örökhagyó személyiségi értékei, titkai védelmének elsődlegességét tükrözi.

Ez a szándékunk azonban csak akkor tud teljességgel érvényre jutni, és ez a javaslat csak abban az esetben bír számunkra minden kétséget kizáró, helyes megoldással, ha a szerző, valamint az igény-érvényesítésre egyébként megjelölt személyek között nincs érdekellentét. Bár tudjuk, s a gyakorlatban sokszor tapasztalható, hogy az esetek egy jelentős részében nehéz az érdekellentét bizonyítása, mégis szükségesnek látjuk ezen kritérium megjelölését.

Ennek megfelelően a fentebb tett javaslatunkat az alábbiak szerint módosítjuk:

Szjt. 10. § (4) bek.: „A szerző halála után fellelt művet - ha a szerző vagy az a személy, akit a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozásával megbízott, ennek hiányában, aki a szerzői vagyoni jogokat öröklési jogcímen megszerzte ellenkező nyilatkozatot nem tett, vagy az ellenkezőjét másképp nem bizonyítja - úgy kell tekinteni, hogy a szerző nem kívánta nyilvánosságra hozni. Amennyiben a szerző és az igény érvényesítésére jogosultak között érdekellentét van, úgy a szerző szándékát, akaratát kell figyelembe venni.”

Összegzésként az alábbi módosító javaslatok fogalmazhatóak meg a szerzői jogról szóló törvény konkrét jogszabályhelyei kapcsán:

Szjt. 10. § (4): *„szerző halála után fellelt művet - ha a szerző vagy az a személy, akit a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozásával megbízott, ennek hiányában, aki a szerzői vagyoni jogokat öröklési jogcímen megszerzte ellenkező nyilatkozatot nem tett, vagy az ellenkezőjét másképp nem bizonyítja - úgy kell tekinteni, hogy a szerző nem kívánta nyilvánosságra hozni. Amennyiben a szerző és az igény érvényesítésére jogosultak között érdekellentét van, úgy a szerző szándékát, akaratát kell figyelembe venni.”*

Szjt. 12. § (5) bek.: „A szerzőt megilleti az a jog, hogy más személyhez kapcsolódó szerzői művet ne tőle származóként tüntessenek fel.”

Szjt. 14. § (2) bek.: „A védelmi idő eltelte után a szerző emlékének megsértése címén az érintett közös jogkezelő szervezet (85-93. §) vagy a szerzői érdek-képviselői szervezet is fellelphet olyan magatartás miatt, amely a védelmi időn belül sértene a szerző személyhez fűződő jogát.”

Görög Márta

JEGYZETEK

1 Márai Sándor: *Agyertyák csonkig égnek*, Helikon Kiadó, 2005. 85.
2 Az új Polgári Törvénykönyv Koncepciója és tematikája rögzíti, hogy „az iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények anyagát a Koncepció nem kívánja integrálni, noha a szellemi tulajdon jogviszonyaiban keletkező alapvető jogok egyértelműen magánjogi jellegűek.” Első Könyv, Hetedik Rész. A témához *Boytka György: A szellemi alkotások joga és az új Ptk.*, Polgári Jogi Kodifikáció 2000/3. szám, 13-23.
3 EH 1980. 374.

4 Legf. Bír. Pf. III. 21 597/1979. sz., BH 1980. 332. I.
5 A tanulmány célja okán jelen pontokban a szerzőt megillető vagyoni jogok, a szerzői mű felhasználása körébe tartozó jogosultságok figyelmen kívül maradnak.
6 A kifejezés eredete: *Alföldy Dezső: A magyar szerzői jog*, Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1936. 85.
7 Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből, SZJSZT-09/03 www.hpo.hu/ipsz/200306/05-valogat.html

- 8 Ilyen értelemben vett posthumus művet jelentetett meg Móra Ferenc születésének 125. évfordulóján (2004. július 19.) az Argumentum Kiadó, az író Hannibál feltámasztása c. regényének elveszettnek hitt eredeti kéziratának megtalálása okán.
- 9 Az elhunyt nevéhez kapcsolódó védelemről bővebben a szerzőtől: Post mortem névjogi védelem Kézirat
- 10 I ZR 135/87, - BGHZ 107, 384 = NJW 1990, 1986 = LM Art. 1 GrundG Nr. 41 = GRUR 1995, 668
- a) Bildfälschungen mit der Signatur eines anderen Malers verletzen grundsätzlich dessen allgemeines Persönlichkeitsrecht, bezogen auf die Gesamtheit seines Werkschaffens (hier: Unterschrieben im Stile und nach Motiven Emil Noldes gemalter und mit seinem Namenszug versehener Aquarelle).
- c) Der nach §§ 823 Abs. 1, 1004 BGB i.V.m. Art. 1 grundsätzlich nur eine Entfernung der Signatur und nicht auch eine durch einen Gerichtsvollzieher vorzunehmende - nicht entfernbare - Kennzeichnung der Bilder als Fälschungen.
- 11 „Es ist dabei zutreffend davon ausgegangen, daß der rechtliche Schutz der Persönlichkeit gemäß Art. 1 Abs. 1 GG zwar nicht mit dem Tode endet. Vielmehr besteht der allgemeine Wert- und Achtungsanspruch fort, so daß das fortwirkende Lebensbild eines Verstorbenen weiterhin gegen schwerwiegende Entstellungen geschützt wird [...]. Weiter hat das Berufungsgericht zu Recht angenommen, daß eine Fälschung von Bildern grundsätzlich den geschützten Persönlichkeitsbereich des Künstlers, bezogen auf die Gesamtheit seines Werkschaffens, verletzen kann. Fälschungen sind - unabhängig von ihrer Qualität - geeignet, durch Verzerrung des Gesamtwerks das als Ausstrahlung des Persönlichkeitsrechts auch nach dem Tode des Künstlers fortbestehende künstlerische Ansehen und seine künstlerische Wertschätzung zu beeinträchtigen.“ BGHZ 107, 384; 391.
- 12 (2) A védelmi idő ekelte után a szerző emlékének megsértése címén az érintett közös jogkezelő szervezet (85-93. §) vagy szerzői érdek-képviselői szervezet is felléphet olyan magatartás miatt, amely a védelmi időn belül sértené a szerző jogát arra, hogy a művén vagy a művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék.
- 13 Sztj. 12. § (1) „A szerzőt megilleti a jog, hogy művén és a művére vonatkozó közleményen - a közlemény terjedelmétől és jellegétől függően - szerzőként feltüntessék. A szerzőt a mű részletének átvétele, idézése vagy ismertetése esetén is meg kell jelölni. A szerző a neve feltüntetéséhez való jogot a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon gyakorolhatja.”
- (4) „A szerző követelheti, hogy e minőségét senki se vonja kétségbe.”
- 14 Grill féle döntvénytár, *Imling Konrád, Lányi Bertalan: Magánjog I. Személyjog és dologjog*, Budapest, 1904. 685-686. Korábbi jogunk jogesetei a döntvénytár által alkalmazott helyesírási móddal kerülnek ismertetésre.
- 15 Sztj. 9. § (1) bek „A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok - a személyhez fűződő és a vagyoni jogok - összessége.”
- 16 Sztj. 31. § (1) bek. „A szerzői jogok a szerző életében és halálától számított hetven éven át részesülnek védelemben.”
- 17 *Gyenge Anikó: A szerzői jog metamorfózisai és az editio princeps jogintézménye*, Magyar Jog, 2003, 11. szám, 654-655.
- 18 Berni Unió Egyezmény (ratifikálta: 1975. évi 4. tvr.) 6. cikk (2) bekezdés.
- 19 *Gyenge, 655.*
- 20 *Törő Károly: Személyiségvédelem a halál után*, Magyar Jog, 1987. évf 6. szám. 497.
- 21 A jogeset *Munkácsi Péter: „Bohémélet” Luxemburgban - Két felvonás a közösségjog hátrányos megkülönböztetés tilalma és a szerzői jog viszonyához a „Ricordi” - eset kapcsán* c. tanulmánya alapján került ismertetésre. www.hpo.hu/ipsz/200306/04-eurjog-munkacsi.html
- 22 1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról
- 23 1992. évi LXIII. tv. 3. § (4) bek.